2022

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melis HIDIR

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DEVLET KORUMASI ALTINDA YETİŞEN BİREYLERİN OLUMSUZ ÇOCUKLUK ÇAĞI DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melis HIDIR

ÇOCUK GELİŞİMİ PROGRAMI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DEVLET KORUMASI ALTINDA YETİŞEN BİREYLERİN OLUMSUZ ÇOCUKLUK ÇAĞI DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melis HIDIR

ÇOCUK GELİŞİMİ PROGRAMI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Devlet Koruması Altında Yetişen Bireylerin

Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerinin İncelenmesi

Melis HIDIR

Yüksek Lisans Tezi

10.02.2022

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Fatma Elif KILINÇ

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI

Doç. Dr. Fatma Elif KILINÇ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Merve İMİR

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Doç. Dr. Fatma Elif KILINÇ

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

10.02.2022

Melis HIDIR

"Çocukluk hatıralarının gerçekliğini, bedenlerinde ve ruhlarının derinliklerinde yaşayan tüm çocuklara ithaf ediyorum."

TEŞEKKÜR

Aslında bakılacak olursa bu tezin tamamlanmasındaki başarım hayatımdaki pek çok kişiye atfediliyor. Onlara teşekkür etmeye nereden başlayacağımı bilmek zor olsa da;

Öncelikle bu çalışmanın en değerli kaynağı olan sevgili katılımcılarım; yaşamlarınızdan ayırdığınız kıymetli zamanlarda özel hikâyelerinizi benimle paylaştığınız ve bana güvendiğiniz için her birinize çok teşekkür ederim. Gücünüz ve içtenliğiniz sayesinde kurum bakımında büyümenin ne anlama geldiğini, hayatınızda vermiş olduğunuz mücadelelerin ne kadar değerli olduğunu öğrenmiş oldum. Çok mutlu, umutlu, sevgi dolu anlar hep sizinle olsun.

Ve sonra bir öğrencinin isteyebileceği en yardımsever, eğlenceli, sevgi dolu, sabırlı, kendini yeniliğe, bilime adamış bir danışman olduğu için, lisans hayatımdan itibaren yeri çok ayrı olan çok sevgili ve saygıdeğer hocam Doç. Dr. Fatma Elif KILINÇ'a teşekkür etmek isterim.

Yüksek lisans sürecindeki zor zamanlar kadar mutlu ve keyifli anlarımızı da paylaştığımız, tanıştığımız ilk günden bugünlere kadar birbirimize her zaman destek olduğumuz çok değerli dönem arkadaşlarım iyi ki varsınız, iyi ki yollarımız kesişmiş.

Tavsiyelerinizi, deneyimlerinizi paylaştığınız, çalışmama ayırdığınız zaman ve özveri için çok sevgili çalışma arkadaşlarım ve dostum Muhammed Emin ADSOY hepinize teşekkür ederim.

Araştırmanın kartopunu oluşturan ilk katılımcısını benimle tanıştıran Ayşen ÖZMEN'e, ne zaman tez konusu açılsa 'Tamam tamam, bitti o tez.' diyerek tezi bitirmemdeki destekleyici ve itici bir güç olan Begüm CEYLAN YORULMAZ'a,

Araştırmadaki diğer katılımcılara ulaşma noktasında, yardımlarını, bilgisini, desteğini, sevgisini her zaman yanı başımda hissettiğim çok sevgili hocam ve aynı zamanda çalışma arkadaşım Esin ZENGİN TAŞ'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ve çok sevgili Damla GÜZELDERE AYDIN, senin için çok kıymetli olan zamanlarında, yoğunluğunun her anında çalışmamı, başından itibaren kendi çalışman gibi gördüğün, ne zaman vazgeçecek gibi olsam verdiğin cesaretin, hissettirdiğin varlığın, bilgi birikimin ve paylaşımın için ne kadar teşekkür etsem az kalır. İyi ki varsın canım Damla'cığım, hep de var ol.

Literatürün, araştırmaların, analizlerin içinde kendimi kaybettiğim her anımda beni bulunduğum ortamdan çıkarıp kendime getiren, soluksuz güldüğüm canım ekibim Ayşegül ÖZDİL ÖZTÜRK ve Emre YILDIZ'a hayatımın her döneminde saçtıkları neşe için ve bulunduğum yerde olmamı sağladıkları için sonsuz teşekkür ederim. Lisansın ilk gününden itibaren başlayan dostluğumuz sonsuza kadar sürecek, ben her zaman yanımda olduğunuzu biliyor olacağım, sizi çok seviyorum, iyi ki varsınız.

Yoğun günlerimin kahrını çeken, neşeleriyle, varlıklarıyla kendimi hep çok iyi ve çok güçlü hissettiren canımın içi güzel kardeşlerim Begüm SÖZEN HIDIR & Melih HIDIR ve Mine HIDIR'a apayrı teşekkür ederim. Fakat itiraf etmeliyim ki asıl teşekkürü bir başkası hak ediyor; bu sürecimde bana ilaç gibi gelen, tüm derdimi, üzüntümü, kaygımı bir bakışıyla yok eden Dark'a ayrı minnettarım.

Hayatımın her anında olduğu gibi bu sürecimde de desteklerini benden hiç esirgemedikleri, yaşadığımız tüm zorluklarla hep birlikte mücadele etmeyi öğrettikleri, kardeşlerimle aramızdaki bağı her zaman koruyup daha da güçlendirdikleri, bize uçsuz bucaksız bir sevgi ve hayallerle dolu çocukluk anıları bıraktıkları için varlığımın sebebi sevgili annem ve babam, Serap HIDIR & Hüseyin HIDIR'a sonsuz teşekkür ederim. Bir çocuğun sahip olabileceği en iyi kanatlarsınız, sizi çok seviyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **vi**

ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **vii**

TABLOLAR DİZİNİ ..... **viii**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Araştırmanın Problemi ve Önemi 1

1.2. Araştırmanın Amacı 5

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları 5

2. GENEL BİLGİLER **7**

2.1. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı 7

2.2. Türkiye'de Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelleri 10

2.2.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti 11

2.2.2. Koruyucu Aile Hizmeti 11

2.2.3. Evlat Edindirme Hizmeti 12

2.2.4 Kurum Bakımı Hizmeti 13

2.3. Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri 16

2.3.1. Fiziksel İstismar 20

2.3.2. Duygusal İstismar 21

2.3.3. Cinsel İstismar 22

2.3.4. İhmal 23

2.3.5. Hane İçi İşlev Bozukluğu 24

2.4. Devlet Koruması Altındaki Kurumda Büyüyen Çocuklara ve Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Kuramsal Çerçeve 25

2.5. Ulusal Literatürde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara ve Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine Yönelik Yapılmış Çalışmalar 31

2.6. Uluslararası Literatürde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara ve Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine Yönelik Yapılmış Çalışmalar 34

3. MATERYAL VE YÖNTEM 37

3.1. Araştırmanın Modeli 37

3.1.1. Araştırma Deseni ve Kullanılan Araştırma Teknikleri 37

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu 39

3.2.1. Çalışma Grubunu Tanımlayıcı Bilgiler 40

3.3. Araştırma Verilerinin Toplanması 47

3.3.1. Veri Toplama Araçları 47

3.3.2. Araştırmanın Etiği 49

3.3.3. Veri Toplama Süreci 49

3.4. Araştırma Verilerinin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması 51

3.5. Araştırmanın İnandırıcılığı, Aktarılabilirliği, Tutarlılığı ve Onaylanabilirliği 51

4. BULGULAR 54

4.1. Kurum Bakımı Yaşantısından Önceki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri 54

4.1.1. Hane İçi İşlev Bozukluğu 55

4.1.2. İhmal 59

4.1.3. İstismar 62

4.2. Kurum Bakımı Yaşantısındaki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri 64

4.2.1. İstismar 65

4.2.2. İhmal 76

4.3. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonraki Deneyimler 83

4.3.1. Kurum Bakımı Sonrası Yaşanan Problemler 84

4.3.2. Kurum Bakımı Sonrası Gereksinimler 91

5. TARTIŞMA 98

5.1. Kurum Bakımı Yaşantısından Önceki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması 100

5.2. Kurum Bakımı Yaşantısındaki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması 105

5.3. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonraki Deneyimlere İlişkin Bulguların Tartışılması 110

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 118

6.1. Sonuçlar 118

6.2. Öneriler 119

7. KAYNAKLAR 123

8. EKLER 150

Ek-1. Devlet Koruması Altında Yetişen Bireyler için Yapılandırılmış Katılımcı Bilgi Formu 150

Ek-2. Devlet Koruması Altında Yetişen Bireylerin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 155

Ek-3. Özgeçmiş 157

Ek-4. Etik Kurul Raporu 158

ÖZET

Devlet Koruması Altında Yetişen Bireylerin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerinin İncelenmesi

Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri; çocuklukta ihmal, istismar veya hane içi işlev bozukluklarına maruz kalınması ile karakterize olmuş küresel bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır. Devlet koruması altında büyüyen çocuklar da, kurum bakımı altına yerleştirilmeden önce ve kurum bakımına yerleştirildikleri süre içerisinde olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olabilmektedirler. Bu araştırmada, devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı öncesinde ve kurum bakımındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini incelemek ve kurum bakımı sonrası deneyimlerinde karşılaştıkları zorlukların tespiti ve ihtiyaç duydukları gereksinimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji yaklaşımı kullanılarak ortak deneyimlere sahip bireylerle yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığı ile olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin özünün kavranması ve betimlenmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmaya kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenen ortak deneyime sahip 10 yetişkin birey katılmış olup veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Elde edilen veriler MAXQDA 2020 nitel veri analizi bilgisayar programı aracılığıyla içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışmada, katılımcıların kurum bakımı öncesinde ve kurum bakımındaki yaşantılarında en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların kurum bakımı sonrasında karşılaştıkları problemlerin ve ihtiyaç duydukları gereksinimlerin olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların erken çocukluk döneminden itibaren maruz kaldıkları istismarın, ihmalin ve/veya tanık oldukları hane içi işlev bozukluğunun bireylerin yetişkinlik dönemlerindeki hayatlarını da etkilediği görülmüştür. Bu bağlamda erken müdahale programlarının ve kurum modellerinin çocuk gelişimine bütüncül bir bakış açısı ile geliştirilmesi ve güncellenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Korunma ihtiyacı olan çocuk, kurum bakımı, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri

ABSTRACT

Investigation of Adverse Childhood Experiences of Individuals Growing Under State Protection

Adverse childhood experiences it is addressed as a global public health issue characterized by childhood neglect, abuse or exposure to household dysfunctions. Children who grow up under government protection may also have adverse childhood experiences before and during their placement in institutional care. In this study, it was aimed to examine the adverse childhood experiences of individuals raised under state protection before and in institutional care, and to determine the difficulties they face in their post-institutional care experiences and to determine the needs they need.

In this study which was carried out with the qualitative research method it was aimed to comprehend and describe the essence of adverse childhood experiences through profound interviews with individuals with common experiences using the phenomenology approach one of the qualitative research designs. 10 adult individuals with common experience determined by snowball sampling method participated in this study and semi-structured and structured interview forms were used in the data collection process. The obtained data were subjected to content analysis through the MAXQDA 2020 qualitative data analysis computer program.

In the study it was concluded that the participants had at least one adverse childhood experience before and in their lives in institutional care. It has been determined that the participants have problems and needs after institutional care. It has been observed that the abuse, neglect and/or household dysfunction that the participants have been exposed to since early childhood also affect the lives of the individuals in their adulthood. In this context it is suggested that early intervention programs and institutional models should be developed and updated with a holistic perspective on child development.

Keywords: Adverse childhood experiences, children in need of protection, institutional care

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ACE	: Adverse Childhood Experiences
NIS – 4	: Fourth National Incidence Study of Child Abuse and Neglect (Dördüncü Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Vaka Oranı)
ICD	: International Classification of Diseases (Uluslararası Hastalık Sınıflandırması)
CDC	: Centers for Disease Control and Prevention (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi)
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı)
CAPTA	: The Child Abuse Prevention and Treatment Act (Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Yasası)
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
ÇHGM	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Kurum bakımı yaşantısından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri. 54
Şekil 4.2. Kurum bakımı yaşantısından önceki hane içi işlev bozukluğu temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil. 55
Şekil 4.3. Kurum bakımı yaşantısından önceki ihmal temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil 59
Şekil 4.4. Kurum bakımı yaşantısından önceki istismar temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil. 62
Şekil 4.5. Kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri. 65
Şekil 4.6. Kurum bakımı yaşantısındaki istismar temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil 66
Şekil 4.7. Kurum bakımı yaşantısındaki ihmal temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil. 77
Şekil 4.8. Kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimler. 84
Şekil 4.9. Kurum bakımı sonrası yaşanan problemler temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil 85
Şekil 4.10. Kurum bakımı sonrası gereksinimler temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil 92
Şekil 5.11. Katılımcıların bakım verenlerine ilişkin duygularının kelime bulutu. .. 101

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Çalışma grubunu tanımlayıcı bilgiler. 46
Tablo 3.2. Çalışmanın nitel güvenirliği ve geçerliliği. 53

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi ve Önemi

Doğum öncesinde başlayan gelişim, bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olan çocukluk dönemindeki deneyimleri içinde barındırarak toplumda sağlıklı bir yetişkinin, dolayısıyla sağlıklı bir toplumun var olması amacını taşımaktadır. Çocukluk dönemindeki deneyimlerin yetişkinlikte, bireylerin davranışlarını etkilediğini savunan gelişim psikolojisi, insanların hayatları boyunca bireye, zamana ve çevresiyle etkileşimine bağlı olarak ortaya çıkan bilişsel, duygusal, ruhsal ve sosyal değişimlerini tanımlamak ve bu değişimlerin yol açtığı sorunları anlamlandırmak için çaba göstermektedir. Gelişimsel psikopatoloji ise gelişimin biriken büyümeden kaynaklandığı düşüncesiyle olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini çocukluk döneminde istismar, ihmal ve hane içi işlev bozukluklarına maruz kalma durumu ile çocukların yaşamını ömür boyu etkileyecek zihinsel, fiziksel ve psikolojik sağlamlık sonuçları arasındaki bağlantı çevresinde ele almaktadır (1).

Günümüze gelene kadar konu ile ilgili yapılmış çalışmalar, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörlerine maruz kalınmasından sonra meydana gelen gelişimsel problemin, bireyleri oldukça olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (2,3). Nitekim kavramın araştırılmasına olanak sağlayan konunun çıkış noktasına bakıldığında, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin kişilerin yaşamındaki morbidite ve mortalitenin temel nedenleri olarak kabul edildiği görülmektedir (4,5). Özellikle uluslararası literatürde konuya yönelik yapılmış çalışmaların daha zengin olduğu görülmekte olup; bu çalışmalar çocukluk döneminde bireyin sağlığını, gelişimini ve yaşamını etkileyecek birçok unsura dayanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip bireylerin yetişkinlik döneminde; sıklıkla depresyon, endişe, intihar düşüncesi, kendine zarar verme, zararlı madde kullanımı, uyku ve yeme bozuklukları, diyabet, kalp ve akciğer hastalıkları, bağlanma

problemleri, fiziksel, duygusal, sosyal, bilişsel, psikolojik sorunlar veya kişiler arası zorluklar yaşadıkları ifade edilmektedir (6-10).

Ülkemizde ilgili alan yazın incelendiğinde, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri kavramının "çocukluk çağı travması, çocukluk örselenme yaşantısı, çocukluk yaşantıları" konu başlıkları şeklinde ya da bu deneyimlerin risk faktörleri çerçevesinde ele alındığı ve olumsuz çocukluk çağı deneyimi kavramı başlığında incelenen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda ülkemizde Sofuoğlu ve arkadaşlarının geçmiş yıllardaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri sıklığı ile bireylerin tüm yaşantıları boyunca sahip oldukları olumsuz çocukluk çağı deneyimleri sıklığını saptamayı amaçladıkları çalışması, konuya dair çocuk ruh sağlığı adına yapılmış en büyük ölçekli araştırmadır. Türkiye'nin üç ilinde ergenlik dönemindeki çocuklarla gerçekleştirilen çalışma; olumsuz çocukluk çağı deneyimleri sıklığının, deneyim türü fark etmeksizin çocuğun yaşına bağlı olarak doğru orantıda arttığını göstermektedir (11). Gündüz ve Gündoğmuş'un üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmalarında, öğrencilerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin; şemalara, fonksiyonel olmayan tutumlara, otomatik düşüncelere, anksiyete ve depresif belirtilerinin şiddeti ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Herhangi bir psikopatolojisi olmayan olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip bireylerin, olumsuz çocukluk çağı deneyimi olmayan bireylere göre yaşam kalitesinin daha düşük olduğu, bu deneyimlerin psikopatolojiye yatkınlığa sebep olacak uyumsuz şemalar, farklı tutumlar ve negatif otomatik düşünceler gelişimine sebebiyet verebileceği sonucuna ulaşılmıştır (12). Şahin de üniversite öğrencilerinin bağlanma örüntüleri ile olumsuz çocukluk çağı deneyimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında, ebeveynlere olan güvenli bağlanmanın çocukları birçok olumsuz deneyimden koruyan güçlü bir unsur olduğu sonucuna ulaşmıştır (13). Ülkemizdeki çalışmalar olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yetişkinler üzerindeki etkilerinin incelenmeye başlandığını ve çalışmaların git gide arttığını göstermektedir. Bu doğrultuda Akcan ve Taşören ise; genç yetişkinlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin artmasıyla depresyonun da doğru orantıda arttığını belirterek konunun önemini vurgulamaktadırlar (14). Yıldızlı da, bireylerin geçmiş dönemdeki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile yetişkinlik dönemindeki genel psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Gerçekleştirdiği çalışmasında, olumsuz çocukluk çağı deneyimi yaşayan

katılımcıların, olumsuz çocukluk çağı deneyimi yaşamayan gruba nazaran çocukluk döneminde şekillenen temel bilişsel yapılar olarak tanımlanan erken dönem uyum bozucu şemaya sahip oldukları ve bu şemaların psikolojik sağlığı etkilediği belirtilmektedir (15). Karakaş, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri olan ve olmayan annelerin bebekleriyle olan bağlanma örüntülerini araştırdığı çalışmasında, olumsuz çocukluk çağı deneyimi olan annelerde daha çok güvensiz bağlanma gözlendiğini, ayrıca kuşaklararası etkileşimin anne-çocuk bağlanmasını etkilediğini ifade etmektedir (16).

Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile gerçekleştirilen mevcut çalışmalar konunun daha detaylı araştırılmasının önemini ortaya koymakla birlikte ülkemizde ve dünyadaki yaygınlığının anlaşılması açısından da yarar sağlamaktadır. Bireylerin hayatlarında kısa ve uzun dönemde psikososyal ve fiziksel açılardan izler bırakan, yaşam kalitesini ve doyumunu, sosyal işlevselliğini olumsuz yönde etkileyen olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin ülkemizde ve dünyadaki yaygınlık oranlarına yönelik gerçekleştirilen araştırmalar, çocuk sağlığı ve gelişimi açısından olumlu gelişmeler kaydedildiğini göstermektedir. Ancak olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin azaltılmasına yönelik önleme ve erken müdahale girişimlerinin devam etmesine rağmen, çocuklar çeşitli şekillerde istismar ve ihmal biçimleriyle karşılaşmaya devam etmektedir. Öyle ki, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik dünyadaki ülkelerin yaklaşık yarısından toplanan nüfusa dayalı verilerin kullanıldığı bir çalışmadaki bulgular, geçtiğimiz yıllarda 2-17 yaşları arasındaki 1 milyardan fazla çocuğun istismara veya ihmale maruz kaldığını göstermektedir (17). Dahası, bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yüksek bir oranda ev içinde, çocuğun bakımından sorumlu yetişkinler, ebeveynleri ya da tanıdığı kişiler tarafından gerçekleştiği bilinmektedir (18,19). Bir çocuğun büyüdüğü sosyal çevrenin; aklının, kalbinin, duygularının ifade edildiği yer olması beklenmektedir ki, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim evreleri şüphesiz aynı ev sınırları içerisinde, güvenli bir aile ortamı içerisinde şekillenebilsin. Araştırmacılar da bu bakış açısından hareketle duyguların, düşüncelerin, arzuların ve inançların anlaşılmasının altında yatan bilişsel gelişimin, aile bağlamındaki erken deneyimlerle inşa edildiğine vurgu yapmaktadır (20,21).

Her yeni doğan, aile içerisinde büyüme hakkına sahipken ebeveynlerin sağlık problemleri, ekonomik yetersizlikleri, ebeveynlerin hayatta olmaması ya da

ebeveynlerin mahkûm olması gibi nedenlerden dolayı her çocuğun bu haktan yararlanamadığı bilinmekte; bu durumlarda çocuklar devlet koruması altında, biyolojik anne ve babaları yanında olmadan büyümektedirler. Yasalar bu durumda; çocukların aile bağlamındaki deneyimlerinin olumsuz yaşantılar içermesi, çocuğun bakımından sorumlu kişilerin davranışları nedeniyle çocukların yaşamları, sağlıkları veya güvenliklerinin tehlikede olması durumlarında bu çocukların "korunma ihtiyacı olan çocuklar" olduğunu kabul etmektedir (22). Aile bütünlüğünün korunamaması ve dağılması sonucu, ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuklara sağlanan ve yaygın olarak başlatılan bakım modeli, çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunu içeren kurum bakımı hizmetidir (23). 2017 yılı itibariyle kurum bakımı hizmeti veren çocuk yuvası ve yetiştirme yurtları kapatılmış olsa da bu kurumların, çocukların sağlıklı gelişimlerine yönelik aile bakımı şeklinden çok daha farklı hizmet sunduğu ve bireyler için gerekli olan sevgi, ilgi ve iletişim ihtiyacını yeterince karşılayamadığı bilinmektedir. Bunun sonucu olarak 2017 yılı öncesinde çocukluk dönemini bu kurumlarda geçiren bireylerin, birtakım istismar türü ve ihmale maruz kaldıkları, bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği bilinmekte olup; dolayısıyla bu bireylerde olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin görülmesi muhtemeldir (24).

Bu tez çalışmasında da, ebeveynlerinden, bakımlarından sorumlu yetişkinlerden uzakta, devlet koruması altındaki kurumda büyüyen bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini içeren hikâyeleri dinlenmiştir. Çalışma grubunun devlet koruması altında yetişen bireyler olarak seçilmesindeki asıl etken, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörlerinde çocuk istismarı, ihmali ve hane içi işlev bozukluğunu barındırması, çocukların öz ebeveynlerinden ayrı veya uzakta büyümeleridir. Ülkemizde devlet koruması altındaki kurumda büyüyen yetişkinlerin çocukluk döneminde kurumda yaşadıkları olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine değinen çalışmaların, ihmal ve istismarı tek bir başlık altında ele aldığı, kavramı bütünüyle devlet koruması altında yetişen bireylerle birlikte ele almadığı görülmektedir. Kurum deneyimi olan bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesine yönelik gerçekleştirilmiş bu çalışma, kişilerin çocukluk döneminde çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarına yönelik yaşantılarının olumsuz çocukluk çağı deneyimleri yönünden incelenmesi ve bu deneyimlerinin direkt olarak kendileri tarafından ifade etmeleri yönünden özgün görülen önemli ve kıymetli bir çalışmadır. Araştırmanın literatüre, devlet koruması altındaki kurumların daha da iyileştirilmesi, kurum personellerinin çocuklara sağladıkları bakımın yalnızca

fizyolojik gereksinimlerden ibaret olmadığı, çocukluk döneminde sosyal ve duygusal gelişimin öneminin anlaşılması yönünden farkındalık yaratacağı ve katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yürütülen bu tez çalışmasının amacı, çocukluğunun bir dönemini devlet koruması altında geçiren yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin, istismar ve ihmal türleri ve hane içi işlev bozukluğu yönünden ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bireylerin kurum yaşantısına dair olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesinin yanında, kurum bakımı deneyiminden önceki yaşantısı ve kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimleri de incelenmiştir. Çalışmanın diğer bir amacını ise; bireylerin bu yaşantılarının kendi deneyimleri üzerinden ortaya nasıl konulduğunun incelenmesi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amaçları aşağıdaki sorular çerçevesinde incelenmiştir:

- Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı deneyiminden önceki yaşantıları nasıldır?
- Devlet koruması altında yetişen bireyler, kurum bakımındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini; maruz kaldıkları istismar ve ihmal türlerini nasıl ifade etmektedir?
- Bireylerin devlet koruması altındaki kurum deneyimlerinden sonraki yaşantıları nasıldır?

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Nitel araştırmaların, doğası gereği özellikle sonuçlarının genellenebilirliği açısından çeşitli sınırlılıkları vardır. Bu araştırma, araştırmanın örneklem seçiminde belirlenen ölçütler doğrultusunda devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyen ve görüşme talebini kabul eden 10 katılımcının görüşleri ile sınırlıdır. Bunun dışında, çalışmanın en büyük sınırlılığını; yetişkin bireylerin, çocukluk dönemindeki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini hatırlamalarındaki zorluklar oluşturmaktadır. Çalışmanın diğer bir sınırlılığı ise; dünyada küresel bir salgın olan Covid-19 pandemisi nedeniyle

yüz yüze görüşmeden ziyade, derinlemesine görüşmelerin araştırmaya katılan bireylerle çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmesidir. Çevrimiçi ortamda sağlanan görüşmelerde bireylerin yaşadıkları deneyimleri ifade ederken yaşamış oldukları duygu dolu anların uzun sürmesi, görüntü ve mikrofonlarını bir süre kapatmalarına neden olması araştırmaya dair sınırlılıkları oluşturmaktadır. Buna rağmen araştırmacının; 'Kurumdaki yaşantılarınızı sesli bir şekilde ifade etmek sizin için nasıl bir deneyimdi?' sorusuna ilişkin katılımcıların bazıları düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

> *"Ben kurum yaşantılarımı anlattığım bir kitap yazdım fakat anlatmak, yazmaktan çok daha zormuş."* (Meserret, 47)

> *"Güzel bir deneyim… En azından bizim hikâyelerimize benzer birçok model var. Çocuklar açısından şöyle bir avantaj olacak, çizdiği yolu ona göre belirleyecek, çünkü bir modeli olacak. Bir şeyleri eğer istiyorsa onun için mücadele etmesi gerektiğini görecek. Yetişkinler, çalışanlar ve eğitimciler açısından baktığımız zaman da gerçekten bu işin donanımının olması gerektiğinin farkında olacaklardır."* (Çorap, 35)

> *"Bitiyormuş, gerçekten bitiyormuş. Her acı, her mutluluk bir şekilde bitiyormuş. Bunu sesli dile getirmek de bana iyi hissettirdi, rahatladığımı fark ettim anlattıkça."* (Eskici, 27)

> *"Çocukluğuma gitmiş oldum."* (Zeytin, 34)

> *"Hani kendine bile konuşamayacağın, sesli bir şekilde itiraf edemeyeceğin şeyler olur. Kendin hatırlamak istemezsin ya da konuşmak istemezsin ama aslında konuşunca çok çok rahatlarsın. Şu anda ben böyle bir boşalım yaşıyorum aslında."* (Scooby-Doo, 37)

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı

Sağlıklı bir toplumun ancak sağlıklı çocuklarla mümkün olabileceği düşüncesinden hareketle çocukların tüm gelişim alanlarına yönelik destekleyici bakımı sağlamak elzemdir. Bu noktada da aile, çocuğun sağlıklı gelişimini desteklemede önemli bir role sahip olmakla birlikte; ailenin çocuk üzerindeki etkileri daha dünyaya gelmeden başlamakta ve etkisini yaşam boyu sürdürmektedir. Aileye yeni katılan bir üyenin de öncelikli beklentileri; sağlıklı bir aile ortamında ilgi, sevgi, güven ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Ailesinden ihtiyaçları doğrultusunda yeterli bakımı alan bir bebek dış dünyaya çok daha kolay uyum sağlayacak, kendisine gösterilen ilgi, sevgi ile daha güven ve huzur dolu çocukluk anıları biriktirecek, sağlıklı bir yetişkin olarak toplumda varlığını sürdürecektir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ne ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre 18 yaşını doldurmamış herkes çocuk sayılır ve her çocuğun bu yaşına kadarki sorumluluğu öncelikle anne-babasına aittir ve anne-babalar sorumluluklarını yerine getirmelidirler (25,26). Toplumun birçok fonksiyonunu üstlenen en temel kurumlarından olan aile, birtakım nedenlerle birliğini yitirdiği ve dağıldığı zaman çocukların korunmaya ihtiyacı olmaktadır. Annenin ya da babanın ölümü, anne babanın sağlık problemlerinin olması, yoksulluk, aile içi sorunlar, ihmal ve/veya istismar gibi pek çok nedenden ötürü anne babalık görevleri yerine getirilemediği için, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan çocuklar korunmasız hale gelebilmektedir. Bu travmatik deneyimler sonucunda çocuklar devlet tarafından korunma altına alınmaktadırlar (27,28).

Literatürde daha öncesinde kimsesiz çocuk, yoksul çocuk, muhtaç çocuk olarak yapılan tanımlamaların 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk hakları anlayışına uygun olarak daha doğru bir ifadeyle 'korunma ihtiyacı olan çocuk' şeklinde değiştirildiği görülmektedir. Çocuk Koruma Kanunu'nda korunma ihtiyacı olan çocuklar ile birlikte aynı zamanda suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esaslara yer

verilmektedir (25). 23 Mayıs 1983 tarihli resmi gazetede yayımlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesine göre ise korunma ihtiyacı olan çocuk;

'...beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; anne ve/veya babasız, anne veya babası veya her ikisi de belli olmayan, anne ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, anne veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk' olarak tanımlanmıştır (29).

Bir çocuğun korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olup olmadığı ülkemizde Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren sosyal hizmet kurum ve kuruluşları tarafından incelenip, tespit edilmektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuklar için hangi bakım ve yardım hizmetlerinden yararlanılacağı yetkili ve görevli mahkemenin hâkimi tarafından verilmekte ve hâkim gerek gördüğü durumlarda sunulan tedbir ve bakım kararını uzatabilmekte, kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 9. maddesine göre;

'Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya başka bir tedbirin uygulanıp uygulanmayacağına hâkim tarafından karar verilir.' (25).

Türk Medeni Kanunu'nun 41. maddesine göre; 'Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir'. Kanun her anne-babanın çocuklarının ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı bireyler olarak yetişmesinden sorumlu olduğunu belirtmektedir. Buradaki temel amaç, çocuğun yüksek yararı gözetilerek öz ailesinin yanında verilecek bakım ile daha sağlıklı bir ortamda büyümesini sağlamaktır (30). Çocuğun yüksek yararı gözetilerek alınan bu karar 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu 5. maddesinde yer alan çocuğun öncelikle kendi ailesinin yanında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirleri içeren 'koruyucu ve destekleyici tedbirler' ile desteklenerek uygulanmaktadır (25). Çocukların kendi ailesinin yanında

büyümesinin mümkün olmadığı durumlarda ise, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 347. maddesi gereğince;

'Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu anne ve babadan alarak bir aile veya bir kuruma yerleştirebilir.' ve bu durum korunma ihtiyacı olan çocuğun devlet koruması altına alınması gerektiği ilgili yasayla desteklenir (30).

Devlet koruması altındaki çocukların koruma kararının kaldırılmasıyla ilgili olarak korunma kararı çocuk reşit olana kadar devam etmektedir. Ancak bu karar, korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması halinde, kurum yetkililerinin önerisi üzerine mahkeme tarafından çocuk reşit olmadan önce kaldırılabileceği gibi, reşit olduktan sonra da çocuğun rızası alınmak şartıyla devamı hususunda karar verilebilmektedir (29). Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre birey reşit olduktan sonra devlet korunması kararının devamı aşağıda belirtilen şartlara bağlıdır.

a) 18 yaşını tamamlamış olan korunma ihtiyacı olan çocuklardan;

1. *Ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar,*
2. *Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.*

b) Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir. Bunlardan korunma kararı kalkmış; ancak tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocukları, kurum tarafından himaye altına alınır. Bu çocukların emek karşılığı iaşe (beslenme), ibate (barınma) ve harçlıkları kurumca karşılanmak kaydıyla kurum hizmetlerinde çalışmaları da sağlanabilir.

c) Bedensel, zihinsel ve ruhsal yetersizlikleri nedeniyle sürekli bakım ihtiyacı bulunan ve çalışamayacak durumda olan çocukların korunma kararı uzatılır. Korunma kararı kalkan çocukların kurumla ilişkilerinin devamı sağlanır. Bu çocuklara gerektiğinde imkânlar ölçüsünde kurum tarafından yardım sağlanır.' şeklinde ifade edilmektedir (29) .

2.2. Türkiye'de Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelleri

Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik verilecek hizmetler belirlenirken kanunlar, öncelikle çocuğun ailesinin yanında büyümesini desteklemekte olup; çocuğun böylece daha sağlıklı bir şekilde yetişeceğine vurgu yapmaktadır. Bu doğrultuda Türk Medeni Kanunu'nun 346. maddesinde 'Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, anne ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır.' ifadesi yer almaktadır (30). Bu ifadeden hareketle 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu 5. maddesi gereğince korunma ihtiyacı olan çocukların öncelikle kendi ailesinin içinde korunmasının temel alındığı vurgulanmaktadır. Bunu sağlamaya yönelik koruyucu ve destekleyici beş tedbirin uygulanması esas alınmaktadır. Bu tedbirler şu şekildedir;

a) Danışmanlık tedbiri; çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda, çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol gösterilmesine,

b) Eğitim tedbiri; çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri; çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri; çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri; barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlanmasına yönelik tedbirlerdir (25).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik alınan önlemlerin ve sağlanan

hizmet modellerinin aile ve kurum temelli olduğu belirtilmektedir. Bu hususta, çocuğun öncelikli olarak kendi ailesinin yanında bakımını sağlayacak politikalar gerçekleştirerek çocukların korunmaya ve bakıma muhtaç hale gelmesi önlenmektedir. Bu politikaların sağlanamadığı durumlarda ise çocukların aile sevgisini, yakınlığını, sıcaklığını hissedebileceği evlat edindirme ve koruyucu aile hizmet modellerinden faydalandırılması hedeflenmektedir. Çocuğun kendi ailesi, yakını veya bir başka aile yanında bakımı hiçbir şekilde sağlanamıyorsa son tercih olarak çocuğun kurum bakımına alınması yoluna gidilmektedir. Bu doğrultuda korunma ihtiyacı olan çocuklar için sağlanan hizmet modellerine aşağıda kısaca değinilmektedir.

2.2.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Çocuğun gelişimi için en sağlıklı ortamın kendi ailesinin yanı olduğu ilkesiyle çocuğun bakımının öz ailesinin yanında sağlanması amacıyla ailenin sosyoekonomik yetersizlikler nedeniyle çocuğunun temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı, hayatlarını en düşük düzeyde bile sürdürmede güçlük çektiği durumlarda sağlanan hizmet modelidir.

Sosyal ve ekonomik destek hizmet modeli, çocuğun kendi sosyal ortamından kopmadan ailesi veya yakınlarının yanında bakımının sağlanması ile çocuğun ekonomik yoksunluk sebebiyle koruma altına alınmasını engellediği gibi kurum bakımında bulunan koruma ihtiyacı olan çocuğun aile veya yakınlarının yanına dönüşünü de sağlamaktadır (31). Hizmet esasları belirlenirken Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde insan haklarına ve onuruna yakışır şekilde hareket edilmesi, özel hayatın gizliliğinin korunması, çocuk haklarında alınacak her türlü karar ve yapılacak işlemlerde düşüncesinin alınması ve bunları gerçekleştirirken çocuğun öncelikli yararının gözetilmesi büyük önem arz etmektedir (32).

2.2.2. Koruyucu Aile Hizmeti

Farklı nedenlerle yaşamını öz ailesinin yanında sürdüremeyen, ihtiyaçları ve gereksinimleri bir süre için sağlanamayan ve evlat edindirme hizmetinden yararlandırılamayan çocuklar koruyucu aile hizmetine yönlendirilmektedir. Bu

çerçevede korunma ihtiyacı olan çocuklara bakım ve korunma hizmetini kendi evlerinde veren, çocukların sorumluluğunu devlet ile paylaşan ailelere 'koruyucu aile' denilmektedir (33). Türkiye'de koruyucu aile hizmet modeli; koruma altındaki çocukların eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunun bir kişi ya da bir aile tarafından devlet ile kısa veya uzun süreli olarak, ücretli, gönüllü statüde ya da çok çocuğa bakım sağlanması şeklinde çeşitli uygulamalara dayanmaktadır. Koruyucu aile hizmetinin çocuklara sağladığı sıcak aile ortamı, çocuğun zihinsel, fiziksel, motor ve psikososyal gelişiminin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Nitekim koruma altına alınan tüm çocukların sağlıklı gelişimleri için kendilerini koruyan, seven, destekleyen, sosyal ve maddi gereksinimlerini sağlayan sıcak bir aile yuvasına ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Bu süreçte çocukların, kurum deneyimi yerine başka bir ailenin yanında desteklenmeleri çocuğun refahı için önemlidir.

2.2.3. Evlat Edindirme Hizmeti

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü evlat edindirmeyi; 'hukuki boyutlarla güvence altına alınan, evlat edindirilmeye uygun çocuk ve evlat edinebilmek için gerekli koşulları sağlayan kişiler/eşler arasında kurulan çocuk-ebeveyn ilişkisi' olarak ifade etmektedir. Biyolojik anne ve babanın, çocuğun gereksinimlerini karşılayamayacak durumda olup bakım verememesi sonucu, koruma altına alınan çocuklara daha farklı bakım hizmeti modelleri sunulmaktadır. Bu bağlamda, biyolojik ailesiyle yaşama imkânı olmayan ya da biyolojik ailesiyle yaşaması uygun görülmeyen çocuklar için uzun süreli bakım modeli olan evlat edindirme hizmeti sağlanmaktadır (34). Evlat edindirme hizmetinin en temel amacı, kurum bakımındaki çocukların karşılaşabilecekleri psikososyal, fiziksel ve bilişsel zararların en aza indirilmesi, bu çocukların aile ortamında büyüyerek daha mutlu bir birey olmalarının sağlanmasıdır. Bu hizmet modeli kan bağına dayanmaksızın yasal ve sosyal açıdan anne-baba ve çocuk bağının kurulması, çocuğa geçici bakımdan ziyade sürekli bakım sağlanması gibi etmenler sayesinde korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan diğer hizmet modellerinden farklılık göstermektedir (35). Evlat edindirme ile ilgili gereken koşullar, hükümler ve evlatlık ilişkisinin kaldırılmasıyla ilgili durumlar Medeni Kanun'un 305 ile 320 arasındaki maddelerince belirtilmiştir.

2.2.4 Kurum Bakımı Hizmeti

Kurum bakımı hizmeti; yukarıda yer alan aile temelli bakım hizmeti modellerinden farklı olarak, 'hakkında korunma ya da tedbir kararı alınmış 0-18 yaş çocukların korunması, izlenmesi, iş sahibi olması amacıyla yaşamlarını bir arada sürdürdükleri ve bu ihtiyaçlarının kurum ve kurum çalışanları tarafından sağlandığı' hizmet modelidir. Güran'a göre, kurum bakım hizmeti, bir aile ortamında bulunamayan çocukların kendileri ile herhangi bir kan bağı olmayan diğer çocuklarla birlikte gruplar halinde ya da topluca yaşamaları ve yine kendileri ile kan bağı olmayan biyolojik ebeveynlerinin yerini alan yetişkinler tarafından sağlanan bakım olarak tanımlanmaktadır (36). Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sağlanan hizmet modelleri ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarına bağlı olarak değişmekle birlikte, kurum bakımı modeli çoğunlukla akla ilk gelen ve hala daha pek çok ülkede kullanılan bakım modellerinin başında gelmektedir.

Kurum bakımı hizmeti, çok eski çağlardan beri korunma ihtiyacı olan çocuklara uygulanan bir hizmet modeli olmasına rağmen çocuklara sunulan bakımın fiziksel, eğitimsel ve sosyal özellikleri, ülkeler arasında ve zaman içinde farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmalar; kurumlarda sürekli farklılaşan ve iyi eğitim almamış kurum personellerinin ve bakım verenlerin olması, bir bakıcının çok sayıda çocukla ilgilenmeye çalışması, çocuklarla kurulan sosyal ve duygusal iletişimin az olmasından kaynaklı çocukların duygusal istismara ve ihmale kurum bakımında daha fazla maruz kaldıklarını göstermektedir (36,37,38). Bu kurumların normaldeki sosyal çevreden farklı olarak daha az sayıda kurum personelinin çalıştığı, otoriter bir disiplin ve merkeziyetçi bir yönetim tarzı ile yönetilen toplu bakım şekli olduğunu söylemek mümkündür. Çocukların yakın, sıcak ve süreklilik gösteren bakım veren bir yetişkin ilişkisinden yoksun olması kurum bakımı modelinin olumsuz yönlerini belirtmektedir (39,40).

Kurum bakımı adı altında Bakım Hizmetleri Başkanlığına Bağlı Kuruluşlar; çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, çocuk evleri sitesi, çocuk evleri ve çocuk destek merkezidir. 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu'na göre korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik kurum bakım hizmetinde yer alan bu modeller şu şekilde tanımlanmıştır;

Çocuk Yuvası: Çocuk Yuvaları Yönetmeliği'ne göre çocuk yuvası; '0 - 12 yaş arası korunma ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşları' olarak tanımlanmaktadır (41). Çocuk yuvalarında tek bir bina içerisinde yönetim odaları, sosyal servis, mülakat odaları, revir, ambar ve depo, klasik hamam şeklinde ya da duşlu banyo, çamaşırhane, yemekhane, büro hizmetleri odası, nöbetçi odası, binanın fiziki yapısının uygun olması durumunda sosyal amaçlı salonlar, dinlenme odaları, ziyaretçi odası, dikiş ve ütü odası gibi bölümler bulunmaktadır (41).

Yetiştirme Yurdu: Yetiştirme yurdu ilgili yönetmelikte; '13 - 18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edinmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşları' şeklinde tanımlanmaktadır (29). Çocuk yuvaları gibi tek bir bina içerisinde birçok bölüm ve çocukların kaldıkları yatak odaları yer almakta, öğrenim gören çocuklarla, çeşitli nedenlerle öğrenime devam edemeyen çocuklara hiçbir kesinti yapılmaksızın net aylık harçlık verilmekte ve tüm çocuklar kurum çalışanlarıyla birlikte yaşamaktadır (42).

Kurum bakımı hizmeti uzun yıllar boyunca koğuş tipi, kışla tipi olarak adlandırılan çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarını barındıran yüksek kapasiteyle büyük binalarda verilmiştir. Yurt ve yuva sisteminde büyüyen çocuklarda görülen çeşitli sorunlar Türkiye'de de kurum bakımı hizmetinin yeniden yapılandırılması ihtiyacını beraberinde getirerek 2005 yılından bu yana çocuk evi hizmet modeline geçişle ilgili hızlı bir yapılanma sürecine girilmesini sağlamıştır. Koğuş tipi çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu modellerinin, merkezden uzakta konumlanması sebebiyle de toplumdan soyutlanmış çocukları sağlıklı bir geleceğe hazırlamada yetersiz kalması, daha az sayıda çocukla birebir ve daha yakın ilginin gerekliliğiyle ev tipi hizmet modeli ortaya çıkmıştır.

2017 yılı Haziran ayı sonu itibari ile tüm Türkiye'de çocukların toplu bakımını sağlayan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kapatılarak aile ortamına benzeyen ve az sayıda çocuğun kaldığı çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modeline geçilmiştir. Bu yeni sistemde çocuklar beş, altı veya yedişerli gruplar halinde, bakım veren yetişkinler

tarafından ve çocuk evi sorumlusunun gözetiminde kurum bakımı hizmeti almaktadırlar (43,44).

Çocuk Evleri Sitesi: Çocuk evleri sitesi; çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu mevzuatlarına göre işleyen aynı yaş grubundaki çocukların aynı evlerde kaldığı, kardeşlerin aynı ev ya da aynı bahçe içerisinde yaşamasına fırsat sunan, küçük müstakil ev tipi binalarda yaşayan 10-12 çocuğun bakımının sağlandığı aile tipi bakım hizmeti modelidir. Bu hizmet modeli, kardeşler arası ilişkiyi koruduğu, aile aidiyetini arttırdığı, çocukların kendini daha güvenli bir ortamda hissettiği bir model olup yaş geçişlerinden dolayı kurum değiştirilmesi sebebiyle farklı ortama geçme travmasının en az düzeyde atlatılması yönüyle daha sağlıklıdır (45). Kurum bakımı yöntemlerine bir alternatif olarak oluşturulan bu model, çocukların site içerisindeki evlerde bakımlarının gerçekleştirilmesi ve sağlanan ev ortamı ile kendine güvenen bireyler yetiştirerek topluma kazandırılması amacını taşımaktadır. Ayrıca çocuk evleri sitesi projesi bu yönleriyle de çocuk evleri projesine zemin oluşturmuştur (46).

Çocuk Evleri: Çocuk evleri; her ilin çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde sosyal, kültürel açıdan okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil evlerde 0-18 yaş aralığındaki 5 ila 8 çocuğun kaldığı evlerdir. Çocuk evlerinin çocuklar açısından önem taşıyan bir unsuru, evlere dışarıdan bakıldığında korunma ihtiyacı olan çocukların o evlerde yaşadığını belli eden bir işaretin, tabelanın, kısacası yaşadıkları yerin belli olmamasıdır. Çocuk evlerinin hepsinde binanın fiziksel koşullarına ve olanaklarına uygun olarak düzenlenmiş yatak odaları, oturma ve yemek salonu, mutfak, banyo, tuvalet ve diğer ihtiyaç duyulan bölümler bulunmaktadır. Çocuk evleri sorumlusuna bağlı görev yapan bakım elemanı bulunmaktadır. Her bir çocuk evinde en fazla üç personel görevlendirilmiş olup personelin çalışma gün ve saatleri, çocukların günlük yaşamları dikkate alınarak, aylık olarak düzenlenmektedir. Çocukların bu evlerde aynı zamanda gelişim, öğrenim ve meslek edinmeye yönelik olarak kamu veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek her türlü kurslara, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere çocuğun ilgi ve ihtiyacına göre katılmaları sağlanmaktadır (46).

Çocuk Destek Merkezi: 2015 yılında yayımlanan yönetmeliğe göre çocuk destek merkezleri; suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta tehlikelerle karşı karşıya kalması durumu ya da olasılığı nedeniyle haklarında bakım tedbiri veya

korunma kararı verilen, psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların yararlandırıldığı yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (47). Çocuk destek merkezlerinde korunma ihtiyacı olan çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal ihtiyaçları karşılanarak gerekli müdahaleler yapılarak geçici süre ile bakımları sağlanmaktadır. Çocuk Destek Merkezlerinde her çocuğa bir danışman görevlendirilmekte ve bu danışmanlar; sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, sosyolog veya öğretmen unvanına sahip olmaktadırlar. Danışmanlar çocuğa merkezin tanıtılması, psikososyal destek programının hazırlanması ve uygulanması, çocukların sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılımlarının sağlanması ile görevlidirler. Kurumun verdiği psikososyal destek öncelikli olarak 11-18 yaş grubu cinsel istismar mağduru çocuk alanında ihtisaslaşmak üzerine kurulmuş olsa da bu destek; refakatsiz çocuklar, madde kullanan, sokakta yaşayan, çalıştırılan, terör mağduru çocuklar için de sağlanmaktadır.

Özdemir ve arkadaşlarının araştırması; bazı ülkelerde koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetlerinin arttığını, kurum bakımının azaldığını belirtirken, bizim de dâhil olduğumuz gelişmekte olan ülkelerde ekonomik yoksunluk sebebiyle kurum bakımının hala artarak devam ettiğine dikkat çekmektedir (48). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı 2019 yıl sonu verilerine göre sevgi evleri, çocuk evi ve çocuk destek merkezinde kalan toplam 13.867 çocuk himaye altında bulunmaktadır (49). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden alınan bu istatistiki veriler kurum bakımına yönelik iyileştirmelerin gözden geçirilmesini, denetlemelerin dikkatlice gerçekleştirilmesini ve belki de korunma ihtiyacı olan çocuklar için yeni bakım hizmeti modellerinin geliştirilmesini gerektirmektedir.

2.3. Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri

Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri; bireylerin yaşamlarının çocukluk döneminde meydana gelen fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, ihmal türleri ve hane içi işlev bozukluğuna odaklanmaktadır. Tek bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip bireylerin aslında birden fazla istismar, ihmal türü yaşadıkları veya hane içi işlev bozukluğuna tanık oldukları bilinmektedir. Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bireylerin hayatlarında kısa ve uzun dönemde psikososyal ve fiziksel açılardan izler bırakan, yaşam kalitesini ve doyumunu, sosyal işlevselliğini olumsuz

yönde etkileyen ciddi bir sağlık ihlali problemidir (50). Bireylerin çocukluk döneminde olumsuz yaşantılara sahip olması, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yaygınlık oranının da önemini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörlerini ele alan Dünya Sağlık Örgütü'nün 2019 yılı küresel durum raporuna göre; dünyadaki çocukların %36'sı duygusal istismara, %23'ü fiziksel istismara, %26'sı cinsel istismara, %16'sı ise ihmale maruz kalmaktadır (51). Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin uzun vadeli etkileri konusunda dünya çapında farkındalığın artması, yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar, yüksek bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi yaygınlığı olduğunu göstermekte olup; konunun küresel bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Olumsuz çocukluk çağı deneyimi yaygınlığının giderek artması, konunun detaylı incelenmesine ve tarihsel geçmişine bakılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Konu ile ilgili gerçekleştirilen ilk çalışma, çocukluk çağı istismarının, ihmalinin ve hane içi işlev bozukluğunun, erken çocukluk döneminden yetişkinliğe kadar çok çeşitli sağlık davranışları ve sonuçları üzerindeki etkisini değerlendiren büyük ölçekli bir araştırmadır (52). Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik gerçekleştirilen ilk araştırmanın, 1995-1997 yılları arasında Dr. Vincent Felitti tarafından Kaiser Permanente'nin San Diego tıbbi uygulama merkezinin obezite tedavi kliniğinde başladığı görülmektedir. Dr. Felitti kliniğe gelen hastaların yarısından fazlasının neden kliniği bıraktığını anlayamamış ve Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (CDC) ile birlikte, nedenini bulmak için 25 yıl süren bir araştırmaya başlamıştır. Merkeze obezite tedavisi almak için gelenlere yapılan detaylı tetkik ve değerlendirmeler sonucunda bu kişilerin çoğunda görülen sağlık problemlerinin nedenlerinin çocukluk döneminde maruz kaldıkları istismar ve/veya ihmal olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlıklı doğum kilosu ile dünyaya gelen bireylerin daha sonra cinsel ya da diğer istismar ve ihmal türlerini yaşadıkları bulunmuştur. Bunun sonucunda anlaşılmıştır ki, bireyler maruz kaldıkları istismar ve/veya ihmal sonucu endişelerini, korku ve kaygılarını daha fazla yemek yiyerek bastırmışlardır. 17.000 yetişkinin oluşturduğu çalışma gurubunun büyüklüğü ve bulguların açıklanması, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yaşam beklentisi de dâhil olmak üzere gelecekteki sosyal ve fiziksel sağlık sonuçlarını büyük ölçüde olumsuz etkilediğini göstermiştir. Çalışmanın sonucunda, yetişkinlerin ciddi sağlık problemleri ile

çocukluğunda yaşadıkları travmatik yaşam deneyimi arasında çok sayıda bağlantı bulunmuştur. Felitti'nin çalışması, yetişkinlerin mevcut sağlık durumunu onlarca yıl önceki çocukluk deneyimleriyle karşılaştıran önemli bir araştırmadır. Konu ile ilgili yapılmış bu ilk orijinal çalışma, yaşamın erken dönemlerinde maruz kalınan fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal, ailede zararlı madde kullanımı, ebeveynlerin akıl ve ruh sağlığındaki bozulmalar, aile içi şiddet, ailedeki birey veya bireylerin suç geçmişi, ebeveynlerin boşanması veya bireylerin aileden ayrılması gibi durumlara şahit olunmasını içermektedir. Çalışmanın sonuçları olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin hem yaygın hem de yıkıcı olduğunu göstermektedir. Konu ile ilgili yapılmış diğer çalışmalar da, çocuklara yönelik kötü muamele konusunu tıp ve halk sağlığı politikası alanına daha sistemli bir şekilde aktaran Felitti ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışma ile başlayıp bireylerin hayat kalitesi üzerindeki önemini ortaya koyarak tıp camiasının hastalıklara yaklaşımında paradigma değişikliğine yol açmıştır (53-56). Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi ile Dr. Vincent Felitti'nin birlikte gerçekleştirdiği mevcut çalışma; bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olması durumunu, yaşamlarının ilk 18 yılında karşılaştıkları istismar, ihmal ve hane içi işlev bozukluğu öyküleri ile ilişkilendirmektedir (52,56).

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM)' na göre; olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin belirlenen klinik durumları, Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD-10)'nda yer alan olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin kodlarındaki risk faktörlerini içermektedir. Yürütülen bu tez çalışması, yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine odaklandığından dolayı yetişkinler için hazırlanan ICD-10 kodlamaları esas alınmıştır. Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yetişkinler üzerindeki etkilerinin risk faktörlerine detaylı bir şekilde bakılacak olursa;

- Yetişkinler için belirlenen 'istismar' kodları; bireylerin çocukluk döneminde fiziksel, duygusal, cinsel istismar öyküsü, ebeveynleri tarafından sağlanan ya da bireysel olarak çocukluk döneminde fiziksel, duygusal, cinsel istismara yönelik ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmış olması,
- Yetişkinler için belirlenen 'ihmal' kodları; bireylerin çocukluk dönemindeki ihmal geçmişi, ebeveyn-çocuk arasındaki iletişim problemleri, ebeveynlerden ayrı ve/veya uzakta büyümesi, ebeveynlerin ayrılık veya boşanma nedeniyle aile bütünlüğünün bozulması, sosyoekonomik problemler nedeniyle gereksinimlerinin ve

ihtiyaçlarının karşılanamaması, ebeveynleri tarafından sağlanan ya da bireysel olarak çocukluk döneminde çocuk ihmaline yönelik ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmış olması,

- Yetişkinler için belirlenen 'hane içi işlev bozukluğu' kodları; bireylerin çocukluk döneminde aile içi şiddete tanık olması, ebeveynlerden en az birinin madde bağımlılığının olması, ebeveynlerden en az birinin ruh ve/veya zihin problemlerinin olması, ebeveynlerden en az birinin suça karışması/hükümlü olması durumları ile ilişkilendirilmektedir (57).

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinde yer alan risk faktörlerinin sınıflandırılıp standartlaştırılması, çocukluk döneminde erken müdahalede bulunabilmek ve yetişkinlikteki etkilerini anlayabilmek için atılan önemli bir adımdır. Ancak maruz kalınan istismar ve/veya ihmalin tek bir risk faktörü üzerinden ele alınmasının uygun olmadığı, çocukluk döneminde yaşanan olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin tüm risk faktörleri ile etkileşimi üzerine odaklanılması gerekmektedir (58,59,60). Bu hususta Manly, istismar ve ihmalin bireydeki etkilerini diğer problemlerden ayırabilmek için çocukların istismar ve ihmal deneyimlerini tanımlayan sistematik bir yöntem geliştirilmesini önermektedir (61). Nitekim sonraki araştırmaların istismar ve ihmal çeşitlerinin, hane içi işlev bozukluğu ile aralarındaki ilişkiyi incelediği görülmektedir (62). Ancak bireylerin maruz kaldığı istismar ve ihmalin sonuçlarındaki farklılıkları ve bireyler üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak için, çocukluktaki aile ortamının değerlendirilmesinin de gerekli olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin, çocukların bakımından sorumlu kişilerin kaotik, duygusal istismar veya ihmalkâr tutumları, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yetişkinler üzerindeki etkilerinin gerçek suçlusu olarak gösterilmiştir (63,64).

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin nedenlerini ve sonuçlarını anlamaya yönelik istismar ve ihmali tanımlamak için ortak çabalar, bilgi ve kaynaklarda pek çok kazanıma yol açarken, aynı zamanda sorunun karmaşık yapısına ve bilinmeyen unsurlarına da işaret etmektedir. Sosyal bilim perspektifinden bakıldığında istismar ve ihmal kavramlarının tanımı çoğu kez diğer aile içindeki sorunların ağına düşer ve bunların bir dereceye kadar olumsuz gelişimsel sonuçlarla ilgili olduğu ifade edilir (65). Dolayısıyla bu bakış açısından yola çıkılarak olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin öncülleri ve sonuçları, çalışmanın sonraki başlıklarında gelişimsel ve ekolojik-etkileşimsel perspektifte ele alınıp kavramın takımyıldızlarını oluşturan

fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, ihmal türleri ve hane içi işlev bozukluğuna yönelik tanımlamalara yer verilecektir.

2.3.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel İstismarın Tanımı:

Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Yasası (CAPTA)'na göre fiziksel istismar, ebeveynin ya da çocuğun bakımında sorumlu kişinin çocuğun fiziksel olarak zarar görebileceği davranışlara veya fiziksel olarak yaralanmasına neden olan herhangi bir eylemi içermektedir (66). Bu eylemler; çocuğun bakımından sorumlu bir yetişkin tarafından gerçekleştirilen ve çocuğun fiziksel olarak zarar görmesine sebep olabilecek elle ya da bir cisimle vurma, cisim fırlatma, tekmeleme, sürükleme, sarsma, çekiştirme, yumruk atma, boğma, bıçaklama, bağlama, çimdikleme, ısırma, yakma ve zehirleme gibi davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır (67,68,69).

Fiziksel İstismarın Etkileri:

Çocukluk döneminde fiziksel istismara maruz kalan bireylerde, yetişkinlik dönemi boyunca istismarın uzun vadeli sonuçları görülmektedir. Fiziksel istismarın etkileri; bireylerin vücut organlarındaki işlev kaybı, uzun süreli şekil bozukluğu, iyileşme süresi uzayan diğer bilişsel, fiziksel, duygusal, ve sosyal sorunları da beraberinde getiren, ölüm riskine neden oluşturacak ciddi yaralanmaları içermektedir (70,71). Araştırmalar fiziksel istismar öyküsü bulunan bireylerin, fiziksel istismar öyküsü bulunmayanlara göre şiddet içeren ve içermeyen suç davranışında bulunma, zararlı madde kullanımı, intihar davranışı, duygusal ve kişilerarası problemler sergileme riskinin daha fazla olduğunu ifade etmektedir (72). Aile içi fiziksel istismara maruz kalan ve fiziksel şiddete tanık olan çocuklar ise duygusal, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma, duygusal ve davranışsal problemler yaşama, düşük zekâ seviyesine sahip olma ve yaşamlarındaki diğer olumsuzluklara daha fazla maruz kalma riski altındadır (73,74).

2.3.2. Duygusal İstismar

Duygusal İstismarın Tanımı:

Duygusal istismar, ebeveynlerin veya bakımından sorumlu kişilerin çocuğun benlik duygusuna yönelik bir saldırıyı içeren ciddi davranışsal, bilişsel, duygusal veya zihinsel bozukluklara neden olan veya neden olabilecek eylemleri veya ihmalleri ifade etmektedir (75). Çocuk ile çocuk üzerinde güç sahibi olan kişiler arasında çocuğun duygusal veya ruhsal iyi olma haline zarar veren ve tekrarlanan bir etkileşim modelidir. Bir anlamda, çocukluktaki duygusal istismar, yaşamın erken dönemlerinde meydana gelen ve geri alınamayan olumsuz yaşam deneyimlerini yansıtmaktadır. Çocuğu reddetmek, yok saymak, küçük düşürmek, küçümsemek, aşağılamak, alay etmek, eleştirmek, cezalandırmak için toplumdan izole etmek veya utandırmak çocuklara psikolojik olarak zarar veren eylemlerdir. Bunlarla birlikte çocuğu güvensiz hissettirmek, çocuğa veya çocuğun sevdiklerine zarar verme ile tehdit etmek veya şiddet uygulamak, çocuğu uygunsuz davranışlar geliştirmeye teşvik eden eylemlerde bulunmak, çocuğun bakımından sorumlu yetişkinlerin ya da ebeveynlerin çocuğa karşı tutarsız davranışları da duygusal istismardır (76,77).

Duygusal İstismarın Etkileri:

Duygusal istismar ve ihmal öyküleri, fiziksel istismar ve ihmal olgularının neredeyse %90'ında görülmesi dolayısıyla bu istismar çeşidinin çocuk ve ergenlerde en sık görülen istismar ve ihmal tipi olduğu ve bireyler üzerindeki etkisinin fazla olduğu bilinmektedir (78). Duygusal istismara maruz kalan çocukların gerçek yaygınlık oranı tam olarak bilinmese de, istismarın yetişkinlik döneminde karşılaşabilecekleri davranış ve duygusal problemler, düşük benlik saygısı, umutsuzluk, depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu ve diğer psikolojik sorunlar ile ilişkili olduğunu kanıtlayan çalışmalar mevcuttur (79,80,81). Çocuklukta duygusal istismara maruz kalan bireylerin psikolojik ve gelişimsel süreçlerinin uzun vadeli sonuçlarının yanında yetişkinlik döneminde bireylerin kendisine ve başkalarına yönelik zarar verecek davranışlarda bulunabileceği, duygu düzenleme yeteneklerinin gelişiminin olumsuz etkilendiği de belirtilmektedir (82,83).

2.3.3. Cinsel İstismar

Cinsel İstismarın Tanımı:

Cinsel istismar, bir çocuk ile en az beş yaşından büyük biri arasında veya bir ergen ile en az on yaşından büyük biri arasındaki herhangi bir cinsel deneyim olarak ifade edilmektedir (84). Dördüncü Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Vaka Oranı (NIS-4) Raporu'nda yapılan tanımlamaya göre ise cinsel istismar; çocuğun kendisinden büyük bir yetişkin tarafından gerçekleştirilen cinsel haz almaya yönelik, çocuğun rızasının olmadığı fakat cinsel eyleme dâhil edildiği her türlü temas içeren ve temas içermeyen davranışın kötüye kullanılarak gerçekleşmesi durumudur. Temas içeren eylemler; çocuğa doğrudan ya da üzerinde kıyafet varken cinsel amaçlı dokunma, çocuğu cinsel amaçlı istismarcıya dokunmaya zorlama, çocuğun fuhuşa zorlanması, oral, anal veya vajinal penetrasyonu içeren dokunma yoluyla gerçekleşen cinsel istismar davranışlarıdır. Temas içermeyen eylemler ise; çocuğu cinsel eylemlere ikna etme, tehdit etme, cinsel içerikli konuşma, teşhircilik, pornografik materyal sunma, mastürbasyon yaptırma veya izletme, istismarcının cinsel doyumuna yönelik baskı kurmaya çalışması gibi dokunma eylemi olmaksızın gerçekleşen cinsel istismar davranışlarıdır (67,85).

Cinsel İstismarın Etkileri:

Çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalmanın yetişkinlikte olumsuz bir benlik algısı, sosyal destek ve bireylerin bağlanma stilleri ile ilişkisinin olduğu belirtilmektedir (86). Bu belirtilerle birlikte cinsel istismara maruz kalan bireylerde; korkma, engellenme, depresif hissetme gibi içselleştirilmiş ve saldırgan, antisosyal, kontrolsüz davranışların sergilendiği dışsallaştırılmış davranışlar da görülebilmektedir (87,88). Araştırmacılara göre çocukluk döneminde cinsel istismar öyküsü olan yetişkin kadınlarda, cinsel istismar öyküsü olmayan kadınlara göre cinsel eylemlerden rahatsızlık hissetme veya cinsel işlev bozukluğu görülmesi olasılığı daha yüksektir. Yetişkinlerdeki anksiyete, korku, intihar düşünceleri ve davranışı çocukluktaki cinsel istismar öyküsü ile ilişkilendirilmektedir (87,89). Bunların yanında cinsel istismara özellikle enseste (aile içi cinsel istismar) maruz kalan çocukların yaşamının sonraki yıllarında kişilik bozukluğu, çoklu kişilik bozukluğu, somatoform bozuklukları, yeme bozuklukları yaşadıkları, kadınların ise zararlı madde kullanımı gibi davranışlar

sergiledikleri görülebilmektedir (90,91,92). Bu davranışlara ek olarak yine ensest mağdurları da dâhil olmak üzere çocukluk döneminde cinsel istismar öyküsü olan bireylerde düşük benlik saygısı, anksiyete ve depresyona sıklıkla rastlanmaktadır (93).

2.3.4. İhmal

İhmalin Tanımı:

İhmal, çok çeşitli bakım yetersizliğini ve durumlarını kapsadığı için olumsuz çocukluk çağı deneyimleri içerisinde tanımlanması en zor olanıdır. İhmal, bir çocuğun ebeveynleri veya bakımından sorumlu kişiler tarafından çocuğun duygusal, psikolojik ve fiziksel gelişimi için gerekli şartlar sağlanmadığında ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin veya bakım veren kişilerin, çocukların fiziksel ve ruh sağlığını korumayı reddetmesi ya da ertelemesi, çocuğunu terk etme ya da firar etme, barınma, beslenme ve eğitim imkânlarını sağlayamama, duygusal destek ve/veya şefkat eksikliği, aile içi tartışmalara, toplum şiddetine karşı koruyamama gibi davranışlar ihmali ifade etmektedir. İhmal farklı sınıflandırmalara tabi tutulsa da genellikle fiziksel, tıbbi, eğitimsel ve duygusal ihmal olarak sınıflandırılmaktadır (76,94-97).

Fiziksel ihmal; bir çocuğun yiyecek, giyecek, barınacak yer, temizlik, kişisel hijyen ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı durumları ve bununla birlikte velayetin reddini, çocuğu yalnız bırakmayı, yasadışı velayet transferlerini de kapsamaktadır.

Duygusal ihmal; bir çocuğun sevildiğini, ilgilenildiğini, güvende olduğunu ve değerli olduğunu hissetme ihtiyaçlarının karşılanmaması, ebeveynlerden birinin çocuğunun eşi tarafından maruz kaldığı istismara izin verilmesi, çocuğun olumsuz davranışlarda bulunmaya teşvik edilmesi durumlarında ortaya çıkar.

Tıbbi ihmal; çocuğun var olan bir sağlık problemi ya da hayatını tehdit eden hastalıklar için tedavinin geciktirilmesi ve fizyolojik ya da psikolojik sağlık ihtiyaçlarının karşılanmamasını kapsamaktadır.

Eğitimsel ihmal ise; çocuğun okula gönderilmemesi, eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması, sürekli devamsızlık yapmasına sebep olunması, çocuğun teşhis edilen özel bir eğitim problemi, özel eğitim ihtiyacı için gerekli eğitimi vermenin ya da gösterilmesi gereken özenin reddedilmesi, çocuğun okuldan kaçması, okula

kaydolmaması gibi durumların bilinmesi fakat herhangi bir girişimde bulunulmaması olarak tanımlanmaktadır (67,70,98).

İhmalin Etkileri:

Çocuk ihmali, diğer istismar türleri arasında biraz daha az önemsenen bir kötü muamele iken araştırmalar; ihmalin çocuklar üzerinde kısa ve uzun vadeli sonuçları olduğunu ve çocukların yaşamlarını önemli ölçüde etkilediğini öne sürmektedir. İhmal edilen çocukların bilişsel, duygusal, davranışsal ve sosyal gelişimleri olumsuz yönde etkilenmekte olup bilişsel ve davranışsal sonuçlar ile kendini göstermektedir. Buna ek olarak ihmal, çocukların sosyal olarak kendilerini toplumdan geri çekmesine, akranlarıyla sorun yaşamasına ve endişeli kaçınmacı bağlanma örüntüleri sergilemesine neden olmaktadır (99,100,101).

2.3.5. Hane İçi İşlev Bozukluğu

Hane İçi İşlev Bozukluğunun Tanımı:

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini kapsayan risk faktörleri; istismar türleri ve ihmalin yanında hane içinde yaşanan işlev bozukluklarını da içermektedir. Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, çoğu araştırmanın yalnızca istismar ve ihmal boyutuyla ele alındığı, hane içi zorluklara fazla yer verilmediği görülmektedir. Oysa bir çocuğun sağlığını ve gelişimini, istismar ve ihmal kadar hane içinde maruz kaldığı zorluklar da etkilemektedir. Evdeki işleyişi bozan stres faktörleri ise; ebeveynlerin depresif veya intihara meyilli olması, çocukların aile içi şiddete tanık olması, ebeveynlerin zararlı madde bağımlılığının olması, ebeveynlerin ruh veya zihin problemlerinin olması, ebeveynlerin birinin suça karışması veya hüküm giymesi gibi durumları kapsamaktadır (52).

Hane İçi İşlev Bozukluğunun Etkileri:

Ebeveynlerin depresyona ve intihara meyilli olma hali, ailedeki diğer üyelerin zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimlerini de oldukça etkilemektedir. Araştırmacılar, depresif ruh halindeki bir ebeveynin intihar girişiminde bulunması ve girişimin

ebeveyn kaybıyla sonuçlanması durumunda; çocuklarında olumsuz ruh hali, davranış problemleri, kişilerarası sorunlar, tepkisizlik ve hiçbir şeyden zevk alamamayı içeren depresif ve travmatik belirtiler görülebileceğini belirtmektedir (102,103).

Aile içi şiddet kavramı genel olarak, şiddeti uygulayan kişinin diğerine karşı yöneltmiş olduğu güç gösterme, zorlama, aşağılama, cezalandırma yöntemi olarak görülen öfke ve gerginlik duygularını boşaltmak amacıyla yöneltmiş olduğu şiddet olarak ifade edilmektedir (104). Çocukluk döneminde şiddete maruz kalan bireylerin yetişkinlik döneminde de istismara uğrama oranının yüksek olduğu, şiddet içeren davranışlar sergilediği ve şiddete uğramayı normalleştirdiği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra çocuklardaki bu davranış bozukluğu, saldırgan davranışlar ve herhangi bir suça karışma davranışları ile de karakterizedir (105,106,107). Aile içi şiddete maruz kalan çocuklar, aile içi şiddete maruz kalmayan diğer çocuklara göre daha fazla sosyal, duygusal ve bilişsel zorluklar yaşamaktadır. Dahası akranları ile olan iletişimlerinde problemler, akranları tarafından reddedilme, etiketlenme, düşük düzeyde sosyal yeterlilik yaşamakta, okul dışındaki etkinliklere ve sosyal faaliyetlere daha az katılım göstermektedirler (108). Şiddeti tetikleyen başka bir faktör olan alkolün kötüye kullanımı da aile bütünlüğünü bozmakta olup; alkol bağımlılığı olan ebeveynlerin çocuklarında olumsuz çağı deneyimlerine maruz kalma olasılığının çok daha yüksek olduğu bilinmektedir (109,110).

Hane içi işlev bozukluğunun bir diğer risk etmeni olan ebeveynlerinden birinin suça karışması durumunda hükümlü olması; çocukların korku, utanç, sosyal izolasyon ya da etiketlenme hissi yaşamalarına, diğer dezavantajlı çocuklar gibi toplumsal yaşamda ayrımcılık, sosyal dışlanma ve yoksulluk riskiyle karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir (111).

2.4. Devlet Koruması Altındaki Kurumda Büyüyen Çocuklara ve Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Kuramsal Çerçeve

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörleri ve gelişimsel etkilerinin anlaşılabilmesi, yorumlanabilmesi, önlenebilmesi ve müdahale edilebilmesi kavrama bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşmayı gerektirmektedir. Bu çalışma kapsamında ekolojik-etkileşimsel yaklaşım konuya dair temel kuramsal çerçeve olarak belirlenmiş

olsa da; bu bölümde olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik uygun görülen diğer teori, kuram ve yaklaşımlara da kısmen yer verilmiştir.

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin sosyolojik ve psikolojik bileşenlerine bağlı olarak; ebeveynlerin, birincil bakım verenlerin davranışsal problemleri, aile içi iletişimdeki eksiklikler, strese neden olan sosyal güçler ve kültürel değerler gibi nedenleri içeren teorik modeller geliştirilmiştir. Kavramın daha geniş bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştıran birçok farklı model tanımlanmış olsa da Garbarino'ya göre çocuk istismarı ve ihmalini anlama ve açıklama görevi, özellikle bireyler ve sosyal çevredeki etkileşimlerin önemini vurgulaması açısından ekolojik sistem modeline daha uygundur (112). Nitekim günümüzde çocuklara kötü muamelenin etiyolojisini en kapsamlı şekilde açıklayan teorik yaklaşımın, ekolojik sistem modeli olduğu kabul edilmektedir (113). Çocuk istismarı ve ihmaline yönelik kabul gören bu yaklaşımlar olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini de kapsamaktadır. Bu nedenle çalışmada olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik kuramsal çerçeve; ekolojik kuram, ekolojik model ve ekolojik-etkileşimsel modellerini temel alarak bu özel fenomene daha geniş bir perspektiften bakabilmek için mercek olarak seçilmiştir.

Bronfenbrenner, bir çocuğun gelişim alanlarını takip edebilmek için çocuğun doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşim içerisinde bulunduğu ortamların dikkatlice incelenmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir. Ekolojik sistemler kuramı, ekosistemdeki her seviyenin çift yönlü bir ilişki içinde var olduğunu ve insan gelişiminin bireyin yaşadığı çevre ile bağlantılı olduğunu ifade eder ve kişilerin bireysel gelişiminden ziyade gelişimin ortaya çıktığı bağlamı ele alır (114). Bronfenbrenner, kuramında olumsuz çocukluk çağı deneyimi olan bireylerin bu bağlamda ekosistemde yer alan her katmanın karşılıklı olarak birbirlerini nasıl etkilediğini ve birbirlerinden nasıl etkilendiğini anlamakta önemli bir çerçeve sunmaktadır. İnsan gelişimini birbiri içine geçen mikrosistem, mezosistem, eksosistem, makrosistem ve kronosistem olmak üzere beş sistemde açıklamaktadır. Buradaki tüm sistemlerin amacı, kendi içsel kaynakları ya da başka sistemlerden aktarılan kaynaklarla bireylerin gereksinimlerini karşılamak ve bu yolla bireylerin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmesini, büyümesini ve gelişmesini sağlamaktır. Bu süreçte de bireyin sistem içerisindeki öz dengesi ve bireylerin sistemler arasındaki dengesinden söz edilmektedir. Bu noktada ekolojik sistemler kuramı, bir sistemin farklı düzeylerinin etkileşime girme yollarını vurgulayan ve devlet koruması altındaki

kurumda yetişen bireylerin öz ebeveyni ve kendi evi dışındaki bir kurumda büyümenin nasıl bir deneyime sahip olduğunu açıklayan bir perspektif sunmaktadır (115,116).

Belsky, çocuk istismarı ve ihmalinin risk faktörlerini açıklayan birçok görüşü bütünleştirerek ekolojik temelli kavramsal bir çerçeve geliştirip modelini şekillendirmiştir. Bu modelini şekillendirirken Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramını genişleterek olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin birey ve aile içine yerleşmiş olan bireysel, aile, toplum ve kültürü kapsayan çoklu belirleyicilerini, bu belirleyicilerin bir diğerinin içinde gömülü olduğunu ve konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda tanımlanan kuramsal çelişkilerin de gerçekte olduğundan daha görünür olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Belsky'nin modeli olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin meydana geldiği ekolojiyi tanımlamak ve anlamak için geniş bir çerçeve sağlamaktadır (117).

Cicchetti ve Rizley de; ekolojik sistemler kuramı ve diğer yaklaşımları genişleterek olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yaygınlaşmasındaki risk faktörlerini ve sonuçlarını ele alarak etkileşimsel bir model geliştirmişlerdir. Gelişimin etkileşimsel kuramından faydalanılarak ortaya çıkan bu model; çocuğun bakımından sorumlu kişilerin özellikleri, çevrenin etkisi ve çocuğun bireysel özelliklerini kapsayarak tüm gelişim alanlarına yönelik etkileşimsel bir yaklaşımı savunmaktadır (118,119).

Özellikle olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin bireyler üzerindeki sonuçları ile ilgili olarak, aile ve çevre içinde gerçekleşen istismar ve ihmale yönelik tutumlar ve yaygınlık oranları, çocukların gelişimlerini ve toplumsal yaşama uyumlarını etkilemektedir. Bu etkilerin bir araya gelmesi, çocuklardaki olası gelişimsel sonuçları açıklayabilmek adına önemlidir. Cicchetti, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini açıklamaya yönelik daha önce Rizley ile geliştirdiği modele daha bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşmak istemektedir.

Bu doğrultuda Cicchetti, Lynch ile birlikte yukarıda ifade edilen tüm kuram ve modelleri temel alan, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine daha bütüncül bir perspektif sunan, yeni bir yaklaşım olan ekolojik-etkileşimsel modeli geliştirmişlerdir. Bu model, ekolojik temelli kuramların özelliklerini içermekle kalmayıp, bu yaklaşımların odak noktasını da genişletmektedir. Aynı zamanda etiyolojiyi açıklamaya çalışıp, daha da ileri giderek olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin

sonuçlarını da ele almaktadır. Bu yaklaşımda olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörlerini arttırıcı ve önleyici etmenler ekolojik düzeylerin tümünü etkileyebilmektedir. Çocuğun gelişimini yakından ilgilendiren ve etkileyen bu modelde makrosistem, eksosistem, mikrosistem ve bireysel düzey olmak üzere dört gelişimsel düzey bulunmaktadır. Bu modelde yer alan düzeylere aşağıda değinilmiştir (120).

1.Makrosistem:

Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramının diğer yaklaşımlardan farkı; insanın, sayısız çevresel faktörlerle farklı etkileşimlerde, ilişkilerde, eylemlerde ve süreçlerde bulunmasına odaklanmasıdır. Bu doğrultuda Bronfenbrenner'e göre modelinin en dış kapsamını oluşturan makrosistem; bireyin içinde yaşadığı kültürü tanımlayan ve sosyal değerler, inançlar, yaşam stilleri, politik ideolojiler, gelenekler ve kanunları içeren bir kümedir (114,121).

Ekolojik-etkileşimsel modele göre ise makrosistem, aile ve toplumda olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine neden olan kültürel değerleri ve inançları kapsamaktadır. Bu modelde makrosistem; şiddetin yaygınlığı, şiddete yönelik suçların geçtiğimiz her yıl daha da artmasının nedenleri, ailelerin ve toplumun çocuklara uyguladıkları fiziksel cezanın disiplin yöntemi olduğunun sanılması gibi durumlara dikkat çekmektedir. Makrosistemdeki bu ve benzeri durumların yaşanması bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini arttıracağını ifade etmektedir (120).

2.Eksosistem:

Bronfenbrenner'e göre eksosistem çocukları doğrudan kapsamayan, ancak çocukların yakın çevresiyle olan ilişkisini etkileyen ve bunlardan etkilenen olayların meydana geldiği sosyal çevreyi ifade etmektedir. Çocukların gelişimini etkileyebilecek ebeveynlerin iş yerleri, istihdam olanakları, ebeveynlerin arkadaşları, uzak akrabalar, komşuluklar, ebeveynlerin aldığı sosyal destek, düşük sosyoekonomik düzey, çocuğun akran grubu, okul yönetimi, dini kurumlar, yerel yönetim gibi yapılar bu sistem içerisine dâhil edilmektedir (115,122).

Cicchetti ve Lynch, geliştirdikleri ekolojik-etkileşimsel modelde özellikle olumsuz çocukluk çağı deneyimini etkileyen şiddete maruz kalma durumunun; anne eğitimi, düşük sosyoekonomik düzey ve işsizlikle doğrudan ilişkisi olduğuna dikkat

çekmektedirler (120). Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine her sosyoekonomik düzeyde karşılaşılsa da, düşük sosyoekonomik düzeyde yaygınlığın daha fazla olduğunu ifade eden çalışmalar mevcuttur (123). Bunun yanı sıra olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, ileri yaşlardaki depresyon ve anksiyete gibi belirtilerle ilişkilendirilmekte ve bu duruma daha az eğitimli annelerin de neden olduğu ifade edilmektedir. Şiddete maruz kalma durumunun daha az eğitimli annelerin çocuklarında daha yaygın görülebilmesi bunu desteklemektedir (117).

3.Mikrosistem:

Bronfenbrenner ekolojik sistemler teorisinde mikrosistemi, çocuğun bir ortamdaki belirli fiziksel ve maddi özelliklere bağlı olarak deneyimlediği eylemler ve kişilerarası ilişkiler örüntüsü olarak tanımlamaktadır. Çocuğun gelişimini doğrudan ve hızlı bir şekilde etkileyen grupları ve kurumları ifade eden mikrosistem öğeleri; çocuğun yakın çevresini oluşturan aile, okul, komşular ve arkadaşları içermektedir. Bu sistemin yapı taşını oluşturan deneyimlerin gerçekleştiği ortam; ev, kreş, oyun parkı gibi yüz yüze etkileşimde bulunabilecekleri yerlerdir (115,121).

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörlerine odaklanan ekolojik-etkileşimsel modele göre ise, mikrosistem çocuğun istismar veya ihmale maruz kalabileceği, çocuğun benlik gelişimini etkileyebilecek karşılıklı ilişkilerin yaşandığı sistemdir. Belsky'nin ekolojik modelinde ebeveynlerin geçmiş dönemdeki istismar deneyimleri bireysel gelişim düzeyinde ele alınsa da ekolojik-etkileşimsel modelde mikrosistemi oluşturan öğeler; aile dinamikleri, ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin istismar, ihmal geçmişi ve ebeveynlerin kişilik özellikleridir (117,120).

Çocuğun üzerinde olumsuz çocukluk çağı deneyimi bırakan ebeveynlerin, ebeveynlik rolleri ve tutumları, çocukların bireysel gelişimi üzerinde doğrudan etkiye sahip olmaktadır (124). Çocukların istismar ve ihmale maruz kaldığı evlerde, ebeveynlerin daha çok evlilik problemlerinin olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla bu modelde, ebeveynlerin kendi gelişimsel örüntüleri, eşler arasındaki dinamikler ve ilişkilerin eşlerin ihtiyaçlarına uygunluğu, uyum becerileri, çocuğun bireysel özellikleri, ebeveynin farklılıklara tepki verme biçimi ve tutumları aile içindeki pek çok özelliğin bir arada olması olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin görülüp görülmemesini etkilemektedir (120).

4.Bireysel (Ontojenik) Gelişim:

Bronfenbrenner'in ekolojik sistem teorisinde spesifik olarak tanımlanmayan bireysel gelişim, ekolojik-etkileşimsel modelde ayrı bir düzey olarak ele alınmaktadır. Ekolojik-etkileşimsel bakış açısı, çocukların bireysel olarak ve çevresiyle karşılıklı iletişimlerini, tüm gelişim alanlarında başarılı bir şekilde yürütülmesinin yordayıcı görevi olarak görmektedir. Duygu düzenlemenin geliştirilmesi, bağlanma ilişkilerinin oluşturulması, ahlaki gelişim, özerk bir benliğin ve akran ilişkilerinin oluşturulması, okula uyum sağlama gibi görevler bireysel düzeyde yer almaktadır. Bu düzeyde hiyerarşik bir sistem vardır; her aşamadaki görevler tamamlandıkça üzerine yeni bir görev daha inşa edilir ve önceki gelişimsel görevlerin çözümünden etkilenilmiş olunur. Bireyler karşılaştıkları yeni biyolojik ve psikolojik deneyimlerden sürekli olarak etkilenirler, deneyimlerini yaşamları boyunca değişime açık bırakırlar, dolayısıyla ontojenik gelişim ömür boyu süren dinamik bir düzey olma durumunu korumaktadır (125,126).

Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini mercek altına alan çalışmalar çocukların yaşamlarının ve gelişimlerinin; istismar, ihmal, yoksulluk, aile içi şiddet ve ebeveynlerde madde bağımlılığı gibi sorunlarla karakterize olduğunu ifade etmektedir (127,128). Çocukların yerleştirilebilecekleri uygun hizmet modelleri belirlenmeden önce, kendi evlerinden ayrılan bu çocukların çoğunun istismar ve ihmal içeren uygun olmayan ebeveynlik deneyimlerine maruz kaldıkları, yoksulluk veya şiddet ortamlarında büyüdükleri bilinmektedir (129).

Ekolojik-etkileşimsel modelde çocukların gelişiminin bir döneminde risk faktörlerini arttıran veya azaltan faktörlerin, diğer gelişim dönemlerinde görülmeyebileceğini dikkate almak önemlidir. Dahası, artan ve azalan risk faktörlerinin zamansal boyutu sürekli değildir. Çocuğun hayatında derin bir iz bırakacak gibi görünen bir durum geçici hale gelebildiği gibi, bunun tam tersi kalıcı hala gelip kronikleşebilmektedir. Dolayısıyla bu model, içinde potansiyelleştirici ve önlenebilecek risk faktörlerinin nasıl işlendiğini belirlemek için bu faktörlere gelişimsel bir bakış açısı ile yaklaşılmasını gerektirmektedir. Çocuk gelişimi alanının 'Çocuk gelişimi bir bütündür.' ilkesinden hareketle çocuğun bireysel özelliklerinden başlayan ve yaşamını etkileyen tüm çevresel faktörlerle olan ilişkisini incelemek bu hususta büyük önem taşımaktadır. Bu tez çalışmasında da ekolojik-etkileşimsel model,

ekosistemin farklı düzeylerinin devlet koruması altındaki kurumda yetişen bireylerle girdiği etkileşimi keşfetmek, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini kapsamlı bir şekilde incelemek ve bu özel fenomeni görmek için mercek olarak seçilmiştir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde ulusal ve uluslararası literatürde devlet koruması altında yetişen bireyler ve olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar incelenecektir.

2.5. Ulusal Literatürde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara ve Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine Yönelik Yapılmış Çalışmalar

Ülkemizde yakın zamana kadar çocukluk döneminin bir bölümünü devlet koruması altındaki kurumlarda deneyimleyen yetişkinlerin geçmişe dönük olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar sınırlı sayıdadır. Yapılan çalışmaların, kavrama yakın olan "çocukluk çağı travması, çocukluk örselenme yaşantısı, çocukluk yaşantıları" başlıkları olarak ele alındığı ya da olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörleri çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuklara sağlanan kurum bakımı hizmetlerinden yetiştirme yurdu ve çocuk yuvasında kalan çocuklara yönelik gerçekleştirilen çalışmalar genel hatlarıyla incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde incelenen araştırmalar; sırasıyla çocukların kurum bakımına alınma nedenleri, kurum bakımındaki deneyimler ve kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşantı ile ilgili yapılmış çalışmalar şeklinde aktarılacaktır.

Kesen, Karakuş ve Deniz'in Türkiye'deki 109 yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yurda birincil geliş nedenlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmada; ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin kaybının kurum bakımına alınmanın en önemli nedeni olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer nedenleri; ebeveynlerin ayrı veya boşanmış olmaları, çocukların terk edilmesi, ekonomik yoksunluk gibi etmenler izlemektedir (130).

Şimşek ve Erol, gerçekleştirdikleri çalışmalarında kurum bakımında büyüyen çocuklar ile ailesi yanında büyüyen çocukların yaşadıkları duygusal ve davranışsal sorunları karşılaştırmıştır. Kurum deneyimleri ile doğru orantılı olarak, kurum bakımı

altında büyüyen çocuklarda, ailesinin yanında büyüyen çocuklara göre duygusal ve davranışsal sorunların iki katından fazlasının görüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır (131).

Yüksel ve Öncü'nün kurum deneyimi olan bireylerin bağlanma stillerinin incelenmesinin amaçlandığı çalışmalarında bağlanma biçimlerinin; cinsiyet, kurumdaki arkadaşlık ilişkileri ve kardeşlerin aynı kurumda bir arada olması gibi durumlardan etkilendiği görülmekle birlikte, bireylerin genel olarak güvenli olmayan bağlanma biçimi geliştirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır (132).

Bıyıklı'nın Ankara ilinde yetiştirme yurdunda kalan çocuklar ve aileleri yanında yaşayan çocuklarla karşılaştırmalı olarak gerçekleştirdiği çalışmasında; çocuklar arasında zihinsel ve psikososyal gelişim düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çalışmasının sonunda, aile bağlamından uzakta büyüyen çocuklarda, ailesi ile büyüyen çocuklara göre zihinsel gelişim becerilerinin daha zayıf olduğu, psikososyal gelişim becerilerinin ise uyum, toplumsallaşma, sorumluluk alma, bağımsız etkinliklerde aktif olma alanlarında yine daha düşük performans sergiledikleri saptanmıştır (133).

Akgün ve arkadaşlarının yetiştirme yurdunda kalan adölesanlarla yaptıkları çalışmalarında; çocukların yakınlarıyla görüşme durumu, yakınları dışında bireylerle görüşme durumu, kurumda kalmaya bağlı sorun yaşama, zararlı madde kullanımı, geleceğe ilişkin anksiyete yaşama durumu incelenmiştir. 106 adölesan ile gerçekleştirilen çalışmada başlıca sorun, orta düzeyde anksiyete olarak tanımlanırken çevresiyle sınırlı ilişkide bulunan çocukların anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (134).

Tiryaki ve Baran'ın kurum bakımı deneyimi olan 14 kadının çocukluk dönemindeki kurum yaşantılarını incelemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında; araştırmaya katılan kadınların kurumda yaşadıkları problemlerin; özerk alan ve kişisel eşya eksikliği, bireysel ilgi yetersizliği, görevli personelin ve kurumdaki diğer çocukların olumsuz tutumu ve davranışları olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (135).

Turgut ve Özkan, kurum bakımında büyüyen bireylerin sosyodemografik özellikleri ile kurum bakımı sonrası yaşadıkları sorunlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, kurum bakımından ayrılan erkeklerde ruhsal,

bedensel hastalık ve boşanma yaşayanların oranının kadınlardan anlamlı derecede fazla olduğunu, kadınlarda ise suça sürüklenme, barınacak yer bulamama yaşayanların oranının erkeklerden anlamlı derecede daha fazla olduğunu bildirmektedir (136).

Sağlam, ailesi yanında büyümüş ve yetiştirme yurdunda büyümüş genç yetişkinlerin depresyon düzeyleri, kendini toparlama gücü ve stresle baş etme yöntemlerinin karşılaştırılmasını amaçladığı çalışmasında, kurum deneyimi olan çocukların güvenli aile ortamından mahrum olması nedeniyle psikolojik dayanıklılıklarının, ailesi yanında büyüyen çocuklara göre düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (137).

Yalçın, korunma ihtiyacı olan çocukların gelecek kaygılarının incelenmesini amaçladığı çalışmasında, bireylerin kurum bakımından sonra mutlu bir aileye sahip olmak istedikleri yönünde beklentilerinin ve hayatta başarısız olmaktan korktuklarına yönelik sonuçların yer aldığı ifade edilmektedir (138).

Devlet koruması kararının kalkıp kurum bakım hizmeti sonlanan bireyleri yaşamlarında yeni bir gelişimsel dönem beklemektedir. Bu doğrultuda Yanardağ'ın yetiştirme yurdunda büyüyen bireylerin, kurum bakımı sonrası yaşam deneyimlerini ortaya koymak üzere gerçekleştirdiği araştırmasında; bireylerin barınma ve ekonomik sorunlarla karşılaştıkları, iş yaşamlarında kendilerine ön yargı ile yaklaşıldığı gibi psikososyal güçlükler yaşadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır (139).

Yazıcı'nın kurum bakımı hizmetlerinden yararlanmış bireyler üzerine yaptığı araştırmasında, kurum deneyimi olan çocukların kurumdaki yaşantılarında tüm imkânların hazır bir şekilde kendilerine sunulması; çocuklara kurumdan hiç ayrılmayacak gibi bir yaşam olacağını hissettirmekte olup sorumluluk alma alışkanlıklarının gelişmemesine ve çocukların kurum dışındaki hayata uyum sağlayamamasına neden olmaktadır (140).

Görüldüğü üzere, incelenen araştırmalar neticesinde çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunu barındıran kurum bakımı altında büyüyen çocukların bireyselliklerinin gözetilmediği, herhangi bir özel alanlarının olmadığı, psikososyal gelişimlerine dayalı ihtiyaçların yeterince önemsenmediği, sıklıkla fizyolojik gereksinimler ve barınmaya yönelik hizmetlerin temel alındığı görülmektedir. Dahası bu çocuklar; çekingen, sessiz, içine kapanık davranışlar sergilediği gibi aşırı hareketli, çok yemek yeme, çalma davranışı, kurumdan kaçma davranışları da gösterebilme, zihinsel, duygusal,

sosyal ve dil gelişimi yönünden akranlarından daha düşük performans gösterebilmektedirler.

2.6. Uluslararası Literatürde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara ve Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine Yönelik Yapılmış Çalışmalar

Uluslararası literatürde kurum bakımında büyümüş yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini inceleyen çalışmalara daha fazla yer verildiği görülmektedir. İstismar ve/veya ihmal türlerinin çocuğun gelişimini doğrudan etkilediği, fakat kurum deneyimindeki çocukların özellikle ebeveyn kaybı yaşaması, ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin de madde bağımlılığı, zihinsel ve ruhsal problemlerinin olması gibi nedenlerle hane içi işlev bozukluğunun bireyin gelişimini daha fazla etkilediğini belirten çalışmalar mevcuttur (141,142).

Frank ve arkadaşları, kurum bakımı altında büyüyen çocukların tıbbi ve psikososyal alanlara karşı savunmasız olduklarını belirten bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçları, kurum bakımındaki çocukların; bulaşıcı hastalıklar, beslenme ve büyüme yetersizlikleri gibi sağlık problemleri yaşadıkları, bilişsel, sosyal, duygusal gelişimin sekteye uğraması, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma konularında risk altında olduklarına vurgu yapmaktadır (143).

Lueger-Schuster ve arkadaşlarının kurum deneyimi olan yetişkinler ile gerçekleştirdiği çalışmalarında, çocukların yalnızca koruyucu bakımdan önceki yaşantısında travmaya maruz kalmadığı, aynı zamanda kurum bakımında geçirdiği zamanlarda da çeşitli istismar ve/veya ihmal türlerine kümülatif ve uzun süreli maruz kaldıkları bildirilmektedir (144).

Lüdtke ve arkadaşlarının kurumda büyüyen ergenlerin ruhsal bozuklukların, kendine zarar verme davranışının; intihar eğilimi ve cinsiyet açısından nasıl farklılaştığını araştırdıkları çalışmalarında, ergenlerin büyük bir oranda yaşam boyu ruhsal bozukluklar yaşadıkları ve duygu düzenleme ile ilgili problemlerinin olduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır (145).

Merz ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği çalışmalarında ise, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan kurum hizmetlerinin yeterli fiziksel koşullar sağlasa

da tutarlı, duyarlı ve şefkatli bir bakım sağlanmadığı, çocukların psikososyal gelişim yönünden yoksun bırakıldığı ifade edilmektedir. Çalışmanın sonuçları; kurumların fiziksel koşulların yanı sıra sosyal ve duygusal gelişimin desteklenmesi adına iyileştirmelerin yapılmaması durumunda, çocukların dikkat ve dışsallaştırma problemlerinin bir bütün olarak en yaygın davranış problemi türü olduğunu göstermiştir (146).

Williams ve arkadaşları çalışmalarında, kurum bakımı altında büyüyen çocuklar ile kendi ailesiyle yaşayan çocukların sağlık durumlarını ve ihtiyaçlarını karşılaştırarak incelemişlerdir. Kurum bakımı altındaki çocukların, ailesiyle yaşayan çocuklara göre; bağışıklık sistemlerinin daha zayıf olduğu, yetersiz diş bakımı aldıkları, kişiler arası ilişkilerde güçlük çektikleri ve kaygı yaşadıkları, madde kullanımı ve suça yönelim davranışlarının daha fazla olduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır. Aynı zamanda bu çocuklarda yatak ıslatma sorunlarının da olduğu ve bu durumun, ileri yaşlara kadar devam ettiği bulunmuştur (147).

Ford ve Kroll, kurum deneyimi olan yetişkinlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında; bireylerin yetişkinlik döneminde daha fazla yaşam boyu duygu durum bozuklukları, alkol ve madde bağımlılığı, travma sonrası stres bozukluğu, kişilerarası ilişkilerde tekrarlayan sorunlar, yaşamın ileriki dönemlerinde ebeveynlik zorlukları, anksiyete ve kişilik bozuklukları görüldüğü sonuçlarına ulaşılmaktadır (148).

Carr ve arkadaşlarının İrlanda'da kurum bakımı deneyimi olan yetişkinlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında da; yaşam boyu süren yüksek bir yaygınlık oranıyla yetişkinlerin güvensiz bağlanma stiline sahip olduğu, bu yetişkinlerde ruhsal bozuklukların görülmesinin yanı sıra, majör depresyon, alkol bağımlılığı, çekingen ve antisosyal kişilik bozukluklarının mevcut olduğu sonuçları bulunmuştur (149).

Hodges ve Tizard, yaşamlarının en az iki yılını kurum bakımında deneyimleyen çocuklarla gerçekleştirdikleri çalışmalarında; kurum deneyimi olan çocukların yaklaşık olarak 16'lı yaşlarda diğer çocuklara göre sosyal ve duygusal davranış problemleri görüldüğü ve yaşamlarının daha fazla parçalanmış olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır (150).

McKenzie, kurum bakımı deneyimi olan 1589 yetişkinle gerçekleştirdiği çalışmasında; bireylerin yüksek orandaki boşanma oranları, kendilerini yetersiz ve tecrübesiz olarak gördükleri alanın aile bütünlüğünü sağlamanın, evliliklerini devam

ettirmenin zorluğu olduğu sonuçları bulunmuştur. Bunun yanında katılımcıların psikolojik danışmanlık almalarının genellikle kurum bakımından sonra gelişen duygusal ve zihinsel sorunlarından kaynaklandığı belirtilmektedir (151).

Ulusal ve uluslararası literatürde gerçekleştirilen çalışmalar göstermektedir ki; kurum bakımı deneyimi olan çocuklar, kurum bakımı altına alınmadan önce olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinden en az birine maruz kalmaktadır. Ebeveyn kaybının yaşandığı, aile bütünlüğünün korunamadığı, çocukların gelişim düzeylerine uygun gereksinimlerinin karşılanmadığı durumlarda kurum bakımında yaşayan çocuklar; olumsuz koşullarda, sevgi, ilgi ve şefkatli bir bakımdan yoksun büyümektedirler.

Çocukların gerek kurum bakımı deneyimi öncesindeki yaşantılarında, gerekse kurum bakımında olumsuz deneyimlerinin olması durumu; çoğunun fiziksel, bilişsel, psikolojik, sosyal ve duygusal gelişimlerinin sekteye uğramasına neden olmaktadır. Çocukluk döneminde böylesine olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bulunan bireyler, yetişkinlik döneminde bu deneyimlerin sonucu olarak; karşısına çıkan zorluklarla mücadele etme, sorunları çözebilme ve sorumluluk alabilme gibi alanlarda gerekli becerileri gösterememekle birlikte; bireylerin fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sağlıkları olumsuz etkilenebilmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırma deseni ve kullanılan araştırma teknikleri, çalışma grubunun seçimi ve çalışma grubunu tanımlayıcı bilgiler, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın yöntemi belirlenirken öncelikle araştırmanın amacına uygun olan yöntemin seçilmesi esastır. Devlet koruması altında yetişen bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesinin araştırıldığı bu tez çalışmasında; deneyimlerin geniş bir bağlamda ele alınarak bireylerin yaşantılarına bütüncül bir bakış açısı sergilemesi, yaşantılarının daha anlaşılır ve ayrıntılı açıklanabilmesi için 'nitel araştırma yöntemi' bu araştırma odağında ele alınmıştır. Nitel araştırmalar, bir konunun keşfedilmesine ve derinlemesine araştırılmasına ihtiyaç duyulduğunda ortaya çıkmakla birlikte; özünde merak ve istek barındırmaktadır. Bu keşif, dünyayı bireylerin bakış açısından daha iyi anlamayı, bireylerin deneyimlerinin anlamını ve yaşadıkları dünyayı ortaya çıkarmayı amaçlayan bir süreci kapsamaktadır (152). Aynı zamanda nitel araştırmalar, kişilerin deneyimledikleri bireysel ya da toplumsal olayların temel niteliklerini ve kişiler üzerindeki algısını dikkate almaktadır. Bunu gerçekleştirirken ise; görüşme, gözlem ve doküman inceleme gibi yöntemler kullanılarak alana özgü problemin anlaşılabilmesi sağlanmaktadır (153).

3.1.1. Araştırma Deseni ve Kullanılan Araştırma Teknikleri

Yürütülen bu tez çalışmasında nitel bir yaklaşım kullanmanın en büyük yararı, belirli bir fenomen hakkındaki zengin bilgilerin toplanmasını ve değerlendirilmesini kolaylaştırmasıdır (154). Nitel araştırma desenlerinden olan fenomenolojik yaklaşım bu doğrultuda, bir fenomenin özünde ne olduğunu, o fenomenin doğasının ve anlamının ne olduğunu ortaya koymaktadır (155). Bir anlatı araştırması, bir veya

birkaç kişinin deneyimlerine ilişkin hikâyeleri inceleme imkanı sunarken; fenomenolojik çalışma, birkaç kişinin bir fenomenle ilgili yaşamış olduğu deneyimlerinin ortak anlamını tanımlamaktadır. Fenomenolojistler de bir fenomeni deneyimleyen tüm katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanmasına odaklanmakta olup, aynı fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektedirler (156). Araştırmacı, fenomenolojik araştırma deseni ile çalışmanın amacına ve özüne uygun olduğunu düşünerek, devlet koruması altında yetişen bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini nasıl algıladıkları, gerçekleşen bu olayları nasıl anımsadıkları ve nasıl anlamlandırdıklarına odaklanmaktadır.

Daha çok deneyimleri ve yaşanmışlıkları anlamlandırmak üzerine odaklanan fenomenolojik çalışmalar genel anlamda nitel araştırmanın bir alt kümesi olma özelliği taşımakla birlikte, söz konusu olgu ile ilgili katılımcıların deneyimledikleri öykülerin elde edilebilmesi ancak derinlemesine görüşmeler yolu ile mümkün olmaktadır (156). Seidman'ın dediği gibi, "Derinlemesine görüşmeler, insanların hikâyelerini, deneyimlerini ve bu deneyimlerinden nasıl bir anlam çıkardıklarını anlamakla ilgilenmektir." (157). Nitel çalışmaların bu bilgiden hareketle; bireylerin hikâyelerini paylaşmak, seslerini duyurmalarını sağlamak ve bireyleri güçlendirmek için gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulursa bu araştırmanın veri toplama tekniğini derinlemesine görüşmeler oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerde; ebeveynlerinden, bakımlarından sorumlu yetişkinlerden uzakta, devlet koruması altındaki kurumda büyüyen bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini içeren hikâyeleri dinlenmiştir. Plummer'e göre, bireyler öznel deneyimlerini dış dünyadaki olaylarla ilişkilendirme işlevi görürler; bu deneyimleri ile anılar oluşturur, toplulukları tanımlarlar ve tarihteki belirli bir zaman ve yerde insanların yaşadıkları sorunları belirlerler. İnsanlar, hayatları hakkında anlamlı olan şeyleri paylaşmak için ise bu hikâyeleri kullanırlar (158). Hikâyelerin ayırt edici özelliği, yazılı anlatımı yapılandırmak için ayırt edilebilir bir çerçeveye sahip olmalarıdır. Hikâyeler olaylara dayanır ve bu olayları geçmişin, bugünün ve geleceğin bazı düzenlemelerine göre düzenleyen bir anlatı yapısı sağlar. Ayrıca, bir olay örgüsünün geliştirilmesiyle olayların gidişatına ilişkin bir açıklama sağlayan nitel araştırmacılar; fenomenolojik yaklaşımın temel alındığı çalışmaların 'akademik hikâye anlatıcıları' olarak görülmektedir (159).

"Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri" olgusunun araştırılmasının hedeflendiği bu çalışmada da, katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş olup; içerik analizine tabi tutulduktan sonra elde edilen veriler ışığında öncelikle kodlamalar, kodlamalardan ise temalar ortaya çıkarılarak doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Sırasıyla izlenen bu işlemler retrospektif değerlendirilerek, devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımından önceki yaşantılarındaki ve kurum bakımındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, kurum bakımı sonrasında karşılaştıkları güçlükler, derinlemesine görüşmeler ve içerik analizi doğrultusunda olgunun anlamlandırılması ile araştırmaya yön vermektedir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Fenomenolojik çalışmalardaki örneklem seçimi ve uygulama stratejilerinin oldukça dar aralıkta olduğu bilinmektedir. Buna bağlı olarak örneklemde yer alan tüm katılımcıların çalışılan fenomeni deneyimlemiş veya bu fenomenle ilgili tecrübeleri olan kişilerle temas etmiş olmaları gerekmektedir (160). Fenomenolojik yaklaşımla, ortak deneyimleri ve ortak hikâyelere sahip bireylerin araştırmaya dâhil edilmesi, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin özünün kavranmasını ve betimlenmesini olanaklı kılmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada yer alan katılımcılar ortak deneyimlere sahip kişilerden oluşmaktadır.

Fenomenolojik çalışma gerçekleştiren araştırmacılar, belirli bir 'şey' i tecrübe etmiş bireylere ihtiyaç duyacakları için genelde amaca yönelik örnekleme yöntemini tercih etmekte ve örneği oluşturacak birey sayısının literatürde 5 ila 25 öge arasında değişebileceğini belirtmektedirler (153). Nitel araştırmalar, genel olarak nicel ölçüm veya istatistiksel analize dayanmadan bulgular üreten bir araştırma yaklaşımları kategorisinde yer aldığından bu araştırmanın örneklem seçiminde de evren içerisindeki çeşitliliği betimleyebilme, farklı ve benzer durumları ortaya koyabilme amacına uygun olmasına dikkat edilmiştir (161). Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde dünyada etkisini sürdüren Covid-19 pandemisinin devam etmesi ve pandemi koşullarında katılımcılara ulaşmanın zorluğu nedeniyle amaçsal örnekleme yöntemi olan kartopu (benzeşik) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde öncelikle araştırmaya veri sağlayacak bir kişiye ulaşılmakta, sonra o kişi

aracılığıyla başka bir kişiye, o kişinin yardımıyla da diğer bir kişiye şeklinde ilerleyerek, verilerin doygunluğa ulaşıldığından emin oluncaya kadar çalışma grubunun belirlenmesine devam edilmektedir (162). Bu doğrultuda araştırmaya katılan bireylerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcılara, araştırmaya uygun nitelikte yeni bir görüşmeci önerip öneremeyecekleri sorulmuş, kartopu tekniğinden yararlanılarak verilen öneriler çerçevesinde görüşmeyi kabul eden bireyler çalışma grubuna dâhil edilmiştir.

Veri toplama sürecinin doygunluğa ulaştığı noktasında araştırmanın sonlandırılmasının gerekliliğini vurgulayan görüş ışığında, bu araştırma kapsamındaki son katılımcının ifadeleri, verilerin tekrarlamaya başlamasına sebebiyet verdiği için süreç 10. katılımcıda sonlandırılmıştır (156). Sonuç olarak; araştırmanın çalışma grubunda, kurum bakımı yaşantılarının olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bağlamında yer alan sorulara cevap verebilecek yeterli donanıma sahip olabileceği düşünülen devlet koruması altında yetişen 10 yetişkin birey yer almıştır.

3.2.1. Çalışma Grubunu Tanımlayıcı Bilgiler

Araştırmanın çalışma grubuna dair sosyo-demografik bilgiler, aile ilişkileri, devlet koruması altında geçirilen döneme ilişkin tanımlayıcı bilgiler aşağıda yer almaktadır. Her bir katılımcıya gizlilik ilkesine uygun olarak birer rumuz belirlenmiştir. Bu rumuzlar belirlenirken araştırmacı tarafından her katılımcının çocukluk dönemindeki yaşantılarının özel ve biricik olması düşüncesiyle çocukluk dönemlerinde kendilerinde iz bırakan hatıralara yönelik belirledikleri bir söz veya sözcük grubu ile ifade etmesi istenmiştir.

ÇORAP: 35 yaşında, yüksek lisans mezunu evli bir erkektir. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce anne ve babasını tanıma şansının olduğunu belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini ‘orta’ olarak tanımlamaktadır. Anne ve babasını bir arada gördüğü kadarıyla birbirleriyle olan iletişimlerini; ‘çok seyrek iyi geçinen, çoğu zaman tartışıp kavga eden ebeveyn’ olarak tanımlamaktadır. Çocukken geçirdiği bir kaza nedeniyle bedensel yetersizliğinin olmasından kaynaklı, 7 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve

yasalara göre öğrenciliği sona erdiği için 24 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde dört farklı şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca annesiyle ve babasıyla olan ilişkisini 'iyi' olarak tanımlamıştır. Kurum bakımında kaldığı dönemde kendisini ziyaret eden hiç kimsenin olmadığını ifade etmiştir. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, devlet koruması kalktıktan sonra ailesi ile hala görüştüğünü belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda olmadığını, yaşananların bilhassa anlatılması gerektiğini ifade etmektedir.

LALA: 28 yaşında, lisans mezunu bekâr bir erkektir. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce öz anne ve öz babasını tanıma şansının olmadığını belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği üvey ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'alt' olarak tanımlamaktadır. Üvey anne ve üvey babasının boşanması nedeniyle 6 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve eğitim öğretim dönemi bittiği ve istihdam hakkı kazanmış olması sebebiyle 24 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde iki farklı şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca üvey ailesiyle hiç görüşmediğini ve kendisini ziyaret eden hiç kimsenin olmadığını belirtmiştir. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, devlet koruması kalktıktan sonra da ailesi ile görüşmediğini belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda kaldığını ve herkese anlatmak istemediğini ifade etmektedir.

ESKİCİ: 27 yaşında, lise mezunu bekâr bir erkektir. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce öz anne ve öz babasını tanıma şansının olmadığını belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını dedesi ve babaannesi ile birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'üst' olarak tanımlamaktadır. Annesi ve babasının boşanması üzerine dedesi ve babaannesinin de kendisine bakamayacak durumda olması ve maddi problemler gibi nedenlerle 4 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini, kaldığı yurdun kapanması ve yurttan çıkarılması sebebiyle 19 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde üç farklı şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca ailesiyle hiç görüşmediğini ve kendisini ziyaret eden hiç kimsenin olmadığını belirtmiştir. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, devlet koruması kalktıktan sonra da ailesi ile görüşmediğini

belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda olmadığını ifade etmektedir.

SNOOPY: 30 yaşında, lise mezunu bekâr bir kadındır. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce anne ve babasını tanıma şansının olduğunu belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'alt' olarak tanımlamaktadır. Kendisi altı yaşındayken annesinin vefat etmesi sonucu babası ve annesi arasındaki iletişimi hatırlayamadığını belirtmiştir. Annesinin vefat etmesi ve ailesinin maddi problemlerinden dolayı 7 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve yasalara göre yaşını doldurduğu gerekçesiyle 18 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde yalnızca bir şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca babasıyla olan ilişkisini 'iyi' olarak tanımlamıştır. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, kurum bakımında kendisini ziyaret eden kişinin babası olduğunu, devlet koruması kalktıktan sonra ise babası ve kardeşleri ile hala görüştüğünü belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda kaldığını ve herkese anlatmak istemediğini ifade etmektedir.

MESERRET: 47 yaşında lisans mezunu, iki çocuğa sahip evli bir erkektir. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce babasını tanıma şansının olduğunu, annesini tanıma şansının olmadığını belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'alt' olarak tanımlamaktadır. Kendisi iki yaşındayken annesinin vefat etmesi sonucu babası ve annesi arasındaki iletişimi bilmediğini belirtmiştir. Annesinin vefat etmesi ve ailesinin maddi problemlerinden dolayı 7 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve yasalara göre yaşını doldurduğu gerekçesiyle 18 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde yalnızca bir şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca ailesiyle hiç görüşmediğini ve kendisini ziyaret eden hiç kimsenin olmadığını belirtmiştir. Eski kışla tipi yetiştirme yurdunda kaldığını ve devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda olmadığını ifade etmektedir.

ZEYTİN: 34 yaşında, yüksek lisans mezunu, bir çocuğa sahip evli bir erkektir. Öğretmen olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce anne ve babasını tanıma şansının olduğunu belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'alt' olarak tanımlamaktadır. Anne ve babasını bir arada gördüğü kadarıyla birbirleriyle olan iletişimlerini; 'çok seyrek iyi geçinen, çoğu zaman tartışıp kavga eden ebeveyn' olarak tanımlamaktadır. Kendisi altı yaşındayken annesinin vefat etmesi ve ailesinin maddi problemleri sonucu 6 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini, eğitim öğretim dönemi bittiği ve istihdam hakkı kazanmış olması sebebiyle 23 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde iki farklı şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca babasıyla olan ilişkisini 'orta' olarak tanımlamıştır. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, kurum bakımında kendisini ziyaret eden kişinin babası olduğunu, devlet koruması kalktıktan sonra babası ile görüşmediğini, yalnızca kardeşiyle görüşmeye devam ettiğini belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda olmadığını ifade etmektedir.

DEĞERSİZLER: 32 yaşında, lise mezunu, bir çocuğa sahip evli bir kadındır. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce annesini tanıma şansının olduğunu, babasını tanıma şansının olmadığını belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'alt' olarak tanımlamaktadır. Kendisi iki yaşındayken babasının vefat etmesi sonucu babası ve annesi arasındaki iletişimi bilmediğini belirtmiştir. Ailesinin maddi problemlerinden dolayı 5 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve istihdam hakkı kazanmış olması sebebiyle 19 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde iki farklı şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca annesiyle olan ilişkisini 'iyi' olarak tanımlamıştır. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, kurum bakımında kendisini ziyaret eden kişinin annesi olduğunu, devlet koruması kalktıktan sonra da annesi ve kardeşleriyle ile görüşmeye devam ettiğini belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda kaldığını ve herkese anlatmak istemediğini ifade etmektedir.

RULL: 36 yaşında, lisans mezunu, bir çocuğa sahip evli bir erkektir. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma

yerleştirilmeden önce anne ve babasını tanıma şansının olduğunu belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'alt' olarak tanımlamaktadır. Kendisi çok küçük yaştayken annesi ve babasının boşanması gerekçesiyle babası ve annesi arasındaki iletişimi bilmediğini belirtmiştir. Ailesinin maddi problemlerinden dolayı 3 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve eğitim öğretim dönemi bittiği gerekçesiyle 17 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde yalnızca bir şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca annesiyle olan ilişkisini 'kötü', babasıyla olan ilişkisini 'orta' olarak tanımlamıştır. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, kurum bakımında kaldığı dönemde annesinin yalnızca yaz tatillerinde, babasının ise ayda bir kez kendisini ziyaret ettiğini, devlet koruması kalktıktan sonra ailesi ile görüşmediğini belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda olmadığını ifade etmektedir.

SCOOBY-DOO: 37 yaşında, lise mezunu, bir çocuğa sahip bekâr bir kadındır. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce anne ve babasını tanıma şansının olduğunu belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik düzeyini 'alt' olarak tanımlamaktadır. Anne ve babasını bir arada gördüğü kadarıyla birbirleriyle olan iletişimlerini; 'her zaman birbirlerini sevip sayan ve çok iyi geçinen ebeveyn' olarak tanımlamaktadır. Babasının vefat etmesi ve ailesinin maddi problemlerinden dolayı 8 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve eğitim öğretim dönemi bittiği gerekçesiyle 21 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde yalnızca bir şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca annesiyle olan ilişkisini 'orta' olarak tanımlamıştır. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kaldığını, kurum bakımında kendisini ziyaret eden kişilerin annesi ve teyzesi olduğunu, devlet koruması kalktıktan sonra ise annesi ve kardeşleri ile görüşmeye devam ettiğini belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda olmadığını ifade etmektedir.

ÇİKOLATASEVER: 32 yaşında, lise mezunu, bir çocuğa sahip bekâr bir kadındır. Devlet kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce anne ve babasını tanıma şansının olduğunu belirtmekte ve kurum deneyiminden önceki yaşantısını birlikte geçirdiği ailesinin sosyoekonomik

düzeyini ‘alt’ olarak tanımlamaktadır. Anne ve babasını bir arada gördüğü kadarıyla birbirleriyle olan iletişimlerini; ‘hiçbir zaman iyi geçinemeyen, her zaman tartışıp kavga eden ebeveyn’ olarak tanımlamaktadır. Ailenin boşanma ile dağılması sonucu 12 yaşında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirildiğini ve istihdam hakkı kazanmış olması sebebiyle 20 yaşında devlet korumasının kalktığını ifade etmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiği dönemde yalnızca bir şehirde ikamet etmiş olup bu dönem boyunca annesiyle olan ilişkisini ‘orta’, babasıyla olan ilişkisini ‘kötü’ olarak tanımlamıştır. Yalnızca yetiştirme yurdunda kaldığını, kurum bakımında kendisini ziyaret eden kişilerin anne ve babası olduğunu, devlet koruması kalktıktan sonra ise ailesi ile görüşmeye devam ettiğini belirtmiştir. Devlet koruması altındaki kurumda geçirilen dönemleri gizlemek zorunda olmadığını ifade etmektedir.

Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin yukarıda tanımlayıcı olarak düzenlenmiş bilgilerin yanında önemli olarak görülen diğer bilgiler, görsel olarak Tablo 3.1’de sunulmuştur.

	Çorap	**Lala**	**Eskici**	**Snoopy**	**Meserret**	**Zeytin**	**Değersizler**	**Rull**	**Scooby-Doo**	**Çikolatasever**
Cinsiyet	Erkek	Erkek	Erkek	Kadın	Erkek	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Kadın
Yaş	35	28	27	30	47	34	32	36	37	32
Eğitim Durumu	Yüksek lisans	Lisans	Lise	Lise	Lisans	Yüksek lisans	Lise	Lisans	Lise	Lise
Meslek	Devlet memuru	Devlet memuru	Devlet Memuru	Devlet Memuru	Devlet Memuru	Öğretmen	Devlet memuru	Devlet memuru	Devlet memuru	Devlet memuru
Kurum bakımına alınma nedeni	Kişinin özel gereksinimli olma durumu	Ailenin boşanma ile dağılması	Bakım verenlerin bakmak istememesi	Annesinin vefatı ve maddi problemler	Annesinin vefatı ve maddi problemler	Annesinin vefatı ve maddi problemler	Maddi problemler	Maddi problemler	Babasının vefatı ve maddi problemler	Ailenin boşanma ile dağılması
Kurum bakımında geçirdiği süre	17 yıl	15 yıl	15 yıl	11 yıl	11 yıl	17 yıl	14 yıl	14 yıl	13 yıl	8 yıl

Tablo 3.1. Çalışma grubunu tanımlayıcı bilgiler.

3.3. Araştırma Verilerinin Toplanması

Nitel çalışmalar üzerinde gerçekleştirilen araştırmalar, fenomenle ilgili deneyime sahip olan kişilerden veri toplayarak bireylerin deneyimlerinin özünü tamamlayan bütüncül bir betimleme ortaya koymayı amaçlamaktadır (163). Bu hususta; veri toplama araçlarının etik kurallar çerçevesinde, konuya, katılımcıların deneyimlerine uygun olarak hazırlanması ve veri toplama sürecinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi betimlemelerin titizlikle gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır.

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmaların en önemli unsuru görüşmelere yer vermesidir. Çalışmada katılımcılarla gerçekleştirilen bir görüşmede, araştırmacının tartışılacak konu için genel bir planı vardır ancak sabit bir şekilde soru sırasını takip etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu görüşmelerin en büyük zenginliği; görüşülen kişilerin cevap verme şekillerinde, cevaplarının uzunluğunda ve konuştukları her konuda büyük bir esneklik tanınmasıdır. Böyle bir görüşmenin amacı, araştırmaya katılan kişileri "kendi sözleri" ile konuşmaya teşvik etmektir (164).

Bu doğrultuda, araştırmanın yöntemine uygun olarak katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundaki bireylerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formlarında yer alan sorular; literatür taramasında edinilen bilgilerden, daha önce yapılmış benzer çalışmalarda kullanılan sorular ile ulaşılan sonuçlardan ve korunma ihtiyacı olan çocuklarla çalışmış bir çocuk gelişimci olarak, alan deneyimi sırasında elde edilen tecrübelerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formları araştırma konusuna ilişkin alanda çalışan bir çocuk gelişimci (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı), sosyal hizmet uzmanı olan bir öğretim üyesi (İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu) ve bir çocuk gelişimi uzmanı olan araştırma görevlisinin (Hacettepe Üniversitesi) görüşlerine sunulmuştur. Gelen görüşler doğrultusunda görüşme formları tekrar düzenlenerek, devlet koruması altında yetişen üç yetişkin ile saha çalışması öncesi pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı bu süreç sonucunda, görüşme formlarında yer alan sorularda birtakım değişiklikler

yapılmasına, soruların yeniden gözden geçirilerek geliştirilmesine karar vermiştir. Uzman görüşlerinden ve pilot çalışma görüşmelerinden alınan dönüşler doğrultusunda görüşme formlarına, eklemelerde bulunularak son hali verilmiş ve uygulama başlatılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının içerikleri şu şekildedir:

1. Yapılandırılmış Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan yapılandırılmış katılımcı bilgi formunda devlet koruması altında yetişen bireylerin;

- Rumuz, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, medeni durum, yaşanılan şehir gibi sosyodemografik bilgilere,
- Anne ve babanın hayatta olma durumu, anne ve babayı tanıma şansının olup olmadığı, ailenin sosyoekonomik durumu, ailesi ile şu anda görüşme durumu, kurum bakımı deneyimi süresince aile ile olan ilişki, ziyaret eden aile veya yakınların bilgilerinin yer aldığı aileye ilişkin bilgilere,
- Kurum bakımı öncesindeki yaşam, devlet korumasına alınma nedeni, devlet korumasının kalktığı yaş ve korumanın kalkma nedeni, kalınan kurum tipine yönelik bilgilerin yer aldığı devlet koruması altında geçirilen döneme ilişkin sorular yer almaktadır).

2. Devlet Koruması Altında Yetişen Bireylerin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Çocukluğunun bir dönemini devlet koruması altında deneyimleyen bireylerin, koruma altına alınmadan önce hane içi işlevleri kapsayan yaşantıları, kurum bakımındaki yaşantıları (aile ve yakınlarla görüşmeler, kendini güvende hissedip hissetmemeleri, deneyimlerin ihmal ve istismar türleri boyutları), devlet korumasının kalkması ile karşılaşılan güçlüklere ilişkin açık uçlu soruların yer aldığı formdur.

3.3.2. Araştırmanın Etiği

Araştırma, uygulama aşaması öncesinde araştırmada kullanılacak ilgili veri toplama araçları ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu'na sunulmuştur. Etik kurul tarafından araştırmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir sakınca görülmediği bildirilmiş, gerekli izinler alınmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara, araştırma kapsamında verecekleri bilgilerdeki veri kaybının önüne geçmek amacıyla ses kayıt cihazının sadece bilgilerin dokümana geçirmek maksadıyla kullanılacağı ve başka şahıslarla bilgilerin paylaşılmayacağı konusunda bilgi verilmiş, güven ortamının sağlanmasına özen gösterilmiştir. Bu doğrultuda görüşme esnasında, önemli ayrıntıların kaçırılmaması adına, katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılardan alınan sözlü onam doğrultusunda görüşmeler kayıt altına alınmış, araştırmada gizlilik esası gereği katılımcıların gerçek isimlerinden ziyade her biri için rumuz kullanılmıştır.

3.3.3. Veri Toplama Süreci

Tez önerisi, hazırlandıktan ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından kabul edildikten sonra yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formları üzerinde çalışılmış ve "Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu Onay Belgesi" alınmıştır.

Verilerin toplanma sürecinde, çocukluklarının çok büyük bir bölümünü devlet koruması altındaki kurumlarda deneyimleyen bu özel bireylerin kendi yaşantılarında da kurum bakımında büyümüş arkadaşları ile hala görüşüyor olmaları veya kurum bakımında büyümüş insanlarla daha iyi anlaşabildiklerini ifade etmeleri, kişilere ulaşım konusundaki süreci azaltmıştır.

Veri toplama süreci, araştırmacının çalışmanın amacına uygun olarak belirlenen katılımcılara görüşme talebinde bulunmasıyla başlamıştır. Katılımcılar görüşmelerden önce; araştırmanın amacı, süreci ve katılımcılardan edinilen bilgilerin nasıl kullanılacağı konularında bilgilendirilmiştir. Daha sonra üç farklı ilde planlanan görüşmeler için

randevular belirlenmiş ve görüşme takvimi hazırlanmıştır. Bu plan, katılımcıların düzenini ve yaşantılarını aksatmayacak şekilde karşılıklı olarak planlanmıştır. Üç farklı ilde ikamet eden toplam 10 kişi ile planlanan görüşmeler, dünyanın Covid-19 ile zorlu bir mücadele verdiği döneme denk gelmiştir. Görüşmelerin yüz yüze gerçekleştirilmesi yönünde bir çalışma planı oluşturulmuş olsa da bulaş riskinin önüne geçebilmek ve araştırmacının ve katılımcıların sağlıklarını tehlikeye atmamak adına bu görüşmeler dijital ortamda (Zoom uygulaması) gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı görüşmeler boyunca, katılımcıların kendilerini rahat ve güvende hissedebilmesi için uygun bir iletişim dili tercih etmiş ve araştırma çerçevesinde olası sapmaların önüne geçerek görüşmenin katılımcı tarafından yönlendirilmesine izin vermiştir. Görüşmeler 11 Aralık 2020 tarihinde başlamış olup; son görüşmenin 2 Şubat 2021 tarihinde gerçekleşmesiyle tamamlanmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin en kısası 39 dakika 25 saniye, en uzunu 101 dakika olmak üzere tüm görüşmeler toplam 13 saat 17 dakika sürmüştür. Böylece bu süreç yaklaşık olarak iki buçuk ayda tamamlanmıştır. Görüşmeler devam ederken herhangi bir veri kaybına uğramamak adına betimsel ve gözlemsel notlar tutulmuştur. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelere ait ses kayıtları, görüşmenin yapıldığı günü izleyen birkaç gün içinde araştırmacı tarafından, mümkün olduğunca katılımcıların anlatımlarına sadık kalınarak bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir. Araştırmacı, bu işlem sırasında tüm görüşmelerin ses kayıtlarını yazılı metne dönüşünceye kadar kayıtları durdurup tekrar başlatmış, bu işlem her görüşmeye ait ses kaydı için iki kez uygulanmıştır.

Çocukluk dönemlerinin büyük bir bölümünü devlet kurumu altındaki kurumlarda deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen görüşmeler sonrası incelenen yazılı dokümanlarda; kurum bakımı öncesi, kurum bakımı dönemi ve kurum bakımı sonrasındaki yaşantılar ve olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin unsurlar hakkında bilgi alınmıştır. Katılımcıların, genel olarak kendilerine yönlendirilen soruları içtenlikle ve istekli olarak cevapladıkları görülmüş olup; bu sürece gönüllü olarak dâhil oldukları görüşmelerin sonuna kadar araştırmacı tarafından hissedilmiştir.

3.4. Araştırma Verilerinin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması

Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerin ses kaydına alınıp yazılı metne dönüştürülmesinin ardından verilerin analizi gerçekleştirilmeye hazır duruma gelmiştir. Çalışmanın amacı ve sürecine göre seçilecek doğru analiz yöntemi belirlenirken verilerin doğru toparlanmasını, güvenilir sonuçlar vermesini ve yorumlanmasını sağlayacak bir yöntem olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden; mesaj değeri taşıyan her verinin belirlenen amaç doğrultusunda taranması, kategorilere ayrılması, özetlenmesi ve elde edilen bulguların araştırma amacı doğrultusunda analiz edilip yorumlanması işlemlerini içeren bir araştırma yöntemi olarak tanımlanan içerik analizi tercih edilmiştir (165). İçerik analizi, görüşmeler sonucunda elde edilen yazılı dökümanların içinde yer alan belirli sözcük veya kavramların bulunma durumunu ortaya koymak için yapılmaktadır. Bu doğrultuda dokümanlarda yer alan bu sözcük ya da kavramların anlamları ve ilişkileri belirlenerek analiz edilmekte ve metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlar elde edilmektedir (166).

Çalışmanın bu sürecinde de verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları sırasıyla izlenmiştir. Deşifre edilen verilerin çözümlenmesinde, araştırmacılara önemli olanaklar sunan MAXQDA 2020 nitel veri analizi bilgisayar programından yararlanılmış ve yazılı dokümanlar defalarca okunarak kodlar oluşturulmaya başlanmıştır. Birbiriyle anlam ilişkisi bulunan kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuş ve bu kategoriler arasındaki anlam ilişkisine göre temalar ortaya çıkarılmıştır. Bunun ardından temalar, kategoriler ve kodlar arasındaki örüntüler belirtilerek elde edilen bulgular açıklanmış ve yorumlanmıştır.

3.5. Araştırmanın İnandırıcılığı, Aktarılabilirliği, Tutarlılığı ve Onaylanabilirliği

Nitel araştırmacılar, katılımcılarla gerçekleştirdikleri görüşmelerde, sahada uzun süre zaman harcayarak ve detaylı anlamlara ulaşmak amacıyla araştırma yaparak ulaşılan bilginin derin yapısını anlamayı çabalamaktadırlar (167). Bu anlam çabasında,

çalışmaların geçerli ve güvenilir olması durumunun tahmin edilenden çok daha karışık ve belirsiz bir hal aldığı, araştırmacıların çoğunun oldukça farklı ve birçok yönden karşıt bir tutum benimsemesinden yakındığı görülmektedir (168). Nitel çalışmalarda söz konusu olan konuların temelde nicel araştırmalardan farklı olduğunu ve kavramları tanımlamak için alternatif bir terminolojinin olması gerektiğini savunan Sandelowski; nitel bir çalışmanın geçerliliğinin, pozitivistlerin kabul ettiği gibi "hakikat" veya "değer" ile değil, daha çok çalışmaları görünür ve denetlenebilir kılan "güvenirlik" ile ilişkilendirilmesini savunmaktadır (169). Bu doğrultuda ise bu denetlenebilirliğin, okuyucunun araştırma sürecini izleyebilmesi ve doğrulayabilmesi için "kararı okuyucuya bırakmak" gerektiği düşüncesine değinilmektedir. Bu durumda, "Bir araştırma, ancak ve ancak araştırma raporunu okuyan kişi tarafından inanılırsa güvenilirdir." anlayışı hâkimdir (170). Bunların dışında bazı araştırmacılar; nicel ve nitel çalışmalarda aynı geçerlilik ve güvenirlik kriterlerinin kullanılması gerektiğini savunurken, bu durumun gerçekleşmesine direnen ve nitel araştırmaya özgü belirli kriterleri belirlemeye çalışan araştırmacılar da mevcuttur. Sonuç olarak nitel ve nicel araştırmalar arasındaki böylesine karışıklıkların devam edeceği öngörülebilmektedir (171).

Nitel geçerlilik, belirli yöntemler aracılığıyla bulguların doğruluğunun kontrol edilmesini ifade ederken; nitel güvenirlik, araştırmacının yaklaşımının farklı araştırmacılar ve farklı çalışmalar arasındaki tutarlılığı olduğunu belirtmektedir (172). Nicel araştırmacıların, geçerlilik ve güvenirliğin sağlanmasında okuyucuların çalışmayı özümsemesine yönelik kullandıkları köklü bir dil (p değerleri, kappa istatistikleri, hata varyansı tahminleri vb.) vardır. Nitel çalışmaların paradigmalarının epistemolojik temelleri, süreçleri ve yöntemlerinin farklı olması, bu terimlerin nitel çalışmalarda kullanılmasını olanaklı kılmamaktadır (173).

Nihayetinde birçok nitel araştırmacı, içsel ve öz-düşünümsel olarak kendilerine "Doğru mu anladık?" diye sormaktadır (167). Böylesine soruların kesin cevapları pek mümkün olmasa da, nitel araştırmacıların araştırmalarının geçerli ve güvenilir olması durumu, geçerlilik ve güvenirlik ölçütlerini dikkatli bir şekilde kullanarak değerlendirmeleri gerektiğini göstermektedir (174). Nitel araştırmanın nesnel, yansız ve önyargısız bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemli bir adımı olan geçerlilik ve güvenirlik ile ilgili ölçütler, nitel çalışmaların yapısına uygun olarak ele alınan terimler

ve bu çalışmadaki karşılığı aşağıda yer alan Tablo 3.2'de detaylı bir şekilde sunulmaktadır (172).

Nitel Geçerlilik	İnandırıcılık	Katılımcılarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, katılımcıların çalışma ile ilgili fikirleri, eleştirileri, tavsiyeleri dinlenmiş; kullanılan doğru iletişim dili ile güven ortamı sağlanmış ve katılımcılara yöneltilen soruların cevaplarının samimiyetine inanılmıştır. İfadelerin yanlış anlaşılmalara yol açmaması adına görüşme sonrasında katılımcıların vermiş oldukları cevaplar araştırmacı tarafından özetlenerek katılımcılardan sözlü onay alınmıştır. Bunun yanında araştırmada elde edilen tüm verilerin (ses kayıtları, yazışmalar vb.) birçok ortamda (bellek, e-mail vb.) yedekleri bulunmaktadır.
	Aktarılabilirlik	Çocuk gelişimi alanında, bireylerin gelişim alanları değerlendirilirken çocukluk döneminden itibaren tüm gelişim alanlarına dair hikâyeleri alınmaktadır. Çünkü bireylerin önceki deneyimleri ile şimdiki deneyimleri arasındaki köprü görevini kurmak için, bu hikâyeleri bilmek gerekir. Bu doğrultuda çalışma grubunu tanımlayıcı bilgiler başlığında kişilerin hikâyeleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve çalışmanın tamamında katılımcıların ifadelerinde yoğun olarak doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Bunun dışında, yararlanılan tüm veri ve yöntemler bilimsel araştırma etikleri bağlamında doğrudan çalışmaya aktarılmıştır.
Nitel Güvenirlik	Tutarlılık	Çalışmanın başlangıcından bitişine kadar geçen süreç içerisinde araştırmaya dışarıdan bir gözle yansız ve tarafsız bakabilen, araştırmacının süreç içerisinde tutarlılığını değerlendirebilen iki uzman ile görüş birliği yapılmıştır. Ayrıca verilerden elde edilen temalar ve kodlar, konu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarına dayandırılmıştır.
	Onaylanabilirlik	Araştırmada, görüşme formlarının hazırlanma aşamasında uzman görüşü alındığı gibi verilerin çözümünde de nitel araştırmaları bulunan birden fazla araştırmacı çalışmaya dâhil edilmiştir. Veri analizi sonucunda elde edilen verilerle, ortaya çıkan bulgular açık ve net bir biçimde birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.

Tablo 3.2. Çalışmanın nitel güvenirliği ve geçerliliği.

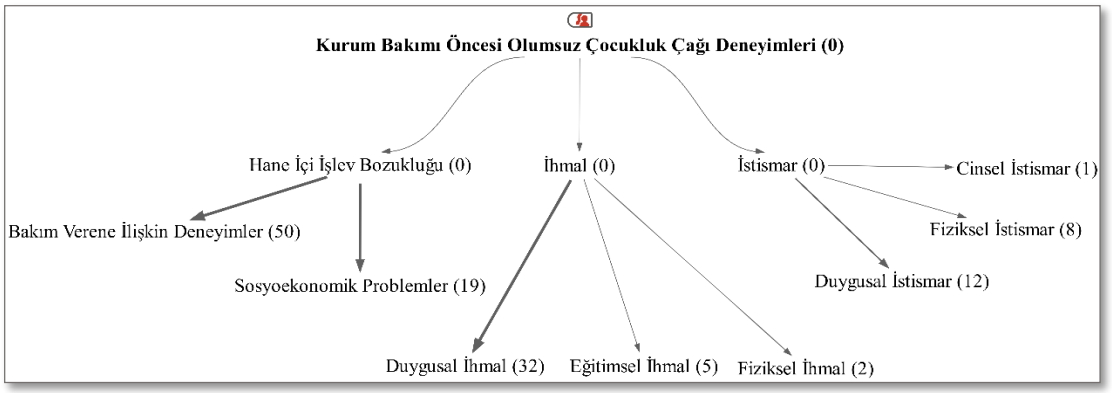
4. BULGULAR

Bu çalışmada, çocukluğunun bir dönemini devlet koruması altında geçiren yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin analizine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

İçerik analizi sonucunda araştırma verilerinden elde edilen bulgular üç temel başlık altında ele alınmıştır. Birinci bölümde "Kurum Bakımı Yaşantısından Önceki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri", ikinci bölümde "Kurum Bakımı Yaşantısındaki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri" ve üçüncü bölümde ise "Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonraki Deneyimler"e ait bulgular sunulmuştur.

4.1. Kurum Bakımı Yaşantısından Önceki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri

Çalışmanın bu bölümünde devlet koruması altındaki kurumda büyüyen bireylerin, kurum bakımı yaşantısından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri; hane içi işlev bozukluğu, ihmal ve istismar boyutlarıyla ele alınmıştır. Bireylerin kurum bakımı yaşantısından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin bulgular öncelikle Şekil 4.1'de de görüleceği gibi görsel bir anlatımla sunulmuş, sonrasında içerik analizine tabi tutularak bireylerin doğrudan alıntılarına yer verilmiştir.

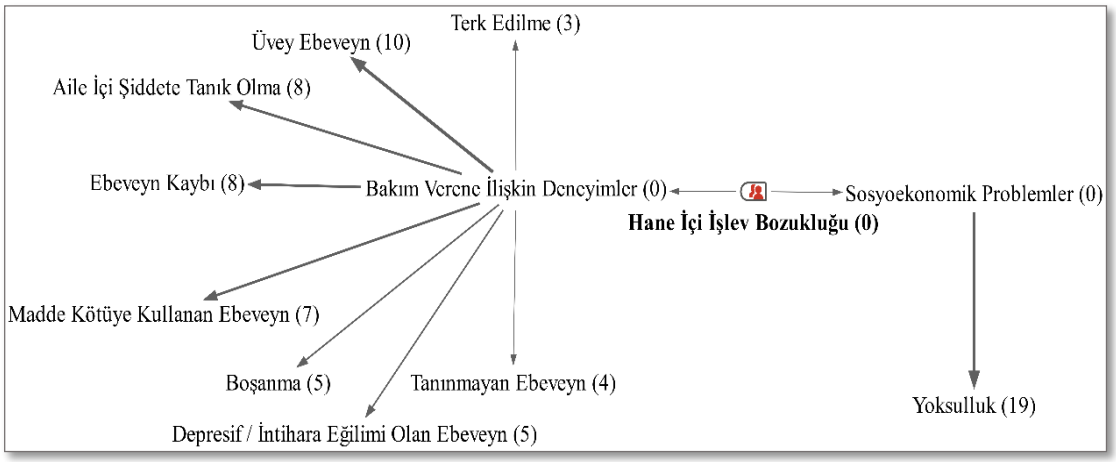

Şekil 4.1. Kurum bakımı yaşantısından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri.

Şekil 4.1 incelendiğinde, bireylerin devlet koruması altındaki kurum deneyimlerinden bağımsız olarak çocukluk dönemlerinde bakım verenleri ile birlikte sürdürdükleri yaşam içerisinde en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyiminin mevcut olduğu görülmektedir. Bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin, bakım verenlerine yönelik yaşantılarının, sosyoekonomik problemler, duygusal ihmal ve duygusal istismar çatısı altında yoğunlaştığı çalışmanın önemli bulgularından biridir. Katılımcıların görüşlerine ilişkin detaylı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

4.1.1. Hane İçi İşlev Bozukluğu

Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı yaşantısından önceki deneyimlerinin de incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, katılımcıların kurum bakımına alınmadan önceki yaşantılarında hane içi işlev bozukluğunu farklı şekillerde deneyimledikleri görülmektedir. Şekil 4.2'de de görüleceği gibi olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin hane içi işlev bozukluğu boyutunu; terk edilme, tanınmayan ebeveyn, depresif/intihara eğilimi olan ebeveyn, boşanma sonucu ailenin parçalanması, madde kötüye kullanan ebeveyn, ebeveyn kaybı, aile içi şiddete tanık olma, üvey ebeveyn gibi daha çok ebeveynler ile olan ilişkileri belirleyen bakım verene ilişkin deneyimler ile sosyoekonomik problemler oluşturmaktadır.

Şekil 4.2. Kurum bakımı yaşantısından önceki hane içi işlev bozukluğu temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil.

Katılımcıların bakım verenlerine ilişkin deneyimleri ve bakım verenleri ile birlikte yaşadıkları süre içerisindeki sosyoekonomik düzeylerine yönelik söylemleri incelendiğinde; yoğun olarak üvey ebeveyne sahip olmanın, ebeveyn kaybı yaşamanın, aile içi şiddete tanık olmanın, depresif/intihara eğilimi olan ebeveynlere ve madde kötüye kullanan ebeveynlere sahip olmanın, boşanma ile aile birliğinin dağılmasının, maddi güçlüklerin yoğun bir şekilde yaşandığı görülmektedir. Katılımcıların bu deneyimlerinin ayrıca devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilme nedeni olduğu da açıkça ifade edilmektedir.

Bazı katılımcıların öncelikle üvey ebeveyne sahip olmanın, ebeveyn kaybı yaşamalarının ve boşanma sonrası aile bütünlüğünün dağılmasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

> *"Bana, 5 yaşındaki çocuğa öz bildiğim annemin öldüğünü söylüyorlar. Ben de annemin öldüğünü zannediyorum. Cici anne de bir süre sonra beni istememeye başlıyor. İlk etapta; 'Bu adamın bir çocuğu var, kabul edeceksen böyle et.' diyorlar. Bunu bile bile kabul ediyor kadın. Daha sonra işleri birtakım çıkmazlara sürüklemeye başlıyor."* (Lala, 28)

> *"Anne ve babayla köydeydim. Annemi çok küçük yaşta kaybettim. 6 yaşında olduğum için bazı şeyleri hatırlıyorum, gözümün önüne hani kare kare geliyor."* (Snoopy, 30)

> *"Annem ben iki yaşındayken vefat etti, babamın bedensel engeli vardı. Bu nedenle halamın ve ailesinin olduğu geniş bir aile kalıyorduk."* (Meserret, 47)

> *"Altı yaşında annem öldükten sonra biz yuvaya başladık."* (Zeytin, 34)

> *"Biz beş kardeştik, babamı küçük yaşta kaybettik, annem öncelikle ablam ve abimi yurda koydu. Evlendikten sonra da beni yurda verdi."* (Değersizler, 32)

> *"Babamı hatırlıyorum, sol gözü kördü, hala da aynı şekilde, adam sadece yaşlanmış. Bunlar bir ayrılık yaşadı, altı kardeştik, hepimizi dedemlerin yanına gönderdiler. Sonra annem evden gitti, biz altı kardeş orada kaldık. İki kız kardeşimi götürdüler, bir tane kızı dedemler kendilerine hizmetçi*

olarak bıraktılar, kalan üç erkek kardeşle beni kuruma yerleştirdiler." (Eskici, 27)

"Normalde biz sekiz kardeştik, annemle babam boşandıktan sonra bizi ayırdılar ve biz üç kardeş babamla beraber yaşıyorduk." (Rull, 36)

"Annemle babam ayrıldıktan bizim kuruma verilmemize kadar -ki kurumdan ayrıldıktan sonra iki yıl kadar babamı hiç görmedik- anneye hasret, babayla kopuk bir durumumuz vardı." (Çikolatasever, 32)

Bazı katılımcılar, kurum bakımı öncesinde birlikte yaşamını sürdürdükleri depresif/intihara eğilimi olan ve intihar eylemini gerçekleştiren ebeveynlerine yönelik deneyimlerini net bir şekilde hatırladıklarını şu sözleriyle ifade etmişlerdir:

"Babam beni çocuk esirgeme kurumuna vermek için araştırmalar yaptı. Devlet korumasına verilmem için engelli olduğumu, durumumuz olmadığı için bana bakamayacağını söylüyordu. 1992 yılında ailemle Ankara'ya geldik. Annem bir köşkün önünde, 'Evladımı alın.' diyerek kendini yakmaya kalkınca, tabii olay basına yansıdı." (Çorap, 35)

"Kız kardeşimle ben sokakta birlikte oynarken annemin ailesi kardeşimi kaçırdı, yanımızdan bir minibüsle geçip alıp götürdüler. Babamla kardeşimi almaya gittiğimizde, babam zaten artık annemi bırakmıştı, istemiyordu yani ama kardeşimi istiyordu. Kardeşimi almaya gittik, annem bütün bu olanlara dayanamayıp kendi ailesinin yüzünden bu durumlara düştüğünü söyleyip kendisini bir odaya kilitledi, annesinin haplarını alarak intihar etti, yani vefat etti." (Zeytin, 34)

Katılımcıların çoğu kendisine bakım verenleri ile birlikte yaşamını sürdürdüğü kadarıyla ebeveynleri arasındaki çatışmalara, iletişim problemlerine ve geçimsizliklerine şahit olduklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda bazı katılımcıların aile içi şiddete tanık olduğunu belirten ifadeleri şu şekildedir:

"Babamın yeni evliliğindeki kadınla bir şekilde örtüşemediğim için çoğu zaman aile içi geçimsizlik falan filan yaşanıyordu." (Lala, 28)

"Annem ölmeden önce hep birlikteydik ama annemle babam arasında annemin kendi ailesinin baskıları ve tahrikleri sonucu yani babamla ayırmaya çalışmalarından dolayı sürekli geçimsizlik vardı." (Zeytin, 34)

Bir katılımcı ise aile içi geçimsizliğe ek olarak ebeveynlerinin madde kötüye kullanmalarına vurgu yaparak konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

> *"Annemle babam evlilik süresi içerisinde birbirlerini inanılmaz derecede anlamıyorlardı ve çok büyük iletişim sorunları vardı. Benim babam alkolikti, annemi zaten küçük yaşta kaçırmış ve köy hayatında evliliklerini sürdürmeye başlamışlar. Dolayısıyla şehir kızının köy hayatına uyum sağlayamaması, babamın alkolik olması, babamın sorumluluk sahibi olmaması… Hani hatırladığım hani annemle ve babamla ilgili; sürekli kavga ediyorlardı, sürekli evde birbirlerini dövmeye çalışıyorlardı. Babam bizi hiç dövmedi, hiç tokat bile atmamıştır, onlar hep kendi aralarında; annem babamı aldatır, babam annemi aldatır. Böyle bir hayattı."* (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bakım verenleri ile birlikte yaşadıkları dönemleri belirten düşüncelerinde, sosyoekonomik problemlere değinmesi dikkat çekicidir. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *"Doğduğum ilin gecekondu mahallelerinde bir şekilde büyüdüm, onların sosyoekonomik durumu gerçekten iyi değildi."* (Lala, 28)

> *"Maddi durum çok kötüydü, bu nedenle yuvaya verildim."* (Snoopy, 30)

> *"Mahkeme kardeşimle ikimizi babama verdi ama ekonomik olarak babam bize bakamayacak durumdaydı, bunu sürdüremedi."* (Zeytin, 34)

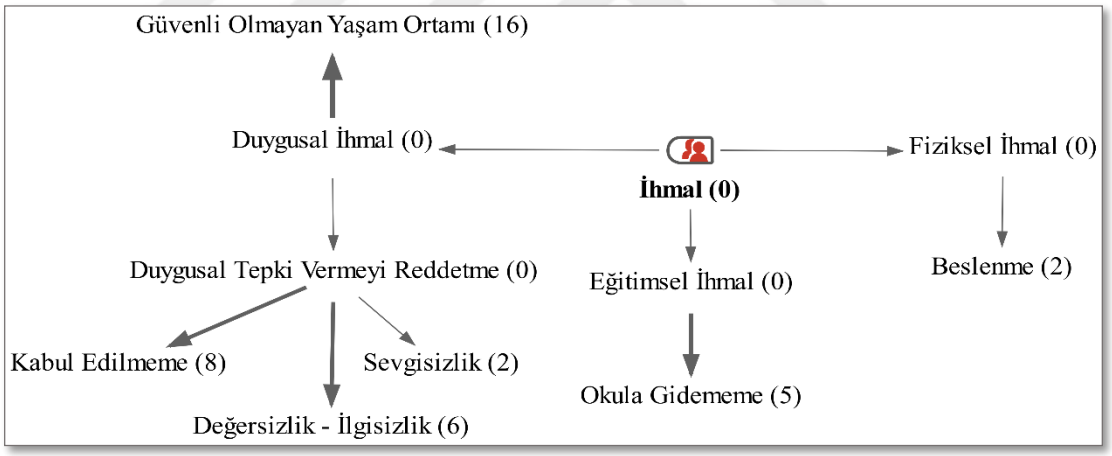
> *"Babamın bize bakacak gücü de çok yoktu maddi olarak yani."* (Rull, 36)

> *"Babam ben altı yaşındayken öldükten sonra çok fakir bir mahalledeydik ama kendi evimizdi. Ama sıkıntı evin kendine ait olması değil tabii; bunun faturası, yemesi, içmesi var. Ciddi anlamda maddi zorluk yaşıyorduk çünkü babamın bir geliri yoktu ve bir gün kalp krizinden öldü gitti, evde en küçüğü altı aylık olan bir çocukla başlayıp boy boy çocuklardık. Hiç unutmam mesela pirinç pilavı için ağladığımı bilirim. 'Neden bizim evimizde pirinç pilavı olmuyor?' diye. Pirinç pahalıydı ve annem alamayacağını söylüyordu. Annem yazma etrafına böyle bir şey örerdi, o şekilde ekmek alabilirdik. Konu komşu meyve getirirse getirirdi. Gerçekten çok zor günlerdi."* (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların hepsinin yaşantılarındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin bir alt boyutunun hane içi işlev bozukluğu olduğu görülmektedir. Katılımcıların hepsinin hane içi işlev bozukluğunun en az bir risk faktörünü, yoğun olarak bakım verenleri ile olan ilişkileri sonucu veya sosyoekonomik problemler dolayısıyla deneyimlediği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların kurum bakımı öncesindeki bu deneyimlerinin, devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilme nedeni olduğu da açıkça belirtilmektedir.

4.1.2. İhmal

Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı yaşantısından önceki yaşamlarında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin alt boyutu olan ihmale; Şekil 4.3'te de görülebileceği gibi fiziksel, duygusal ve eğitimsel ihmal olarak maruz kaldıkları belirtilmiştir.

Şekil 4.3. Kurum bakımı yaşantısından önceki ihmal temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil.

Katılımcıların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinden ihmale, daha çok ihmalin alt boyutlarında yer alan duygusal ihmale yoğun olarak maruz kaldıkları, sonrasında eğitimsel ihmal ve fiziksel ihmale yönelik görüşlerini de belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların duygusal ihmale ilişkin görüşlerinde daha çok güvenli olmayan bir aile ortamında büyüdüklerine, kabul edilmediklerine, sevgisiz büyüdüklerine, değersiz ve ilgisizlik hissettiklerine dair söylemleri bulunmaktadır. Bazı

katılımcıların güvenli olmayan yaşam ortamlarında büyüdüklerine ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

> *"Yaşadığımız yerin yakınlarında bir yüksek gerilim hattı vardı. Altı yaşında o yüksek gerilim hattına çıktım. Tehlikeleri gördüğüm halde, uyarılara rağmen denemek isterdim ama bunun sonucunda iki kolumu kaybettim. Ailem de benim artık bu bölgede yetişeceğime, o toplumda varlığımı sürdüreceğime inanmıyorlardı. Babam hemen beni çocuk esirgeme kurumuna vermek için araştırmalar yaptı."* (Çorap, 35)

> *"İşlemler şimdiki kadar hızlı olmadığı için 6-7 ay bekledik devlet korumasına girmek için, e bir yandan okullar başlayacak. Sonunda babam bizi de alıp, bizim yanımızda valiliğin önüne gidip dedi ki; 'Ya bu çocukları devlet korumasına alın ya da bu çocuklarla birlikte kendimi aşağıda yakacağım."* (Zeytin, 34)

> *"Annemin gece hayatında çalışmasına gerek yoktu; hem telekızlık, hem dansözlük hem de konsomatrislik yapıyordu. Babamın buna göz yumması, babamın, annemin en yakın arkadaşlarıyla annemi aldatması... Hatırladığım en çirkin şey budur. Babamdan sonra annemin şimdi birlikte olduğu insan da ona çok çektirdi; bizim yanımızda ayağından vurdu, dağa kaldırdı, dayak attı, o zaman da gece hayatında çalışmaya devam etti, bizim çok kötü travmalar kaldı üstümüzde."* (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların duygusal tepki vermeye karşı reddedildikleri; bakım verenleri ile birlikte yaşamlarını sürdürdükleri kişiler tarafından kabul edilmedikleri, sevilmedikleri, ilgisiz ve kendilerini değersiz hissettiklerine ilişkin görüşlerinin olduğu bildirilmiştir. Kuşkusuz ki, bireylerin temel gereksinimleri arasında yer alan barınma, giyinme, beslenme gibi etkenlerin katılımcılar için sevilme, değer görme, ilgilenilme gibi hislerle eşit oranda yer alması gerektiğine yönelik ifadelerine araştırma sorularına verdikleri yanıtlarda sıkça rastlanmaktadır. Bu doğrultuda, bazı katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

> *"Sığıntı olduğunu hissediyorsun. Hani yemek yiyorsun, 'Yetimin gözü doymaz.' diye bir sohbet geçiyor orada ya da bir şey yesen, bir şey içsen işte senin o aileye yük olduğun belli oluyor. Zaten kalabalıklar, sen de orada artı bir boğazsın. Eve gelin geliyor, o gelin seni sahiplenemiyor,*

kabul edemiyor. Onlar geçinemiyorken sen orada bir fazlalık gibi görünüyorsun." (Meserret, 47)

"Bir gün büyük babamların on-on beş hanelik tapusunun olduğu yaylada köylülerin bir mevsim için topladığı arpayı, buğdayı bir kibritle yok ettim, sırf merak. Bu tarz hikâyeler çok vardır benim hayatımda, bu sebeple de çok sevilmiyordum. Yani babam mesela hani iyi biliyorum, geldiği zaman böyle, elinde bir şey olduğunda sert bir şekilde sıktığını bilirim, hani 'Baş edemiyorum seninle.' bakışıydı bu. Yaptıklarımdan dolayı benimsenmeyen bir karakterdim." (Çorap, 35)

Katılımcıların kurum bakımı öncesindeki yaşantılarında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin eğitimsel ihmal boyutu ile ilgili sosyoekonomik problemler, dış faktörler gibi nedenlerden dolayı okula gönderilmedikleri, eğitim hayatlarına gecikmeli olarak başladıklarını belirten ifadeleri şu şekildedir:

"Kendi yaşıtlarımla okula başlamadım, halamın evinde de kendi yaşıtım var, onlar okula başladılar, ben çobanlık yapmaya devam ettim. Çünkü ben de okula başlarsam koyunları güdecek birisi yok." (Meserret, 47)

"Okula beş yaşında başladığımdan köy okulunun sınıfın en küçük öğrencisiyim. Bu süreç biraz hareketliydi, siyasi sebeplerden dolayı okulumuz yakıldı, bir süre devam edemedim okula." (Çorap, 35)

Katılımcıların maruz kaldıkları fiziksel ihmal boyutunda çocukluk dönemlerinde yeteri kadar beslenemediklerine ilişkin düşünceleri ise şu şekildedir:

"Doğru düzgün yemek yemiyorduk. Örnek veriyorum; bir tepside çorba içip ekmek yiyorduk ama dedemler bizden farklı bir yemek yiyordu. O ailenin çocukları değilmişiz gibi onlar tarafından hep dışlandık." (Eskici, 27)

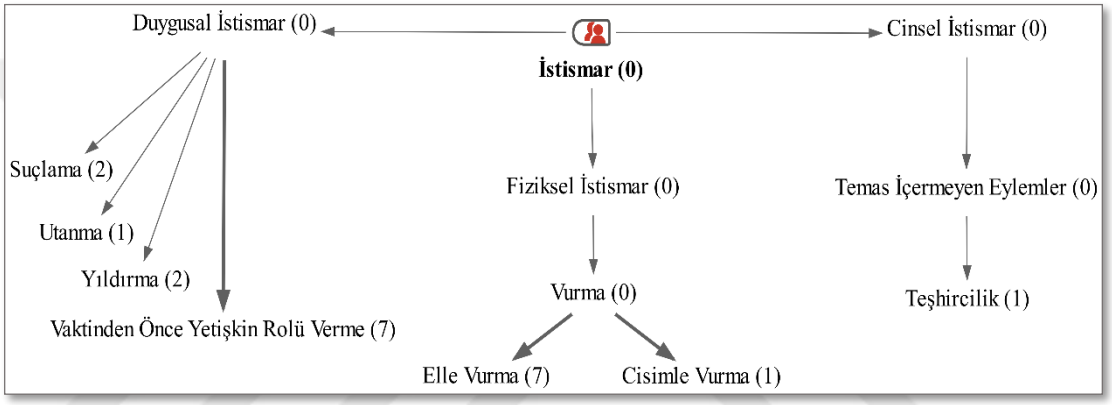
"Çoğu gece aç uyuduğumuz zamanlar olurdu, o günleri hatırlayınca benim içim yanar." (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda elde edilen bulgular göstermektedir ki; katılımcıların çoğu, kurum bakımı öncesindeki yaşantılarında ihmal türlerinden en az birine maruz kalmıştır. Tüm ihmal türleri arasında duygusal ihmale ilişkin ifadelerin

yoğunlukta olması ve katılımcıların ihmale ilişkin anılarını net bir şekilde hatırlıyor olmaları hayatlarının seyrini değiştirdiği için dikkat çekicidir.

4.1.3. İstismar

Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı yaşantısından önceki yaşamlarında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin alt boyutu olan istismara; Şekil 4.4'te de görüleceği gibi duygusal, fiziksel ve cinsel istismar olarak maruz kaldıkları belirtilmiştir.

Şekil 4.4. Kurum bakımı yaşantısından önceki istismar temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil.

İstismarın tüm alt boyutları arasında katılımcıların, ihmal temasında da olduğu gibi duygusal istismara yönelik daha yoğun maruz kaldıkları görülmekle birlikte suçlandıkları, utandırıldıkları, yıldıkları, çocuk yaşlarında kendilerine yetişkin rolü verildiğine ilişkin görüşleri mevcuttur. Bireylerin devlet koruması altındaki kurum bakımı deneyimlerinden önceki yaşantılarında fiziksel istismara; daha çok bakım verenleri tarafından fiziksel cezalandırmaya maruz kaldıkları, katılımcılardan yalnızca bir kişinin ise cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmektedir.

Bazı katılımcıların çocukluk dönemlerinde kendilerine yetişkin rolü verildiğine ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

> *"Altmışa yakın koyunumuz vardı, babamın düşüncesi şuydu; 'Okul yok en azından koyunların başında dur, gidip kimsenin başını ağrıtma, çiftliğin,*

bahçenin etrafından ayrılma.' derdi. Ben alırdım sürüyü dağa taşa götürürdüm, giderdim çarşıda bazen boyacılık yapardım." (Çorap, 35)

"Halamın ve ailesinin olduğu geniş bir ailede kalıyordum, çobanlık yapıyordum ben o ailede, sorumluluğum fazlaydı." (Meserret, 47)

"Annem işe gittikten sonra gece annemin abonesi gelirdi onu almaya, alırdı annemi ve ben sabaha kadar uyuyamazdım. Çünkü babam sızıp kalırdı, annem eve sarhoş gelecek mi -gelirse eğer- kapıyı ona biri açmak zorunda kalırdı. Bir de annem işe gidince babam da giderdi, çoğu gece biz dört kız kardeş yalnız kalırdık evde. Çoğu zaman yalnız uyumak zorunda kalırdık ve kapıyı ben açardım genellikle anneme, eve sağlam girebilsin, konu komşu görmesin diye." (Çikolatasever, 32)

Bazı katılımcıların kendilerine yönelik suçlamalarda bulunulduğu, iftira atıldığı, utandırıldıkları, çocukluk dönemlerinde yaşadıkları ve çözüm bulamadıklarında ise yıldırıldıklarına dair ifadeleri şu şekildedir:

"Cici anne sürekli bir sebep bularak, bana suç atarak fiziksel ve psikolojik şiddette bulunuyor. Durum böyle olunca ister istemez artık beş buçuk yaşındaki çocuğum ama hiç unutmuyorum bir gece başımı yastığa koyduğumda hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Beş buçuk yaşındayken ve bu cici anne bana hala şiddet uygularken, bir gece dayanamayıp babam sabah işe gidince; 'Ben bu kadını öldüreceğim, bir şekilde bir şeyler yapmam lazım.' dedim içimden. Babamın işe gittiği sabah erken kalktım, mutfağa gidip tabureye çıkıp meyve bıçağı aldım. Meyve bıçağını alıp annenin yatak odasına gidip karnına sapladım." (Lala, 28)

"Çocukken hatırladığım arkadaşlarımın yanındayken en rencide olduğun an neydi derseniz; 'İlkokul üçüncü sınıfa giderken, okuldan dönüyoruz arkadaşlarımla. Köşeyi dönünce arabesk müziğin son ses olduğu ve alkolik bir babanın balkondan bağırış sesi. Mesela çok utanırdım bundan, eve gelmek hiç istemezdim." (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların bazıları çocukluk döneminde kendilerine bakım veren kişiler tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıklarını şu şekilde belirtmişlerdir:

"Dedemlerle kaldığımız dönemdeki ilişkimizde hep dayak yedik. Hani hepimizin değneği farklıydı." (Eskici, 27)

"Babam işteyken cici anne zaten sürekli dövüyordu. Babam geldiği zaman da babama karşı beni dolduruyor; 'Bak, bugün bu çocuk bunu bunu yaptı, sürekli yaramazlık yapıyor.' diye. Bu sefer ekstra babadan fiziksel şiddet görüyorsun. Sabah anneden yiyorsun, akşam babadan. Sabah anneden dayak yeme sebebin ile akşam babadan dayak yeme sebebi ise farklı. Ama anne sürekli bir sebep buluyor." (Lala, 28)

Katılımcılardan yalnızca biri, cinsel istismarın alt boyutu olan temas içermeyen eyleme maruz kaldığını şu şekilde ifade etmiştir:

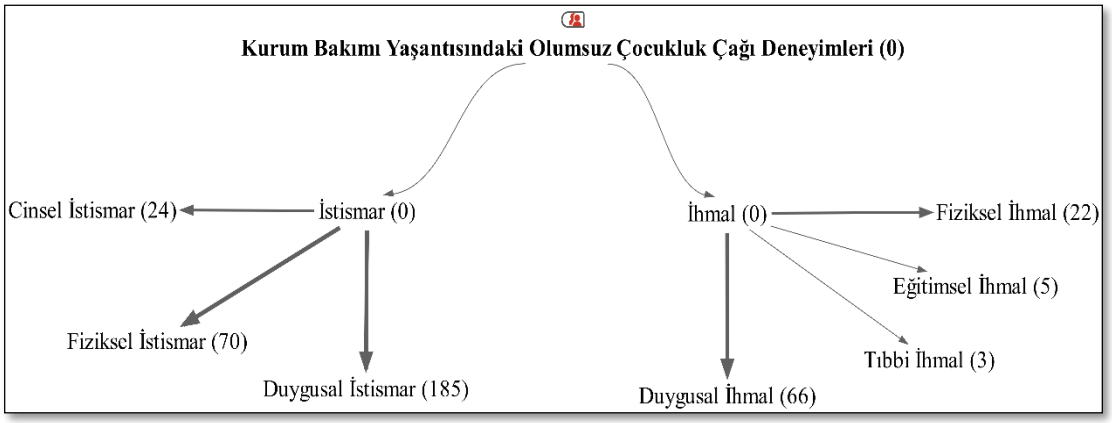
"Babam annemi çok sık aldatırdı, bir de annemin en yakın arkadaşlarıyla. Bir gün annem işe gittiğinde babamı, annemin en yakın arkadaşıyla çırılçıplak gördüm." (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların kurum bakımı öncesindeki yaşantılarında en az bir istismar türüne maruz kaldığı, dolayısıyla en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyiminin olduğunun söylemek mümkündür. Açıkça görülmektedir ki; kendilerine bakım veren kişiler tarafından duygusal istismara yoğun olarak maruz kalan katılımcıların suçlandığı, yaşından daha fazla yüklenen rollerin sorumluluğu, fiziksel şiddete çok küçük yaşlarda tanık olmaları bireylerin kurum bakımı öncesindeki yaşantılarını olumsuz bir şekilde etkilemiştir.

4.2. Kurum Bakımı Yaşantısındaki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri

Çalışmanın bu bölümünde devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesi amacına uygun olarak edinilen bulgular, bireylerin kurum bakımı altında maruz kaldıkları istismar ve ihmal boyutları içerisinde incelenmiştir. Bireylerin, kurum bakımında kurum personelleri (öğretmen, bakıcı anne, müdür, doktor, sosyal hizmet uzmanı) ve akranları tarafından uğradıkları duygusal, fiziksel, cinsel istismar ve duygusal, fiziksel, eğitimsel, tıbbi ihmal alt boyutlarına ilişkin bulgular öncelikle Şekil 4.5'te de görüleceği gibi

görsel bir anlatımla sunulmuş, sonrasında içerik analizine tabi tutularak bireylerin doğrudan alıntılarına yer verilmiştir.

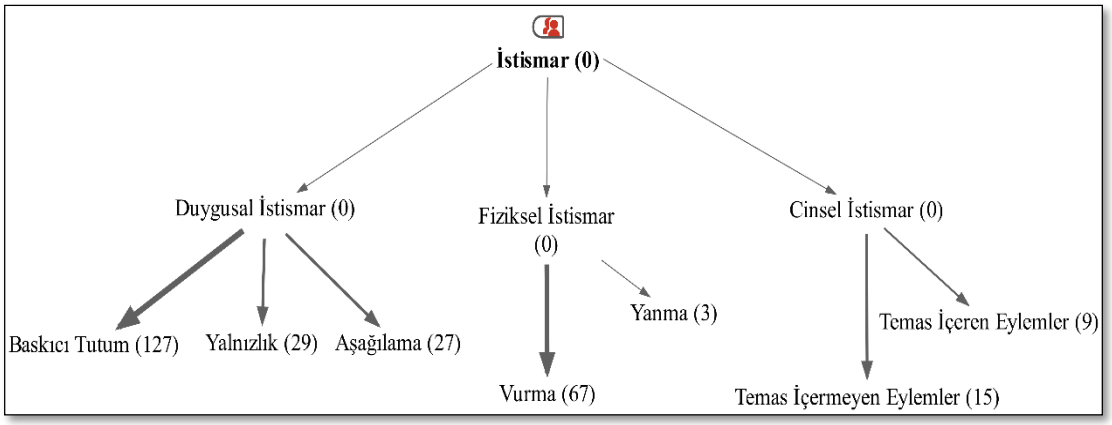

Şekil 4.5. Kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri.

Şekil 4.5 incelendiğinde, bireylerin devlet koruması altındaki kurum yaşantılarında en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyiminin mevcut olduğu görülmektedir. Bireylerin kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin, duygusal istismar, fiziksel istismar ve duygusal ihmal çatısı altında yoğunlaşması çalışmanın önemli bulgularındandır. Katılımcıların görüşlerine ilişkin detaylı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

4.2.1. İstismar

Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı yaşantısındaki deneyimlerinin de incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada katılımcıların kurum bakımına alındıkları dönemden başlayarak bireylerin maruz kaldıkları istismarı farklı şekillerde deneyimledikleri görülmektedir. Şekil 4.6'da da görülebileceği gibi olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin duygusal istismar alt boyutunu; baskıcı tutum, yalnızlık ve aşağılama; fiziksel istismar alt boyutunu; vurma ve yanma; cinsel istismar alt boyutunu ise temas içeren ve temas içermeyen eylemler oluşturmaktadır.

Şekil 4.6. Kurum bakımı yaşantısındaki istismar temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil.

Katılımcıların kurum bakımı yaşantılarındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri incelendiğinde elde edilen bulguların, tüm istismar türleri arasında duygusal istismar üzerinde fazla yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların kurum bakımı altına alındıkları dönem itibari ile özellikle çocuk yuvası ve yetiştirme yurdundaki söylemlerine ilişkin baskıcı tutum alt boyutunu; katı disiplin, korkutma ve cezalandırma oluşturmaktadır.

Katılımcıların kurum personellerinin koymuş oldukları katı kurallara uymanın zorluğunu yaşadıkları, bu durumun duygusal istismarın diğer boyutlarını da etkilediği ve söylemlerinde bu kuralları çoğunlukla 'sistem' olarak adlandırdıkları görülmektedir. Bazı katılımcıların bu bulgulara ilişkin söylemleri şu şekildedir:

> *"Yurt hayatında her şey kronolojik bir zamanlama içerisindedir, yemek saati, duş saati, her şeyin bir saati vardır. Çocuk yuvasında istediğiniz kadar dışarı çıkamıyorsun, elini kolunu sallayıp içeri de giremiyorsun. Her şey bir izne tabi. Kurum dışına ebeveyn ya da kurum personeli dışında tek başına çıkamıyorsun zaten."* (Lala, 28)

> *"Ayakta kalmakta zorunda olduğun bir düzen, bir sistem var. Savaş hali gibi bir şey. Sürekli bir yemekhaneye girdiğinde girebilirsen hani sıraya gireceksin, karnını doyuracak kadar yemek alacaksın, kahvaltıya geç kaldığında kahvaltı kalmıyor, akşam yemeğine geç kaldığında akşam yemeği vermiyorlar ya da senin hakkını bir başkası alıyor falan. Bizim için*

oradaki hayat; sıraya gir, sıradan çık, okul git, zamanında yemeğe in, saatinde uyu." (Meserret, 47)

"Tabii çocuk yuvalarında genellikle şöyle bir sistem var, eğer kendinizi ispat edersiniz, 'aklı başında' olduğunuzu gösterirseniz size bütün kapılar açılıyor. Şimdi orada kurallar silsilesi olur genellikle, yemek saatleri olur, kahvaltı saatleri olur. Bu öğünleri atladığınız zaman size yardımcı olabilecek farklı bir mekanizma yok." (Zeytin, 34)

"Saat 13:00-15:00 arasında öyle uykusuna zorla yatırılırdık. O ağabey başımızda nöbetçiydi. Uyumayanların ya da yatağında kıpırdayanların çarşaflarını tek tek kontrol ederdi." (Rull, 36)

"Robot gibisin, akşamdan şarja takılıyorsun, sabah kalkıyorsun ve kaldığın yerden devam ediyorsun. Yemek saati belli, uyku saati belli. Hepimizin eşofmanlar, terlikler, ayakkabılar aynı tek tip giyiniyoruz böyle askeriye gibi." (Scooby-Doo, 37)

"Sonuçta evde sofrada yiyorsun yemeğini, burada bir sistem var, bir düzen var ve o sisteme göre hareket etmek zorundaydık." (Çikolatasever, 32)

"Benim birçok arkadaşım mağdur oldu, oradaki sisteme adapte olamadığı için." (Çorap, 35)

Katılımcıların kurum bakımı yaşantılarında kurum yapısının veya kurum personellerinin bazı tutumları neticesinde korku duygusuna ilişkin söylemleri sıklıkla ifade etmeleri dikkat çekicidir. Katılımcıların bazı durumlarda korktuklarına dair ifadeleri şu şekildedir:

"Karşı taraf (bakıcı anneler) beni korkutmaya çalışıyor diyor ki; 'Sen o protezi takmazsan, kambur olursun, sol omzun havaya kalkar.' bu denli stresler yaratıyorlardı." (Çorap, 35)

"İçeride yapılanlardan korkuyorsun, dışarı çıkmak istiyorsun ama dışarısı sana daha korkutucu geliyor." (Eskici, 27)

"Yuvada ve yurtta yaşadığım onca sıkıntının, dayağın yanında benim en büyük korkum tecavüz ya da tacizdi. 'Ne kendi başınızı ne de benim başımı öne eğmeyin.' derdi hep annem. Bundan çok korkardım, sanki biri bana

bir şey yapacak ama insanlar ben kendi isteğimle yapmışım gibi düşünecek diye." (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ifadelerinde; kurumun yapısı gereği koyulan ve 'sistem' diye adlandırdıkları kurallara uymanın zorluğu, kurum personellerinin tutumlarına ilişkin yaşadıkları korkuların yanı sıra kurum personelleri tarafından cezalandırıldıkları belirtilmiştir. Bu cezalandırmaların fiziksel şiddete dayanan ve fiziksel sonuçlar doğuran cezalar ya da kendilerinin hakkı olan bir durumdan/nesneden/eylemden mahrum bırakılan cezalar olduğu görülmektedir. Katılımcıların fiziksel şiddetle sonuçlanan cezalara maruz kaldıklarını belirten ifadeleri şu şekildedir:

"Yurdun kapısı, penceresi yapılacak diye herkesten ikişer üçer lira isteniyordu. Sonrasında toplantı yapıldı. Dedim ki; 'Bizden topladığınız paralarla kapı, pencere yapacaktınız, hani görüyorum ki yapılmamış?' Sen misin bunu diyen? Beni aşağıya indirdiler, kolumu peteğe bağlayıp havlunun içerisine sabun koyup dövdüler ve ben bir hafta sadece pipetle su içebiliyordum." (Çorap, 35)

"İlk girdiğimiz yıl çok dayak yedik, ortama alışamıyorduk. Dayak yeme sebebimiz ise alışmak zorunda oluşumuzdu. 'Alışacaksın, anne diyeceksin vs.' Bir de ben Kürtçe biliyordum. 'Türkçe konuşacaksın.' diye beni dövüyordu ama ben Türkçe bilmiyorum. Hani 'Ekmek ver, su ver.' diyemiyordum korkumdan. Bardak kırdığımız için, arkadaşımızı ittiğimiz için gece babasının bizi tutup ev annelerinin dövdüğü zamanlar da çok oldu." (Eskici, 27)

"Kıyafet, yiyecek dolabı ve daha birçok odanın anahtar sorumluluğu bendeydi. Bu sorumluluğu bana yüklemişlerdi. Bir şey kaybolacak endişesi çok fazla olurdu. Bir gün yatak odasının kapısının arkası çizilmiş, sadece küçük bir çizik yüzünden, grubun kapısı açık kaldığı için bayağı bir dayak yediğimi biliyorum. Gece bizim katta bir halı ıslandı diye topluca dayak da yerdik. O saatte uyanık olarak kimi denk getirirlerse… Çocuktuk, dayak dışındaki hakaretlere çok fazla alınganlık yaptığımı söyleyemem yaşım küçük olduğu için herhalde hakaretlere pek takılmıyordum ama dayaklar daha çok canımı acıtıyordu." (Snoopy, 30)

"Herhangi bir çocuğun gece çişini altına kaçırdığı için sabah tek sıra halinde dayak yediğimiz anları hatırlıyorum." (Rull, 36)

Katılımcıların herhangi bir haklarından mahrum bırakıldıklarına ilişkin kendilerine verilen cezaları ise şu şekilde ifade ettikleri görülmüştür:

"Çok fazla ceza aldık inanın çok fazla. Sürgünlerden tutun da kaldığımız yuvada marangozun yanında ceza odası vardı, personelin keyfi davranışlarına takılabiliyorduk. 'Gözünün üstünde kaşın var.' diyor, sizi o odaya kilitliyor." (Çorap, 35)

"Çok ceza aldık ya. Çocuk yuvasındaki cezalar genellikle bakıcılar tarafından ya da müdür tarafından verilirdi. Özellikle odaya kilitleme cezası çok olurdu." (Lala, 28)

"Yuvaya bir tane resim hocası geldi. Bak, dün gibi aklımda. Resim hocası resim çiziyor, biz de ona bakarak hayalimizdeki resmi çizeceğiz. Araba, ev ıvır zıvır çiziyoruz. Müdür baba geldi, hala 'baba' diyorum. Ya korkuyorum ya da bilinçaltıma yerleşti artık. Kâğıdı yırtıp attı. Adam böyle bir şeyi sadece hayal etmemizi bile istemiyordu. O yılın sonunda teşekkür belgesi aldım, belgeyi yurda getirdiğimde hocaya zorla teşekkür belgesi yazdırdığımı düşündü müdür; önce güzel bir dayak yedim, sonra da kilere attı." (Eskici, 27)

"Bir erkek öğretmenimiz vardı, birkaç arkadaşımızı taciz ettiğini öğrenince ayaklandık, hakkımızı aradık ama biz bunu başka şehirlere sürülerek ödedik. Kendi yaptığın suçlar ayrı, bunlar ayrı. Harçlıklarımız kesilirdi ceza olarak, bizim için en kötüsü buydu." (Değersizler, 32)

"Yurttan kaçan arkadaşlara yol gösterdiğim için onlarla birlikte soğuk bir odaya alıp kazan dairesinde bekletmişlerdi. Bunların dışında harçlıktan kesme, hafta sonu dışarı çıkma cezası veya televizyon odasına girmeme cezası olurdu." (Zeytin, 34)

Katılımcıların ifadelerinde, akranlarından ve yaşça kendilerinden büyük olan çocukların davranışlarından korktukları ve cezalandırıldıkları da gözlenmiştir. Bazı katılımcılar akranları ve kendisinden yaşça büyük çocuklar ile

olan ilişkilerini, korkularını ve kendilerine verilen cezaları şu şekilde ifade etmiştir:

> *"Oradaki çalışanlar tarafından size bir şekilde bir şeyler yaptırılmaya çalışılıyor, yapılmadığı zaman da büyükler tarafından ceza veriliyordu. Sürüldüğüm bir yerde mesela bana dediler ki; 'Ailenin yanına gidemezsin.' Daha önceki yerlerde gittiğimi söylediğimde büyüklerden biri beni çağırdı, kolumu tutup ince bir jilet aldı, yukarıdan aşağıya kadar kuralları kolumu kese kese söyledi."* (Çorap, 35)

> *"Asıl cezaları yetiştirme yurdunda aldım. Yetiştirme yurdunda daha çok ağabey dediğimiz bizden yaşça büyük çocuklar tarafından ceza verilirdi. Mesela o zamanlar internet kafede zaman geçirmek orada senden yaşça büyükler tarafından şiddetle karşılanıyordu. Yani ben internet kafeye gittim diye, sigara içtim diye benden büyüklerim beni dövüyorlardı. Kendisi sigara içerken beni dövüyordu."* (Lala, 28)

> *"Yemekhanede yemeğini almışsın, oturacaksın, yanındaki büyük sana 'Tuz getir.' diyor, getirmezsen dayak yiyeceksin. Ya da akşam gelmiş, 'Pantolonumu yıka.' diyor, yıkamazsan dayak yiyeceksin. Sen şimdi 7 yaşında bir çocuksun etrafında bir sürü büyük insan var ve canları isteyince dövebiliyorlar yani bir tokat atmak istiyorlar o da küçüklere denk geliyor."* (Meserret, 47)

> *"Çamaşırını yıkatan, getir götürünü yaptıran kızlar olurdu."* (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların kurum bakımı deneyimlerini ifade ederken ebeveynlerinden ayrı yaşamaları ya da ebeveynlerinin olmaması gibi durumlarda kendilerini yalnız hissettiklerine ilişkin söylemleri bulunmaktadır. Katılımcıların çoğunun çocukluk döneminin çok uzun bir kısmını çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda deneyimlemesi, kurumdaki personel ve çocuk sayısının fazla olmasının dahi bu yalnızlık hissini gidermediği görülmektedir. Katılımcıların bu bulguya ilişkin söylemleri şu şekildedir:

> *"Evet, başımda annem babam yok, tamamen yalnızım artık gibi hissettiğim bir durum yaşadım. Yuvada bit olayı çıkmıştı ve hepimize gaz yağı sürülmüştü. Biz bu şekilde okula gönderilmiştik. Bütün sınıf tüm gün*

boyunca; 'Burada bir gaz kokusu var.' diye dolanıyorlar ama biz arkadaşımla fark edilmemek için öyle sessiz sessiz günün bitmesini istedik ki. O an kendimi 'iğrenç bir yaratık' gibi hissettim." (Scooby-Doo, 37)

"Okuldaki veli toplantısı… İnsanı mahvediyor, öyle durumlarda tamamen yalnızsın diyorsun." (Eskici, 27)

"Önceleri çok yabancıladım, kimsem yoktu, yalnızdım." (Snoopy, 30)

"Param olmadığı için küçücük bir gösteriye gidemedim, onurumu kırılmıştı, kendimi çok güvensiz ve ailem yanımda olmadığı için çok yalnız hissetmiştim." (Zeytin, 34)

"Kendi sahra şartlarında ayakta kalmaya çalışıyorsun, onu her daim hissediyorsun." (Meserret, 47)

Katılımcıların duygusal istismar alt boyutunda, baskıcı tutum ve kendilerini yalnız hissettiklerine dair bulgularının yanı sıra ifadelerinde aşağılandıklarına dair söylemlerinin de var olduğu bildirilmiştir. Bazı katılımcıların aşağılanmaya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"Zorla uykuya yatırıldığımız bir günde başımızda nöbetçi bir ağabey var. Uyumayanların ya da yatağında kıpırdayanların çarşaflarını tek tek kontrol ediyor. O çocuğun o saatlerde uyumadığım için suratıma balgam attığını hiçbir zaman unutamıyorum, diğer arkadaşlarımın yanında çok aşağılanmış hissetmiştim." (Rull, 36)

"Gece nöbetine gelen bir gece bekçisi ve kaloriferlere bakan biri vardı, bize kötü davranırlardı. Sanki oraya kendi isteğimizle, tercihimizle gelmişiz gibi davranırdı. Bize kendimizi sanki bizim yüzümüzden orada çalışıyormuş gibi hissettirdi, sürekli hakaret ederek, bağırarak…" (Zeytin, 34)

"Bize dediler ki bir bayram; 'Hadi sıraya girin.' Ön tarafta sıraya girdik, aşağı yukarı başımıza gelecekleri bildiğimiz için kimse sıraya girmek istemiyor ama herkes mecbur hoca zoruyla sıraya giriyor. Hayırsever birisi geldi, elindeki paraları bozdurmuş hepimize elini öptürüp bayram diye para verecek. Ve bunu sıraya geçirip ön tarafta yaptırıyor, yoldan

gelip geçenler de onu görüyor. O zaman bunun 'aşağılanma' olduğunu hissetmiyorduk." (Meserret, 47)

"Oradaki çalışanların; hocaların, aşçıların, temizlikçilerin bize sadece maaş almak için katlanmak zorunda olduklarını biliyorduk. Bunu bilmek kendimizi aşağılanmış hissettirirdi." (Scooby-Doo, 37)

Yukarıdaki ifadelerden görüleceği gibi katılımcıların, duygusal istismara maruz kalmalarına ilişkin söylemlerinin yoğunluğu göze çarpmaktadır. Katılımcılar, istismarın bir diğer alt boyutu olarak yer alan fiziksel istismara ise daha çok vurma ve yanma eylemleri ile maruz kalmışlardır. Kurum personellerinin ya da akranların fiziksel ve fiziksel olmayan şiddeti yukarıda 'cezalandırma' kodu ile ifade edilmiştir. Diğer bir boyutta katılımcıların vurma alt boyutuna ilişkin elle, cisimle vurma eylemlerine ve kendi ifadeleri ile 'sıra dayağı' na maruz kaldıkları bildirilmiştir.

Katılımcıların çoğunun en az bir fiziksel şiddet içeren ve direkt olarak el teması ile gerçekleşen eylemlere maruz kaldığını belirten ifadeleri aşağıdaki gibidir:

"Bir hocamız vardı kaldığımız blokta, önce dövüyordu, sonra gelip özür diliyordu, sakinleştiğimizi görünce tekrar dövüyordu." (Çorap, 35)

"Çocukluğum hep dayak üzerinden geçti yani saymakla bitmez özellikle yuvada. Çok zalim bir hocamız vardı, gece pijamamı giymediğim için yataktan dayakla kaldırmıştı. Anam babam usulü bildiğin dayak, dalıyorlardı." (Değersizler, 32)

"Bir vakıftan benimle röportaj yapmaya geldiler, orada 'Kendi babamdan başkasına baba demek zoruma gidiyor.' dediğim için oradakiler bir daha yurda gelmedi ve ben de güzel bir tokat yedim." (Eskici, 27)

Katılımcıların bazıları ise cisimle vurma eylemine ve sıra dayağına maruz kaldıklarını belirten ifadeleri birlikte kullanmışlardır. Katılımcıların bu duruma ilişkin söylemleri şu şekildedir:

"Banyoda çıplak dövülmek… Duştan geç çıktıysak eğer, çıktıktan sonra hepimizi tek sıraya dizip çıplak bir şekilde döverlerdi, demir tas vardı o zamanlar, onlarla döverlerdi." (Lala, 28)

"Parmaklarımın ucunda sopayla çok dayak yedim. Bir de bir çocuğu televizyon izlerken elleri kolları bağlı olacak şekilde L şeklinde oturtamazsınız. Yan yana ve ön sıra yani L şeklinde olacak gibi elleri kolları bağlı oturarak televizyon izlemenin işkencesi çok farklıdır. Yanlışlıkla beliniz acıdı; ayağınız, kolunuz kaşındı diyelim. Bir annemiz vardı, kıpırdadığımız an kafaya terlik gelirdi ya da elindeki meyveleri atardı. (Rull, 36)

"Bizi öğle uykusuna yatırırlardı zorla, hocaların sesini duyunca korkudan uyuyor gibi yapardık. Ama bir tane öğretmenimiz vardı, kesinlikle cehennemde zebanilerin onu dört gözle beklediğine eminim, o adam çok başka bir şeydi. Onun nöbetinde biz yine uyuyor gibi yaptık. Tek tek başımıza gelip 'Senin gözlerin oynuyor, kalk.' diye bizi yataktan kaldırdı, sıraya soktu, dolaptan askı demirini çıkardı, parmaklarımızı birleştirmemizi istedi, vurmaya başladı. Adam bir vuruyor tırnaklarımızdan kanlar fışkırıyor, o kadar kötü vuruyor ki, öyle bir kin var ki yüzünde. Sıranın sonuna geçiyorsun bir daha sıra sana geliyor, ağlıyoruz; 'Ne olur hocam, tamam hocam.' diye diye. Bunu hiç unutmuyorum." (Scooby-Doo, 37)

"Sen bir şey yapmamış olsan bile 'Sen de yapmış olabilirsin.' düşüncesiyle geçiriyorlardı sıra dayağına, uykulusun anlamıyorsun açıyorsun ellerini, cetveli yiyince uyanıyorsun. Bunların dışında saç çekme, çimdirme falan hepsi vardı." (Snoopy, 30)

"Bir öğretmenimiz vardı, kendi öz çocuklarının yanında bizi döverdi. Kızını ve oğlunu karşımıza oturturdu, tırnak kontrolü yaptırırdı bize. Tırnaklarımız eğer uzunsa cetvelin sivri kısmıyla ellerimize vururdu çocuklarının önünde. Kızı da bizim otoriterimiz gibiydi sanki ödül vereceği zaman kızı verirdi, köpeğe atar gibi atardı kız da bize. İstediğine verir, istemediğine vermezdi." (Zeytin, 34)

"Benim sevgili ilk dayağım… Ayağımdaki çarık lastikleri çıkardılar, yeni iskarpin verdiler. İskarpinlerin mozaik zeminde çıkardığı 'tak, tak, tak' sesleri çok hoşuma gidiyor. Bir de iskarpinlere baktığımda kendimi görebiliyorum o kadar parlak, harika bir şey. İskarpinin üstüne basa basa yürüyorum, çıkardığı ritmik sesler falan. Odadan biri bir hışımla çıktı;

'Kim o densiz, gürültü yapıyor burada?' diye. Bir baktım ki dev gibi bir adam, müdür yardımcımız. Ben dal gibi titremeye başladım, üç gün önce babamdan ayrılmışım, ne yaptığını da bilmiyorum yani. Birisi öfkeleniyor, kendini de ifade de edemiyorsun orada. 'Aç bakalım ellerini.' dedi sonrası malum…" (Meserret, 47)

Katılımcıların, kurum personelleri ve/veya akranları tarafından fiziksel şiddete elle temas veya bir cisimle maruz kaldığı görülmekle birlikte bazı katılımcıların yanma eylemine ilişkin deneyimlerinin olduğu da görülmektedir. Bazı katılımcıların yanma eylemine yönelik ifadeleri şu şekildedir:

"Bayağı yandım, haşlandım… Bir annemiz vardı, hamam gibi toplu bir yıkanma yerimizde sadece bana da yapmazdı, kaynar su ile yakardı bilerek hepimizi." (Rull, 36)

"Banyo günlerinde eğer hocamızı gıcık eden, kızdıran biri varsa üstüne sıcak su dökerdi, ben de bir kere deneyimledim o kaynar suyun nasıl can yaktığını." (Zeytin, 34)

Katılımcıların ifadelerinde, istismarın duygusal ve fiziksel alt boyutlarına ilişkin bulguların yanı sıra cinsel istismar ile ilgili söylemlerinin de yer aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda cinsel istismar, temas içeren ve temas içermeyen eylemler olarak iki alt başlıkta ele alınmıştır. Öncelikle katılımcıların cinsel istismarın temas içeren eylemlerine ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"Özellikle ağabeylerimiz, bazen kızlar da yapardı bunu. Benim kolumun dirsek altı çok yumuşaktı, gelirlerdi mesela orayı sevmeye çalışırlardı. Isırırlardı, dokunurlardı, hoşlarına giderdi herhalde. İzin vermediğim zamanlarda dayak yerdim. Bir de unutamadığım bir şey vardı; biz sekiz yaşında falandık, bazı erkek bakıcılar vardı, bize temizlik yaptırırlardı, kız çocuklarını kucaklarına alıp maç izlerlerdi." (Çorap, 35)

"Bir tek yuvada böyle bir şeye maruz kaldım. Benden yaşça büyük bir erkek yatağıma gelip cinsel organıma dokunmaya çalışmıştı. Küçük olduğum için anlayamamıştım. Cinsel organıma dokunup oynamaya çalıştığını hatırlıyorum." (Lala, 28)

"Arkamdan biri bana dokunmuştu, hala etkisindeyimdir." (Çikolatasever, 32)

"Büyük abilerden bir tanesi bana yanaştı, hani gerçekten şöyle; açık konuşacağım. Biz bir sürtünme yaşadık büyük abi ile. Açık bir cinsel ilişki değildi bu, tecavüz etmeye çalıştı. Başlarda sürtünme olarak başlıyor sonra her seferinde bir şekilde kendimi yerde buluyorum." (Eskici, 27)

Katılımcıların cinsel istismarın temas içermeyen eylemlerine ilişkin ifadelerinden; çoğunlukla özel alan ihlali, soyundurma ve bakışla taciz eylemlerine maruz kaldıkları bulunmuştur. Katılımcıların temas içermeyen eylemlere ilişkin ifadeleri ise şu şekildedir:

"8-10 kişi giriyorsun banyoya ve çıplaksın. Çıktıktan sonra bakıcılar; 'Soyun, çıkar üstünü.' diyorlar, onların önünde soyunmak zorundasın." (Snoopy, 30)

"Banyoya grupça girerdik, çıplağız hepimiz. Bizi kontrol etmeye gelirlerdi, başımızda gezerlerdi. Giren çıkanın haddi hesabı yok öyle bir zamanda. Adam belki de gözüyle bizi taciz ediyordu ama çocuk aklıyla onun kötü bir şey olduğunu bilmiyordun." (Değersizler, 32)

"Kıyafetlerin olduğu yerde 30-40 kişilik gruplar halinde alınırdı, herkes çırılçıplak soydurulur, hepimiz sırayla görevliler tarafından yıkanırdık." (Meserret, 47)

"Sosyal hizmet uzmanı abla, biz o zaman 'hoca' diyorduk tabii. Beni banyodan sonra giydirmek için ambara götürürdü, beni soydurup çıplak izlemesini hiç unutamıyorum. Çocuktum tabii anlamıyordum doğal olarak." (Rull, 36)

"Yetiştirme yurdunda bir müdür yardımcısı vardı, kendisinden şüpheleniyordu herkes. Çünkü bizi sürekli özel yerlere götürmeye çalışıyordu, farklı farklı yerlere davet ediyordu. Daha sonrasında çocuk tacizi ile ilgili davalarının olduğunu ve yargılandığını öğrendim." (Zeytin, 34)

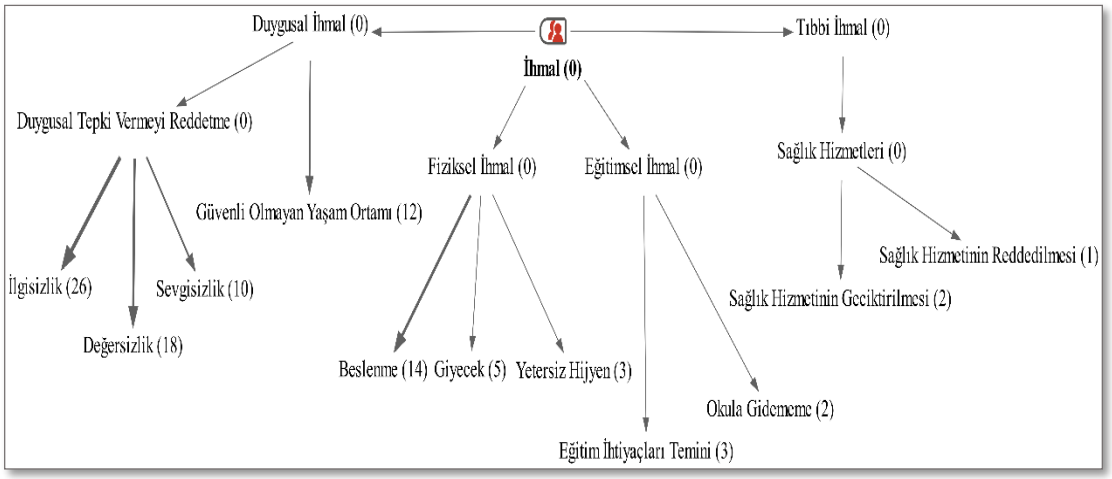
"Bir tane ambar memurumuz vardı, şu anda bizi görse tanımaz, sürekli göğsümüze bakmaktan yüzümüze hiç bakmazdı." (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların çocukluk döneminde kendilerine cinsel istismara yönelik eylemler gerçekleştirildiğinde, bu durumları anlamlandıramadıkları fakat güçlü bir şekilde hatırladıkları, yetişkinlik dönemlerinde ise daha iyi yorumlayıp ifade edebildikleri görülmektedir.

Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere; tüm katılımcıların kurum bakımı yaşantılarında maruz kaldığı en az bir istismar türü mevcuttur. Katılımcıların çoğunun istismar türleri içerisinde yoğun olarak personellerin davranışlarının da etkisiyle kurum sistemine uyum sağlayamadıkları, kurum personelleri ve kurum bakımında büyüyen farklı kişiler tarafından uygulanan fiziksel şiddete maruz kalmaları dikkat çekicidir. Çoğunun çocukluk döneminde maruz kaldıkları istismar türlerini anlamlandıramadıkları ve bazı katılımcıların anlamlandıramadığı için bu durumu normalleştirdikleri, yaşadıkları olumsuz durumların 'istismar' olduğunu fark etmelerinin yetişkinlik döneminde gerçekleştiği söylenebilmektedir.

4.2.2. İhmal

Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin istismar boyutunun yanı sıra diğer temasını ihmal oluşturmaktadır. Şekil 4.7'de de görülebileceği gibi ihmal temasının duygusal ihmal alt boyutunu; duygusal tepki vermeyi reddetme ve güvenli olmayan yaşam ortamı, fiziksel ihmal alt boyutunu; beslenme, giyecek ve yetersiz hijyen, eğitimsel ihmal alt boyutunu; eğitim ihtiyaçları temini ve okula gidememe, tıbbi ihmal alt boyutunu ise; sağlık hizmetinin geciktirilmesi ve sağlık hizmetinin reddedilmesi oluşturmaktadır.

Şekil 4.7. Kurum bakımı yaşantısındaki ihmal temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil.

Katılımcıların kurum bakımı yaşantılarındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri incelendiğinde elde edilen bulguların, tüm ihmal türleri arasında duygusal ihmalde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların kurum bakımı altına alındıkları dönem itibari ile özellikle çocuk yuvası ve yetiştirme yurdundaki söylemlerine ilişkin duygusal ihmalin; duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutunu; ilgisizlik, değersizlik, sevgisizlik ve diğer alt boyutunun güvenli olmayan yaşam ortamının oluşturduğu görülmektedir.

Katılımcıların kurum personellerinin tutum ve davranışlarında kendilerine ilgisiz davranıldığına veya hissettirildiğine yönelik ifadeleri aşağıdaki gibidir:

> *"Yetiştirme yurdunda bir büyüğümüz vardı, yani en kıdemli olan. Takmıştı bana, sürekli beni dövmek istiyordu, neden merdivenden inerek aşağıya gidiyorum diye dövdüğünü bilirim. İdaredeki hocalarımıza söylediğimizde görmezden geliyorlardı, 'Bir şey olmaz, bir şey olmaz.' der başlarından savarlardı. Bu kötü bir şeydi."* (Lala, 28)

> *"Akşam yurda geldiğinde büyüklerin çamaşırını, çorabını yıkamak zorundasın. Böyle bir ortamda yurttaki görevli senin farkında değil. Ya da sen yurttaki görevlinin oradaki seni koruyacak olan görevinin farkında olmuyorsun. Olmadık ya da. Onu her daim hissediyorsun yani bir ilgisizlik, güvensizlik ortamı*." (Meserret, 47)

Bazı katılımcıların ise kurum personellerinin kurum bakımı altındaki çocuklara gösterilmesi gereken ilgiye yönelik algılarının farklılaştığı, dahası bu davranışları normalleştirdiği dikkat çekicidir. Katılımcıların bazılarının bu tutuma ilişkin görüşleri şu şekildedir:

> *"Bazı zamanlar iş sizin de orada çalışanların da kontrolünden, dikkatinden çıkabiliyordu. Yani düşünün 120 tane çocuk var, hepimizle ilgileniyorlar. Çok yaramaz çocuklar da vardı, kurallara uyarsanız hiçbir sorun çıkmazdı."* (Zeytin, 34)

> *"Ben aile ortamındaki huzuru, ferahlığı, rahatlığı, ilgi, alakayı bilmediğim için bunu karşılaştırabileceğim bir durum yoktu orada. Tabii ki bizim yaptığımız, yaşadıklarımız, gördüklerimiz, duyduklarımız, yediğimiz dayaklar, attığımız taşlar falan filan belli bir karakteri oluşturuyor. O dönemi düşünecek olursak bir hizmetli kadının 100-120 çocukla baş etmesi çok zor. Galiba bir kabullenmişlik vardı bu yapılanlara."* (Rull, 36)

Bazı katılımcılar, kendilerini değersiz hissetmelerine yol açan durumları ise şu şekilde ifade etmişlerdir:

> *"Askeriye gibi ortam, askeriye gibi kurallar, boş yaşıyorduk. Bir annenin ya da öğretmenlerden birinin 'kızım' demesine hasrettik, dedikleri zaman; 'Evet, ben de insanım ve ben bir çocuğum' derdik. Kendimizi değerli hissederdik çok nadir."* (Scooby-Doo, 37)

> *"Yani aslında bütün süreç kendimizi değersiz hissettirdiklerine yönelik geçmişti de biz bunun duygusal boyutunda değildik o zamanlar. Hocanın esprisi bile yani şöyleydi. Yeni bir şey giymişsindir; 'Semer değişmiş ama eşek aynı eşek.' derdi."* (Meserret, 47)

> *"İdareciler bizi 'kuzu, koyun' gibi görürlerdi. Biz de onları çoban gibi görürdük. Hani arada hiçbir zaman bir sıcaklık, bir bağ olmadı. Değer falan yok yani."* (Değersizler, 32)

Katılımcılar kurum personellerinin kendilerine karşı ilgisiz bir tutumda olduğunu ve kendilerini değersiz hissetmelerine neden olan davranışlarının yanı sıra sevgisiz bir ortamda büyüdüklerine dair ifadelerde bulunmuşlardır. Bazı katılımcıların bu duruma ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"Hiçbir zaman sevinmeyeceksin ve sevilmeyeceksin. Çok kalabalığız, orada bir öğretmen iki yüz yirmi afacanla uğraşıyor, bir öğretmenin birisini sevmeye gerçekten vakti yok. Ben o dönemde öğretmen olsaydım orada bilmiyorum ne yapardım. Dayak atanları meşru görmüyorum, haklılar diyemiyorum ama onlar bizi sevmedi, ben de onları sevmedim ya, yani sürekli bir sevgisizlik ortamı vardı." (Meserret, 47)

"Somut anlamda iyiydi her şey ama içi boştu, sevgi yok, maneviyat yok öyle yetiştirildik yani." (Scooby-Doo, 37)

Duygusal ihmalin diğer bir alt boyutunu oluşturan güvenli olmayan yaşam ortamında; bazı katılımcıların gerek kurum personelleri, gerek akranları ile olumsuz yaşantıları, gerekse kendilerini doğrudan etkilemese de kurumun genel yapısında gelişen etkilerinin dolaylı bir biçimde hissedildiği ve kendilerini güvende hissetmediklerine yönelik durumların yaşandığı ifade edilmiştir. Katılımcıların bu konuya ilişkin söylemleri şu şekildedir:

"Yetiştirme yurdu güvenli değildi. Orada yetişkin olduğun için istediğin vakitte dışarı çıkabiliyorsun. Dışarıdan içeriye bir şeyler de getiriliyordu. Büyüklerin içeri böyle zararlı şeyler sokması da tedirgin ederdi bizi." (Lala, 28)

"Sıkıntıların en büyüğü oraya uyumlu personellerin olmaması… Artık çocuk sokakta uyuşturucu kullanıyor deniliyor ki; 'Cezaevinde yer yok.', sonra hop bizim aramıza gönderiliyor. Bu sefer o, ister istemez orada yayılmaya başlardı." (Çorap, 35)

"Yurtta bir bebek öldü ya da öldürüldü bilemiyoruz, çok korktuğumuz zamanlardı o sıralarda, yurt bir ayaklandı tabii haberlere, gazetelere çıktık ama kendilerini akladılar yine." (Eskici, 27)

"Kendimi orada güvende hissediyor muydum bilmiyorum, sadece arkadaşlarım olduğu içindi, mutluydum ama kesinlikle güvende hissetmek değildi bu." (Snoopy, 30)

"Bizim zamanımızda teknoloji yoktu, sesimizi duyurabileceğimiz kimse yoktu. Kamera yok, telefon yok, iletişim yok, biz çok daha kötü şartlarda büyüdük. O yüzden kendimi güvende hissediyor muydum? Kesinlikle

hissetmiyordum. Birine gidip şikâyet etsek bile yediğimiz dayakla oturuyorduk, tekrar şikâyet de etmiyorduk, biliyorduk bir çözüm olmayacak. Dayak yememek için şikâyet de etmiyorduk artık." (Değersizler, 32)

Katılımcıların kurum bakımı deneyimlerinde beslenme, giyecek ve yetersiz hijyene yönelik söylemlerinden fiziksel ihmale maruz kaldıkları görülmektedir. Bu fiziksel ihmallerden biri, kurum bakımında genellikle gün içerisinde üç öğün olarak çıkarılan besinlerin yetersiz oluşudur. Bazı katılımcıların kurum bakımındayken yetersiz ve sağlıksız beslendiklerine ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"Yüz kişilik yemek yapılırdı o yemeği 15 kişi yerdi, geriye kalan 85 tabak çöpe atılırdı. Çocukların yemekleri beğenmediğini söylerlerdi ama siz mesela dışarıdan aşağıda marangozda çalışan adamı 'Hadi gel aşçı ol, burada yemek yap.' derseniz o yemek herhalde yenmezdi. İşin hakkıyla başında olunmadığı için o dönemlerde maalesef devletin çocuklara zararı olurdu." (Çorap, 35)

"Çok aç kalmadık tabii ama yine de 8-9 yaşına kadar bazı günler bir-iki, bazı günler iki-üç öğün şeklindeydi, her gün üç öğün değildi." (Eskici, 27)

"Yemek saatinde kapıda bir kuyruk olur, aldığın yemek yeter yetmez, eksiktir çünkü. Demir bardakların yarısıyla çay verilir. Şöyle bir şey hatırlıyorum; 5-6 tane zeytin veriliyordu. Zeytinler kurtlu olduğu için protesto etmiştik. Demir tabldotları yere döküp boş tabaklara vurmaya başlamıştık. Bildiğin hapishanelerdeki isyanlar vardır ya öyleydi." (Meserret, 47)

"Şu an nasıldır bilmiyorum ama bizler hep akranlarımızdan dezavantajlı konumdaydık boy ve kilo olarak. Yaşıtlarımıza göre fiziksel gelişim anlamında geri kalmıştık. Bunun en büyük sebebinin 'beslenme sorunu' olduğunu düşünüyorum. Yönetmelikte bir liste hazırlamışlar, kibrit kutusu büyüklüğünde peynir, 6-7 tane zeytin… Düşünün ben gelişim döneminde bir çocuğum, beslenmem gereken çağda sorun yaşıyordum, yetmiyordu. Benim lisedeki, ortaokuldaki arkadaşlarım benim iki katımdı." (Zeytin, 34)

"Yemek saatleri üç öğündü; kaçırırsan, beğenmezsen aç kalırsın. Mesela cumartesi günleri yayla çorbası çıkardı, hala gördüğüm zaman bir tuhaf olurum. Hiç sevmezdim, yiyemezdim, yemezsem de aç kalırdım. Çünkü başka bir şansın yok." (Değersizler, 32)

Katılımcıların fiziksel ihmalin bir alt boyutu olan giyecek koduna ilişkin söylemleri 'herhangi bir seçme şansının olmaması' açısından dikkat çekicidir. Bazı katılımcılar erken çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadarki süreçleri boyunca kendilerinin fikirlerine danışılmadan, kendilerine giyeceklerin direkt verildiğine yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcıların bazılarının konuya ilişkin söylemleri şu şekildedir:

"Bayramdan bayrama bakan ya da vali geleceği zaman bizi bir giydirirlerdi, onlar gittiler mi üstümüzdekileri alırlardı, eskileri giydirirlerdi. Ambar diye bir oda var, oraya koyarlardı yeni kıyafetleri. Benim çocukken en çok istediğim şey beyaz dantelli çoraptı, mümkün değil bulamazsın." (Değersizler, 32)

"Kıyafeti onlar seçer, ne veriliyorsa odur. 'Bunu giymek istemiyorum.' diyemezdin." (Rull, 36)

"Yemekte, kıyafette, banyoda bir seçme şansın yoktu. Banyodan çıktıktan sonra bir oda vardı, oraya giderdik ne verirlerse onu giymek zorunda kalırdık." (Snoopy, 30)

"Beşer dakikalık gibi bir sürede her görevli birimizi yıkamaya çalışıyor. Çıktıktan sonra da kıyafetlerin olduğu bir torba var, o kıyafetlerden üstüne olanı yine sana görevli verir, giyersin." (Meserret, 47)

Fiziksel ihmalin diğer bir alt boyutu olan kurum bakımındaki yetersiz hijyenle ilgili ise bazı katılımcılar şu ifadeleri kullanmışlardır:

"Haftanın çarşamba ve pazar günleri banyo günümüzdü. Hatta ben sürekli bitlenip uyuz kapıyordum, bakmıyorlardı hiç. Beş yaşındaki çocuk kendini nasıl yıkayabilirse öyle yıkanıyorduk." (Değersizler, 32)

"Aşçı pasaklıysa o gün yemek yenmezdi." (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların kurum yaşantılarındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin diğer bir alt boyutunu eğitimsel ihmal oluşturmaktadır. Katılımcıların bazılarının, kendilerine uygulanan cezaların sonrasında eğitim ihtiyaçlarının temin edilmediği ve okula gidemediklerine ilişkin söylemlerinde eğitimsel ihmale maruz kaldıkları görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların eğitim ihtiyaçlarının temin edilmediğine ve okula gidemediklerine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

> *"Hatırlar mısınız okullarda senelik aidat toplanıyordu. Onlardan bir şekilde hep kaçardık biz. Çünkü yok, nereden vereceksin? Kurumdakilere de söyleyemiyorsun. Bizim yurtta sadece bir tane kırtasiye var. Defteri biten, defterini götürüyordu yeni defter alıp öyle gidiyordu okuluna bu kadar. Bunun yanında okula gitmediğimiz diğer zamanlar şöyle olurdu, diyelim bir şey yaptık onları kızdıracak, bir tokat atarlardı, yüzümüzde parmak izleri çıktığı için okula göndermezlerdi okuldakiler anlar diye."* (Eskici, 27)

> *"Harçlıklar, okuldaki ihtiyaçlarımızı gidermek için iyi oluyordu ama bir ceza yüzünden harçlık kesimi yaptılar mı okuldaki hiçbir şeyi mümkünatı yok karşılayamazdık."* (Değersizler, 32)

> *"Ben dershaneye farklı bir servisle giderdim, onun parasını bile harçlıklarımı biriktirerek öderdim. Ceza alıp harçlıkları kestiklerinde servise binemezdim. Servis çalışanları anladılar durumu; 'Biz seni ücretsiz taşıyacağız.' dediler. Sağ olsunlar ücretsiz taşıyıp götürdüler. Yurdun bana acımadığına onlar acıdı."* (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların çoğu sağlık hizmetlerine çok rahat bir şekilde erişim sağlanabildiğine yönelik ifadelerde bulunmuş olsa da bir katılımcının, kurum bakımı yaşantısında sağlık hizmetlerine yeterince erişim sağlanabilmesine karşın kurum personelleri tarafından sağlık hizmetlerinin geciktirilmesi veya reddedilmesine, dolayısıyla ihmal edildiğine ilişkin söylemleri mevcuttur. Katılımcının bu konuya yönelik ifadeleri şu şekildedir:

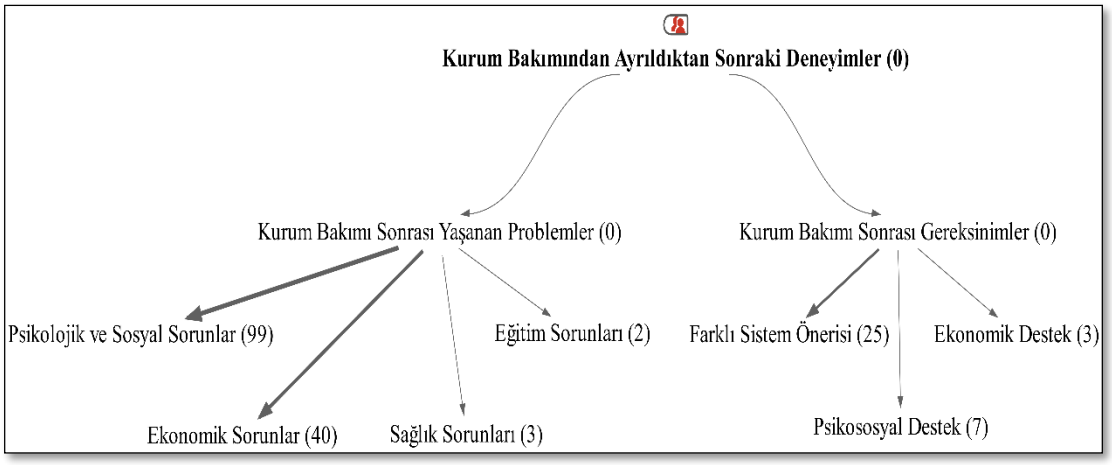
> *"Aldığım en büyük darbe sanırım gözümün neredeyse kör olması ihtimaliydi çocukken. Arkadaşımla oyun oynuyorduk, ayağı yanlışlıkla gözüme çarptı. Ama ben onu çocuk aklımla da ayırt edebiliyorum yanlışlıkla, istemsiz yaptığını. Benim gözüm yarıldı. Geceydi, nöbetçi*

hocanın yanına gittik. Gözümden bayağı kanlar akıyor. Nöbetçi hocaya dedim ki; 'Oyun oynarken böyle böyle oldu.' dedi; 'Bunu kim yaptı?' Şimdi biliyorum söylesem, arkadaşımı dövecek. İstemsiz olduğunu bilsem de yine de dayak yiyecek biliyorum. Düştüğümü söyledim, inanmadı, inatla düştüğümü söyledim. 'Söylemezsen seni hastaneye göndermeyeceğim.' dedi. Tekrar düştüğümü söylediğim için tokat attı, 'Git o zaman sana hastane falan yok.' dedi. Gece ve gözüm bildiğin kan revan içinde, o haldeyken gidip uyudum. Gece beni hastaneye falan götürmediler. Ertesi gün kalktığımda tabii gözüm şişmiş, içi kan dolmuş, açılmıyor falan." (Snoopy, 30)

Katılımcıların ifadelerinden elde edilen bulgular açıkça göstermektedir ki; katılımcılar devlet koruması altında kaldıkları süre içerisinde en az bir ihmal türüne maruz kalmışlardır. Katılımcıların görüşlerinin duygusal ihmalde yoğun bir şekilde ifade edilmesi, ilgisiz ve sevgisiz bir bakımın kendilerini değersiz hissetmelerine neden olmakta, fizyolojik ve sağlık gereksinimlerinin yeterli düzeyde karşılanmadığı durumlar ise sağlıklı bir gelişimin önüne engel olmaktadır.

4.3. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonraki Deneyimler

Çalışmanın bu bölümünde devlet koruması altında yetişen bireylerin, kurum deneyimlerinden sonraki yaşantılarının incelenmesi amacına uygun olarak edinilen bulgular, bireylerin kurum bakımı sonrası yaşanan problemler ve kurum bakımı sonrası gereksinimler boyutları içerisinde incelenmiştir. Kurum bakımı sonrası yaşanan problemler alt boyutunda; psikolojik ve sosyal sorunlar, ekonomik sorunlar, sağlık sorunları ve eğitim sorunları; kurum bakımı sonrası gereksinimler alt boyutunda ise; farklı sistem önerileri, psikosoyal destek ve ekonomik destek başlıklarına ilişkin bulgular, öncelikle Şekil 4.8'de de görülebileceği gibi görsel bir anlatımla sunulmuş, sonrasında içerik analizine tabi tutularak bireylerin doğrudan alıntılarına yer verilmiştir.

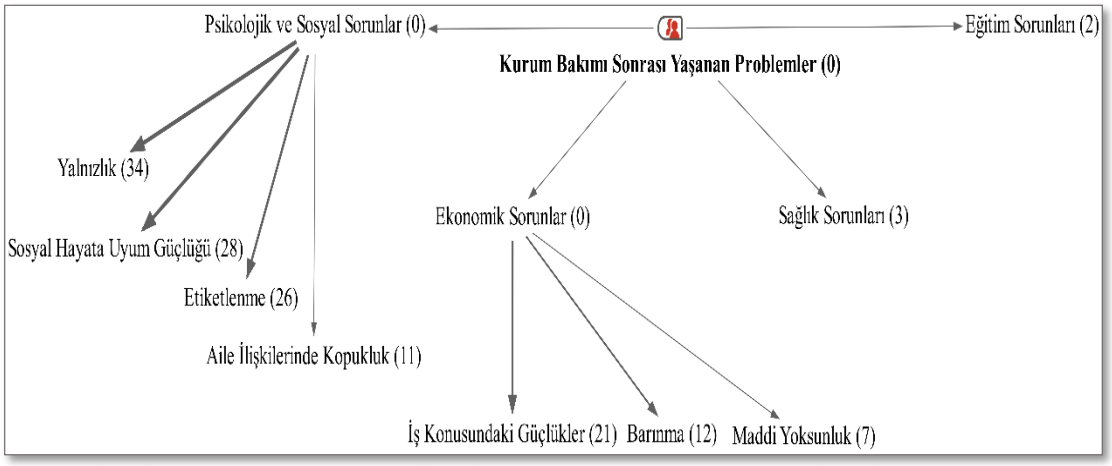
Şekil 4.8. Kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimler.

Çalışma grubunu tanımlayıcı bilgilerden de anlaşılacağı üzere, katılımcıların çoğunun kurum bakımından ayrılma nedenleri sırasıyla; yasal olarak yaş sınırının dolması, reşit olup işe başlama, eğitim-öğretim hayatının bitmesi, yurttan çıkarılma, yurdun kapanması gibi durumlardan kaynaklanmaktadır. Şekil 4.8'de bireylerin kurum bakımından çeşitli nedenlerle ayrıldıktan sonraki deneyimleri incelendiğinde, kurum bakımı sonrası yaşadıkları problemlerin ve kurum bakımı sonrası gereksinimlerinin olduğu açıkça görülmektedir. Bireylerin kurum bakımı sonrasındaki yaşantılarında yoğun olarak psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlar yaşadıkları ve bu doğrultuda hem kurum bakımı hem de kurum bakımından ayrıldıktan sonrasındaki yaşantılara ilişkin farklı sistem önerileri geliştirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmaları dikkat çekicidir. Katılımcıların görüşlerine ilişkin detaylı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

4.3.1. Kurum Bakımı Sonrası Yaşanan Problemler

Çocukluğunun çok uzun bir dönemini devlet koruması altında büyüyerek geçiren bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimlerinin de incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada katılımcılar, kurum bakımı sonrasındaki yaşantılarında birtakım problemler yaşamışlardır. Şekil 4.9'da da görüleceği gibi kurum bakımı sonrası yaşanan problemlerin psikolojik ve sosyal sorunlar alt boyutunu; yalnızlık, sosyal hayata uyum güçlüğü, etiketlenme, aile ilişkilerinde kopukluk;

ekonomik sorunlar alt boyutunu; iş konusundaki güçlükler, barınma ve maddi yoksunluk; sağlık sorunları ve eğitim sorunları oluşturmaktadır.

Şekil 4.9. Kurum bakımı sonrası yaşanan problemler temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil.

Katılımcıların kurum bakımı sonrası yaşanan problemleri incelendiğinde elde edilen bulguların, yaşanan tüm problemler arasında psikolojik ve sosyal sorunlar üzerine daha fazla yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların kurum bakımı sonrasındaki yaşantılarına ilişkin söylemlerinde yaşadıkları psikolojik ve sosyal sorunlar alt boyutunu; yalnızlık, sosyal hayata uyum güçlüğü, etiketlenme ve aile ilişkilerinde kopukluğun oluşturduğu görülmektedir.

Çoğu katılımcı kurum bakımı sonrasında yaşadıkları psikolojik ve sosyal sorunları ifade ederken karşılaştıkları yeni hayat yolculuğunda kendilerini yalnız hissettiklerine yönelik ifadeler kullanmışlardır. Katılımcıların bazılarının bu konuya ilişkin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

> *"Devlet korumasının kalkacağı zamanlar yaklaşırken ne yaparım, ne ederim diye uzun uzun düşünüyordum, çözüm üretecek kimsem yok."* (Çorap, 35)

> *"Bunlar hayatımın en zor dönemleriydi. Üniversiteyi bitirdikten sonraki iki yıl yaşadığım sıkıntıyı onca yıl yuvada ve yetiştirme yurdunda kaldığım sürede yaşamadım. Neden? Şöyle ki; üniversite bittikten sonra devlet tamamen çekiyor elini senin üstünden, kimse sizi arayıp sormuyor. 'Yani,*

kardeşim ne yapıyorsun bu dönemde? Nerede çalışıyorsun?' diyen yok. Bir sıkıntın olsa senin için koşturacak insanlar varken, bir telefonunla çağıracağın insanlar varken benim için kimse yok, bu ne demek anlayamazsınız." (Lala, 28)

"Çok isterdim o sıra yanımda biri olsun, tutunacak bir dal arıyordum. Ben şu an 27 yaşındayım ve hala sığınacak bir liman arıyorum. Bu kız olur, erkek olur, sevdiğim kadın olur, arkadaşım olur hiç fark etmez. Bu arayış sürekli devam edecek." (Eskici, 27)

"Geçiş döneminde sadece yalnızlık hissettim, çok yıpranmıştım." (Zeytin, 34)

Katılımcıların bazıları kurum bakımı sonrasındaki yaşantılarında çoğunlukla yalnız hissetmelerinin yanı sıra sosyal hayata uyum sürecinde zorlandıklarını şu sözleri ile ifade etmişlerdir:

"Yuvaya verildiğim ilk zaman dedim ki; 'On sekiz yılım nasıl geçecek, ben ne zaman 18 yaşına geleceğim, ailemin yanına nasıl gideceğim?' 18 yaşına geldiğimde ise, 'Eyvah! Okul bitiyor, yurttan çıkacağım, ben ne yapacağım?' dedim. Çıkmamam gerekiyor çünkü ben hayatı o sistemde öğrendim." (Çorap, 35)

"Çocuk yuvasından yetiştirme yurduna geçtiğimde de böyle hissediyordum ama asıl yurt hayatım bittikten sonra tamamen sudan çıkmış balık gibiydim. Para harcamayı bilmiyorsun, ev nasıl geçindirilir, kira, faturalar nasıl ödenir hiç bilmiyorsun." (Eskici, 27)

"Yurttan bir çıktım, elektrik faturası ödenecek, nereye ödenir bilmiyorum. Bir şey alınacak; nereye gidilir, nasıl alınır bilmiyorum. Yurtta yüz kişiyle kalıyorsun sürekli ses var, gürültüden uyuyamazsın, sen uyusan da en az on kişi ayaktadır. Yurttan çıktıktan sonra çok sessiz geldi bana dünya. Yurttan çıktığım ilk gece kardeşimleyim, annemi çağırdık zaten, uyuyamadık. O sessizlik beni çok ürkütmüştü." (Değersizler, 32)

"Yurttan çıktıktan sonra benim için hayat bir an güzel olmadı. O bir yıllık süreçte arabada yattık kalktık, esrar kullandık, sigara içtik, hırsızlık yaptık, döner bıçaklarla polislerle, başkalarıyla kavga ettik gibi birçok

yanlış şeyler yaptık. Bulunduğum şehirde polisin giremediği yerlerde esrar içip, yanımızda at kesip etin pazarlandığı ortamlarda geçti o bir yılım." (Rull, 36)

"Asıl olay o zaman başlıyor, bu hayatı bilmiyorsun. Bir fanusun içinde yaşayan balık olduğunuzu düşünün ve sonra bir anda sudan çıkarıp koyuyorum masanın üstüne, 'Hadi burada yaşa.' diyorum. Mümkün mü? Bu çocuk suyun içinde büyümüş, kuru ortamda yaşayamaz, nefes alamaz." (Scooby-Doo, 37)

Çocukluğunun büyük bir dönemini devlet koruması altındaki kurumlarda deneyimleyen bireylerin, gerek kurum bakımında gerekse kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşadıkları en büyük problemlerden biri de etiketlenmedir. Bazı katılımcılar özellikle kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamlarında kendilerine ön yargı ile yaklaşıldığını, sosyal dışlanma ve etiketlenmeye maruz kaldıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Benim iki tane kimliğim var; 'Birincisi engelli, ikincisi yurt çocuğu…' İkisi ile birden yargılanıyorum. Ve gittiğim her kapıdan çevriliyordum." (Çorap, 35)

"Zaten biz yetiştirme yurdundan gelen çocuklar girdiğimiz ortamlarda pek sevilmeyiz. Böyle devam ederse de biz sürekli tökezleriz, herkes bize güler." (Eskici, 27)

"Bir kalıba sokuluyorduk açıkçası. Yurttan kaçanlar oluyordu, birinin yanında kalırlardı, hamile kalıp gelirlerdi. Bu nedenle yurtta kalan kızları o kalıba koymuşlardı. 'Tamam, bu kız yurtta kaldıysa, bellidir.' anlayışı vardı. İşe başladığımda, iş ortamında 'soğuk, kendini beğenmiş, ukala kız' olarak tanınıyormuşum. Adımı öğrenme gereği bile duymamışlar, 'lensli kız' diye lakap takmışlar. Gelmeden zaten iş ortamında bilirsin senden önce dosyan gider onlara 'yurttan çıkmış' falan filan." (Snoopy, 30)

*"Toplum içinde yurtta kaldığını söyleyemezdin. Çünkü bu; ya hırsız, ya tecavüz edilmiş, ya p**sin ya da arsızsın demektir. Acımasızca söylenirdi, o yüzden yetiştirme yurdunda kaldığımızı söylemek yerine 'Şatoda kalırdık.' derdik."* (Meserret, 47)

"Biz zaten çalıştığımız yerde biraz mimliyiz, yurt çocuğu olduğumuz için 'işe yaramaz, bir halt olmaz' olarak görülüyoruz. O yüzden kolay kolay kimseye anlatmıyorum, çok meraklılar hani dosyamdan bakarlar, incelerler. İş yerimde geldiğim yerden dolayı saygı görmüyorum." (Değersizler, 32)

"Çünkü çocukken damgalanıyor gibi hissederdim, sosyal çevremizde ve okul çevremizde 'yurt çocuğu' tabiri gibi bir ifade vardı. Sanki alnımızda yazıyormuş gibi, sanki kötü bir şeymiş gibi…" (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların kurum bakımı sonrasındaki yaşantılarında yaşadıkları psikolojik ve sosyal sorunların bir diğeri ise; aile ilişkilerindeki kopukluktur. Çocukluk döneminde ailesinden çok erken yaşta ayrılarak ya da ailesini hiç tanımadan kurum bakımındaki kişilerle büyüyen bazı katılımcıların devlet koruması kalktıktan sonra aileleri ile iletişimlerinin kopuk ya da sağlıklı bir iletişimlerinin kalmadığı görülmektedir. Katılımcıların bazılarının bu duruma ilişkin görüşleri şu şekildedir:

"O dönem kendimi çok kötü hissetmiştim, babamla da görüşmüyorum, hiç kimse yok hayatımda, ailem yok. Biraz zorlanmıştım, korumanın kalktığı resmen yüzüme duvar gibi çarpmıştı." (Zeytin, 34)

"Abim yaklaşık 2005-2006 yılından beri madde bağımlısı. Geliyor şu an eve, iki gün kalıyor yemeğini yiyor, banyosunu yapıyor. Elbiselerini yıkıyorum dışarı gidiyorum, geldiğimde bir bakıyorum abim yok. Kalmasına müsaade edemem, ben de bu evde ikinci kişiyim. Çok zor. İnsanın arkasında birinin olması gerçekten gerekiyor. Başımızda ne anne var ne baba." (Eskici, 27)

*"Anneme gitmek istiyorum, üvey baba kabul etmiyor; 'Ben senin p**lerine mi bakacağım?' diyor."* (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların kurum bakımı sonrası yaşantılarında karşılaştıkları iş konusundaki güçlükler, barınma ve maddi yoksunluğu içeren ekonomik sorunlar yaşadıkları ve dahası bu sorunların diğer sorunları da etkilediği açıkça görülmektedir. Katılımcıların bazıları iş konusunda yaşadıkları güçlükleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Yurt hayatından sonra çok zorlu bir süreç geçirdim normal bir çocuğun aksine. İş bulabiliyorlar çünkü bir şekilde. Bana engellilikten ve yurt

geçmişimden dolayı kimse iş vermiyor. Gittiğim her kapıdan geri çevriliyorum. Düzenli bir iş olmadığı için de artık farklı ortamlar sizi içine çekmeye başlıyor." (Çorap, 35)

"Bunlar hayatımın en zor dönemleriydi. İş dilekçesini doldurdum ben 2016 yılında, doldurduktan sonra koruma kararım kaldırıldı. Tek başıma mücadele etmeye başladım, iş bir yıl sonra geliyor. Süreç uzun sürüyor incelemeler atamalar vs. Bu sürede, bu insanlar ne yapıyorlar? Hiçbir şey... Devlet bu süreçte hiçbir destek vermiyor. İntihara teşebbüs edenler, kötü yollara başvuranlar bu dönemde çok fazla oluyor. Sürekli çalışmak zorundaydım, cepte beş kuruş yok. " (Lala, 28)

"Benim atamam aslında başka bir şehre memurluk olarak geldi fakat özgüvenim yok, başka şehre tek başına gidemiyorsun, seni götüren yok, ev tutmayı bilmem, emlakçı ile konuşmayı bilmem. Gidemedim, buradaki işe razı oldum." (Değersizler, 32)

"Mezun olduğunuz liselere göre listeler Ankara'ya gidiyor. Ben adliyeye çağrıldım, sınavdan 95 aldım ama mülakatta eliyorlar. Bizim kendi aramızda bile torpil vardı yani. Bir dönem Sağlık Bakanlığı'nın sınavına girdim, iki yıl boyunca yedekte bekledim. O iki sene nasıl geçti, bir ben biliyorum." (Scooby-Doo, 37)

Katılımcılardan biri ise; memur olarak atanıncaya kadar yaşadıkları sorunların benzerliğini ifade etmenin yanı sıra devlet koruması altındaki çocuklarla çalışıyor olmanın farklılığına şu şekilde değinmiştir:

"Atanana kadar çok zorluk çektim. Bir de benim şöyle bir sıkıntım var, hem kurumda büyüyüp hem de kurumda çalışmak çok zor. Yetiştirme yurduna bir çocuk geliyor, ilk gün ve birden sen kendi ilk gününü hatırlıyorsun. Çocuk ağladığında kendi ağladığın zamanlara dönüyorsun. Karşıma çocuk geliyor, babası ölmüş. 'Söyleyelim mi, saklayalım mı?' diyorlar. Benim babamın öldüğünü bana üç yıl sonra söylemişlerdi. Bu tip durumlarda çocuğa böyle bilgilerin hemen verilmesi gerektiğini söylüyorum. Çocuğun karşısında dimdik durdum o gün ama mesai bitiminde yuvanın arkasında bağıra bağıra ağladığımı hatırlıyorum." (Meserret, 47)

Katılımcıların görüşlerine göre, yaşadıkları diğer ekonomik sorunlardan olan barınma ve maddi yoksunluğun birbirini etkilediği görülmektedir. Bazı katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

> *"Tuhaftır yıllardır kurtulmak istediğim yerden gitmek istemiyordum. 'Ne olur hocam, size yardımcı olayım, temizlik yapayım, yeter ki bu sınırlar içinde kalayım.' diyorum; 'Yok, olmaz.' diyor. Hani hapishanelerden çıkan insanlar nereye gideceğini düşünür falan ya ben de nereye gideceğimi düşündüm. Gerçekten dımdızlak kalıyorsun, cebinde paran yok, gidecek yerin yok, evin yok, hayatı bilmiyorsun."* (Scooby-Doo, 37)

> *"Yurttan çıktıktan sonra kalacak yerim yok, dolmuş param yok düşünün. Bir park vardı çalıştığım yerin yakınlarında. Sabahleyin gidiyordum çalışıyordum, akşamleyin sanki eve gider gibi valizimi koyuyordum orada yatıyordum mesela."* (Çorap, 35)

> *"Yuvaya ilk girdiğim gün babamın beni bırakıp sonrasında hızlıca kaçıp gittiğini hiç unutmuyorum. Hani arkasından koşturacağımı bildiği için… Bunu bildiğim için oraya dönemem. Yurttan çıktıktan sonraki süre zarfı içerisinde yaklaşık bir yıl kadar sokaklarda yatıp kalktım tamamen."* (Rull, 36)

Kurum bakımı sonrası bazı katılımcıların sağlıklarıyla ilgili yaşadıkları sorunlarda maddi yoksunluğun etkilerinin görüldüğü ve bu nedenle tedavi hizmetlerinden yararlanamadıklarına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

> *"Hasta olduğum bir dönem oldu, hastaneye gidemiyorum sigortam yok. Yani çok sahipsizdim, çok savunmasızdım. Yurttaki bir hocam sanki tekrar yurda başlıyormuşum gibi tedavi olmam için SGK sistemine kimlik numaramı tanımlamıştı."* (Zeytin, 34)

> *"Yurttan çıktıktan sonra göçebe bir hayat sürdürdüğüm için bir ara valiz taşımaktan lenflerim kopmuştu, hastaneye bile gidemedim, neyle gideceksin?"* (Scooby-Doo, 37)

Katılımcılardan iki kişi eğitim sorunları yaşadıklarına ilişkin deneyimlerini şu ise şekilde ifade etmişlerdir:

"Ben liseyi bitirdim, kimse beni aramadı; 'Sen ne yapıyorsun, ne ediyorsun?' diye. Benim korumam devam ediyor mu, etmiyor mu bilmiyorum. Normalde üniversiteyi kazanınca naklimin üniversiteyi kazandığım şehre yapılması gerekiyordu. Ben de üstüne düşmeyince hiç arayıp sormadılar. Bir yandan parasızlık var, lise öğretmenimin abisinden gidip borç almak zorunda kaldım. Üniversitede gittik, kendi yağımızda kavrulmaya, bir şekilde okumaya çalıştık, bu süreçte tamamen yapayalnızdım." (Meserret, 47)

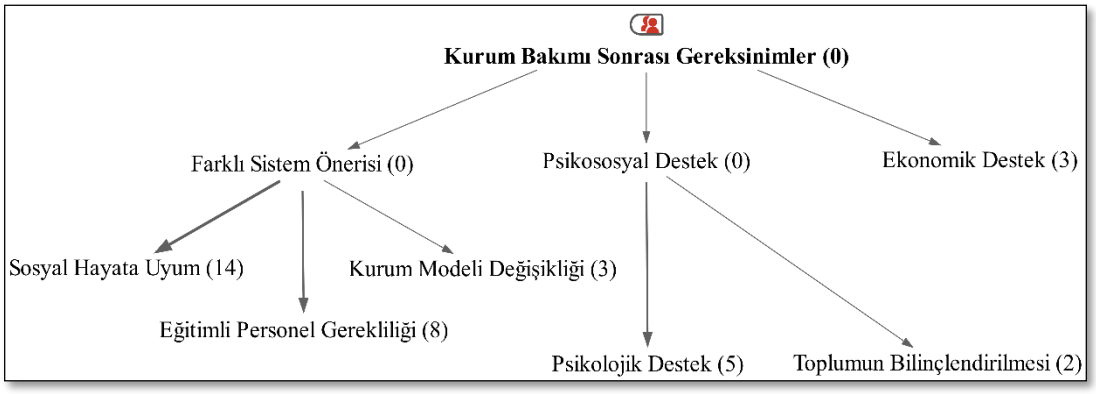
"Kazandığım üniversiteye gidememek hala içimde ukdedir. Çünkü ben okulumu o kadar seviyordum ki… En çok da içimi acıtan şey sınıfta hocanın anlattığını anlamayıp teneffüste bana konuyu anlattıran arkadaşlarım İngilizce Öğretmeni oldu, ben olamadım imkânlardan dolayı." (Scooby-Doo, 37)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, çoğu katılımcı devlet koruması kalktıktan sonraki yaşantılarını ifade ederken "sudan çıkmış balık" benzetmesini kullanmaktadır. Katılımcıların bu doğrultuda, kurum bakımı sonrası yaşanan problemlerin; yalnızlık hissi, sosyal hayata uyum güçlüğü, etiketlenme korkusu ve kaygısı, iş konusundaki güçlükler ile barınma sorunları üzerinde yoğunlaştığı görülse de; genel olarak aile ilişkilerindeki kopukluk, maddi yoksunluk, sağlık ve eğitim sorunları gibi durumlardan da olumsuz yönde etkilendikleri açıkça görülmektedir.

4.3.2. Kurum Bakımı Sonrası Gereksinimler

Çalışmanın bu bölümü, çocukluğunun çok uzun bir dönemini devlet koruması altında büyüyerek geçiren bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonraki gereksinimlerine odaklanmaktadır. Katılımcıların kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimlerinde yaşadıkları sorunların yanında, psikolojik ve ekonomik destek gereksinimlerin olduğu ve devlet koruması altındaki kurumlara ilişkin yoğun olarak farklı bir sistem önerisinde bulundukları görülmektedir. Şekil 4.10'da da görüleceği gibi kurum bakımı sonrası gereksinimleri; ekonomik destek; psikososyal destek alt boyutu içerisinde yer alan; psikolojik destek ve toplumun bilinçlendirilmesi; farklı sistem

önerisi alt boyutu içerisinde yer alan; sosyal hayata uyum, eğitimli personel gerekliliği, kurum modeli değişikliği oluşturmaktadır.

Şekil 4.10. Kurum bakımı sonrası gereksinimler temasına ilişkin yoğunluğu gösterir şekil.

Katılımcıların kurum bakımı sonrası gereksinimleri incelendiğinde elde edilen bulguların, yaşamlarının uzun bir dönemini devlet koruması altındaki kurumlarda deneyimleri sonucu ihtiyaçları doğrultusunda karşılanmasını bekledikleri gereksinimlerin farklı bir sistem önerisi ile mümkün olabileceği üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların kurum bakımı sonrası gereksinimlerine ilişkin söylemlerinde farklı sistem önerisi alt boyutunu; sosyal hayata uyum, eğitimli personel gerekliliği ve kurum modeli değişikliği oluşturmaktadır.

Çoğu katılımcıya göre devlet koruması altındaki kurumlarda kurum bakımı sonrasındaki yaşantılarda sosyal hayata uyuma ilişkin gerçekleştirilecek çalışmalar, kurum bakımı altında büyüyen bireylerin en önemli gereksinimlerinden birini oluşturmaktadır. Bazı katılımcıların bu konuya ilişkin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

> *"Yurttayken her şey ayağınıza hazır geliyor, yemeğinizden tutun da kıyafetinizin yıkanması ve ütülenmesine kadar her şeyiniz yapılıyor. Dışarı çıktığınızda farklı bir hayat var, bunu size sunacak bir mekanizma yok, para yönetimi, ev geçindirme gibi konularda beceri yok, ailenizden öğrenmediğiniz gibi yurtta da öğrenmiyorsunuz. Bunların kesinlikle öğretilmesi gerekiyor yurttayken de. Bu çocuklara bir oryantasyon yapılması gerekiyor. Nasıl bir evde kalması gerekiyor, evde neye ihtiyacı*

olacak? Şu anda mesela bizim evde bu tür işleri eşim yürütüyor, çünkü benim böyle bir alışkanlığım yok." (Zeytin, 34)

"Başka şehirdeki işe bile gidemedim emlakçı ile nasıl konuşacağımı bilmediğim için, bize buna dair bir şey öğretilmiyor ki yurtta." (Değersizler, 32)

"Çocuğuz, birtakım olumsuzluklarımız oluyor ama eğitim şöyle bir şey; siz bir disiplini temelden vermezseniz o çocuklara, çocuklar o disiplini koruyamaz. Tıpkı evde öğretilenler gibi öğretilmeli her şey; elektriğin gereksiz olduğu durumlarda söndürülmesi, suyun gereksiz yere çok uzun açılmaması... Bu kadar temel disipline alınmayan çocuğun, yarın geldiğinde umurunda olmuyor hiçbir şey, umurunda olmuyor hayat sorumluluğu." (Rull, 36)

Katılımcıların bazıları kurum yaşantılarındaki çocukluk döneminde en sık karşılaştıkları ve birlikte bir yaşam sürdürdükleri personellerin eğitimli olmaları gerektiğine ilişkin şu ifadeleri belirtmişlerdir:

"Oraya alınacak personelin koruyucu sistemi çok güçlü olacak, onu koruyan sistem güçlü olacak ama oraya giren kişi de kesinlikle çocuk psikolojisini bilen kişi olacak. Bu tür meslek elemanlarının kurumlarda yetersiz sayıda olması sorunları beraberinde getiriyor. Yurtlarda çocuklara iyi bir eğitimcinin eli değerse, iyi bir eğitim verirse toplumun ailesini iyileştirirsiniz." (Çorap, 35)

"En küçük kardeşimiz yuvada tek başına kaldı, dolayısıyla fiziksel şiddet çok uygulanmış ona, gecenin bir yarısı kaldırılıp temizlik yaptırılıyormuş, kıyafet ambarına sokup sabah ezanına kadar kıyafet katlattırıyorlarmış. Neden böyle şeylere başvuruluyor? Eğitimli, psikolojiyi, çocuğun gelişimini daha iyi bilen insanların orada olması daha iyi olmaz mı?" (Çikolatasever, 32)

"Ya şöyle söyleyeyim; şu an yüzüm yanıyor ve gerçekten bilmiyorum neden? 'Konuşmak, tekrar etmek bana kötü mü hissettirdi?' dersen ki; 'Hayır.' Anlatırken gerçekten çekinerek anlatmıyorum ama yüzümün yandığını hissediyorum. Galiba düşünüyorum da, neden daha hoşgörülü,

daha iyi kalpli, eğitimi gerçekten eğitim gibi uygulayabilen, disiplini döverek ya da ceza vererek uygulamayan, bizi gerçekten sevebilecek hocalara denk gelmedik diye üzülüyorum, sanırım ondan." (Snoopy, 30)

"Öğretmen ya da hoca diyorum fark ettiyseniz sürekli, sevgiden yoksun, içi boş bir şekilde büyütülmüş çocuklardık biz. Öğretmene değil öncelikle bir insana değer veren birileri olmalıydı başımızda." (Scooby-Doo, 37)

Bazı katılımcıların devlet koruması altındaki kurumların, farklı bir model değişikliğine ihtiyacı olduğuna yönelik görüşleri mevcuttur. Katılımcıların bazıları bu görüşleri, şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Oradaki çocukların nüfusu her sene gittikçe katlanarak artmakta, olumsuz bir şey bu. Demek oluyor ki bu hizmet, eksik bir hizmet. Hasarlı olan bir bölgeyi tamir etmeniz gerekiyor öyle düşünelim, bu çocukların öyle bir hale gelmesi gerekir ki, yetiştikleri zaman bu hasarlı bölgeyi tedavi edecek modeller olmalılar." (Çorap, 35)

"İyi gibi gözüken ama kötü bir plan olan sevgi evleri modeline karşıyım. Çünkü biz güçlüydük, bizi güçlü yapan şey de 120 tane erkek çocuğunun birlik olmasıydı. Bugün üç beş kişinin sesi çıkmaz ama bir müdürün görevinden alındığında, bu durumu protesto edip, birlik olup o müdürü tekrar başa getirdiğimizi hatırlıyorum." (Rull, 36)

"Bizim zamanımızda sosyal medya yoktu, bu kadar iletişim ağı yoktu. Hep bastırıldık. Hep tehditlerle büyüdük ama şimdiki çocuklar artık bunu yaşamasın. Sevgi evleri gerçekten 'sevgi evi' olsun." (Scooby-Doo, 37)

"*Aslında orada birbirine yabancı 80-90 kızsınız ama içinizden herhangi birine bir şey yapıldığı zaman içeride veya dışarıda öyle bir kenetlenme olurdu ki size anlatamam, eskisi gibi değildir şimdiki sistem.*" (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların kurum bakımı sonrası gereksinimlerine yönelik söylemlerinden anlaşılacağı üzere, kendilerine sağlanacak psikososyal desteğin ve toplumun bilinçlendirilmesine yönelik gereksinimleri de oldukça fazladır. Bazı katılımcıların kendilerine sağlanması gereken psikososyal destek gereksinimine ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"Birçok arkadaşım bana gelip 'Ben haftaya intihar edeceğim. Sevmediğin bir hoca varsa hazır ölmeden önce bir iki kişiye de bir şeyler yapabilirim.' diyordu. Ben bunu gidip de eğitimcilere söylediğim zaman, 'Ya siz alkol mü kullanıyorsunuz, ne kullanıyorsunuz?' deyip söylediklerimi dikkate almadıklarından bir hafta sonra kendini asan arkadaşlarım var benim. Ya da farklı psikolojik yankılarını yaşayan birçok arkadaşımız vardı. Kurumda büyüyüp de psikolojisi çok sağlam olan insan nadirdir. Böylesine desteklerin önemi büyük hem kurumda hem kurum sonrasında." (Çorap, 35)

"Kurumda büyüyüp de kurumda çalışmanın ne kadar zor olduğunu bildiğim için, hem kurumda hem de sonrasında alması gereken bir hizmet olmalı. Bir sosyal hizmet uzmanı, bir psikolog, bir çocuk gelişimcinin bu tip kurumlarda çalışmasının ne kadar gerekli olduğunu daha iyi anlayabiliyorum." (Meserret, 47)

Katılımcılardan biri ise konuya farklı bir açıdan yaklaşarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Benim gözlemlerim sonucu birçoğu sosyal olarak kendisini geliştiremediği için ve herhangi bir çevreye dâhil olamadıkları için genellikle yurt çocukları, yurt çocuklarını buluyor. Birlikte eve çıkıyorlar, yurt hayatındaki ortamını sadece eve taşımış oluyorlar. Bu düzensizliğin içinde savrulup gidiyorlar, ne bir aile kurabiliyorlar ne de normal bir hayatları oluyor. Kimse sormuyor; 'Çocuklar siz neredesiniz, ne yapıyorsunuz, hangi konuda yardıma ihtiyacınız var?' diye." (Zeytin, 34)

Katılımcılar, devlet koruması altındaki kurumda büyüyen çocukların önünde bir engel olarak gördükleri etiketlenme korkusuna ve kaygısına yönelik toplumun bilinçlendirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Özellikle çocukluk döneminde devlet koruması altındaki kurum yaşantılarını, toplumun eğitimsizliğinden kaynaklandığını ve bu nedenle sosyal çevresindeki kişilere dahi anlatmak istemediklerini belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların bu konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"Toplum bizi hep olumsuz olarak biliyor. Ben de özellikle işe başladığımda imalı imalı nasıl girdiğimi sorduklarında şunu söylüyorum;

'Ben uzaydan gelen bir canlı değilim, senin toplumunun sorunlu kesiminden oraya girip sonra buraya gelmişim. Yani asıl sorun senden kaynaklı.' Yani asıl sorun toplumun bakışlarında, algılarında. Bu yaşanılanları topluma bir şekilde aksettirmemiz lazım. " (Çorap, 35)

"Bizim için bu kadar özel olan şeyleri birilerine açıklamak istemiyoruz. Hayatta bunun da sıkıntılarını çok çekiyorsunuz. Yeni tanıdığınız insanlara karşı bir yalan mekanizmanız oluşuyor. Yalandan da ziyade geçiştirme aslında. Birileri sorduğu zaman sürekli geçiştiriyorsunuz. İnsanların sadece duygusal yaklaşmasını, acımasını sevmiyorum. Ama bizim toplumlumuz bu konuda ne yazık ki bilinçli değil." (Lala, 28)

"Yıllarca bastırılmış duygular bunlar… Mesela insan şu anda bir terapistle, bir doktorla konuşuyormuşçasına bir rahatlama istiyor ya, yaşananlar da ortaya çıkınca, sesli dile getirince ister istemez… Şu an için anlatırken gizlemek zorunda kalmıyorum ama çocukken bu çok oluyordu. Herkesle konuşunca bu şekilde hissetmek isterdim, herhangi bir korku, kaygı olmadan. Ama insanlar öyle değil, toplum buna hazır değil." (Çikolatasever, 32)

Katılımcıların söylemlerinden elde edilen bulgular, devlet koruması altında büyüyen bireylerin yukarıda ifade edilen ihtiyaçlarının yanı sıra ekonomik desteğe olan gereksinimlerinin de fazla olduğunu göstermektedir. Katılımcıların görüşlerinden maddi destek gereksinimi; işsizlik ile barınacak yerin ve herhangi bir desteğin sağlanmadığı ekonomik gücün olmamasından kaynaklanmaktadır. Bazı katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"Koruma kalktıktan sonra siz artık devlet koruması altındaki bir birey değilsiniz. Bu nedenle hiçbir sosyal ya da ekonomik haktan yararlanamıyorsunuz, cepte para yok bir de. Bu sorunları çözebilecek politikaların geliştirilmesi gerekiyor. Devletin bu süreçte maddi ve psikolojik destek vermesi gerekiyor. Yurt hayatı bittikten sonra ilgili birimler var, her çocuk bir şekilde takip edilebilir. Bu süreçlerde mutlaka yanında olmalı devlet." (Lala, 28)

"Bizi yetiştirme yurdundan çıktıktan sonra kriterlere göre devlet personeli yapıyorlar evet ama bu alanda çalışanlar en az 5-6 ay gözlem yapmalılar. 'Ne yapıyor ya bu çocuklar, geçinebiliyor mu, yaşayabiliyor mu, cebinde parası var

mı?' Çocuğun olsa bunları yapmayacak mısın? E biz senin çocuğun değil miyiz, yok, bak bizim başımızda anne, baba yok. Bunu denetleyebilecek, takip edebilecek insanların olması gerekiyor mutlaka." (Eskici, 27)

Katılımcıların kurum bakımı sonrası gereksinimlerinin, kurum bakımı yaşantılarındaki sorunlara yönelik bir gereksinim olduğu; bu gereksinimlerin sosyal hayata uyum, eğitimli personel gerekliliği ve psikososyal destek üzerinde yoğunlaştığı görülse de; daha farklı bir kurum modeli, ekonomik destek ile daha bilinçli bir toplum algısı gibi gereksinimlerin önemi yadsınamaz bir gerçektir.

5. TARTIŞMA

Çocukluğunun bir dönemini devlet koruması altında geçiren yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesinin amaçlandığı çalışmanın bu bölümünde; katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucu elde edilen bulgular, konuya ilişkin literatür çerçevesinde ele alınmış olup tartışmada sunulmuştur. Ulusal ve uluslararası literatürde "devlet koruması altında yetişen bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimleri" ne yönelik çalışmalar çok sınırlı olsa da olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ve devlet koruması altında yetişen bireylerle gerçekleştirilen çalışmalar, bu araştırmanın bulguları ile yorumlanıp tartışılmış, seçilen yöntem ve yaklaşım araştırmanın bilimsel ve kuramsal çerçevesine dayalı olarak kurgulanmasına olanak sağlamıştır.

Nitel araştırma ile katılımcıların hikâyelerinin "kendi sözleri" ile ifade edilmesi, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin bakış açılarının ortaya konulmasını kolaylaştıran uygun bir yöntem olmuştur. Ayrıca katılımcıların ortak deneyimlere sahip bireyler olması, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri kavramının fenomenolojik yaklaşımla daha anlaşılır ve betimlenebilir olmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada, çocukluğunun bir dönemini devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyerek geçirmiş olan 10 yetişkin ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu yetişkinlerin hem kurum bakımı öncesindeki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, hem kurum bakımındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, hem de kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamları derinlemesine irdelenmiştir.

Devlet koruması altında büyüyen yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin analiz edilebilmesi için hikâyelerini paylaşan katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin sonrasında elde edilen bulgular ışığında söylenebilir ki; çoğu katılımcı kurum öncesindeki ve kurum bakımındaki yaşantılarında ortak olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahiptirler ve kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşantılarında da yine ortak sorunlar ve ihtiyaçlara gereksinim duymaktadırlar. Ayrıca bu durum; deneyimlerin anlatımlarında, duygu durumlarında ortak anlamlar, algılar ve anlayışlar olduğunu ifade etmektedir. Bireylerin gelişimlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak birçok sistemden, birçok yapıdan etkilendiği açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda devlet koruması altındaki korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet veren

yapıların olumsuz çocukluk çağı deneyimleri inşasının; ekolojik-etkileşimsel modelde olduğu gibi; makrosistem, eksosistem, mikrosistem, bireysel (ontojenik) gelişimi oluşturan sosyal yapılar üzerinden şekillendiğini düşünmek faydalı olacaktır. Katılımcıların yaşam öykülerinden yola çıkılarak denilebilir ki; erken çocukluk deneyimleri, yetişkinlik dönemindeki kimliklerin inşasında oldukça etkilidir.

Bu çalışmada kuramsal çerçevenin ekolojik-etkileşimsel model olarak seçilmesi, çocuk gelişiminin temel ilkelerinden biri olan "Gelişim bir bütündür." ifadesinden hareketle bireylerin erken çocukluk dönemlerinden, kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşantılarına kadar bir bütünlük içerisinde, tüm gelişim dönemlerinin ve gelişim alanlarının bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Çalışmada yer alan bulgular, araştırmanın temel amaçlarına uygun olarak kurum bakımı yaşantısından önceki ve kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin detaylı bilgiler içermektedir fakat kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimlerin de incelenmesi, gelişimin bir bütün olarak ele alınmasına olanak sağlamış, kişilerin şimdiki yaşantılarında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin izlerinin görüldüğünü açıkça göstermiştir.

Mevcut çalışmada katılımcıların, devlet koruması altındaki kurum bakımına yerleştirilmeden önce bakım verenleri ile birlikte sürdürdükleri yaşantılarında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin var olduğu bulunmuştur. Özellikle ebeveyn kaybının, aile içi şiddete tanık olmanın, istismar ve/veya ihmale maruz kalmanın, parçalanmış aileye ve alt düzey sosyoekonomik düzeye sahip olmanın devlet koruması altındaki kurum bakımına yerleştirilme nedenleri olduğu ve bu durumun, aynı zamanda katılımcıların kurum bakımı öncesinde en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olduklarını göstermektedir. Bu ve diğer farklı nedenler neticesinde, tüm katılımcıların devlet koruması altına yerleştirildiklerinde ise; en az bir ihmal ve/veya istismar öyküsünün olduğu, dolayısıyla olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin katlanarak arttığı bulunmuştur. Katılımcıların devlet koruması altındaki korumanın kalkması ile yaşadıkları zorlukların ve kurum bakımı sonrası birtakım gereksinimlerinin olması; kurum bakımı öncesi ve kurum bakımındayken sahip oldukları olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin etkisi ile açıklanabilir.

Konuya ilişkin bulguların daha detaylı bir şekilde incelenmesi, özümsenmesi ve literatürle desteklenmesi amacıyla, çalışmanın bulgularının üç başlık halinde

tartışılması daha uygun görülmüştür. Bu bağlamda, öncelikle kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri 'ihmal, istismar ve hane içi işlev bozukluğu' temaları ile tartışılmış, ikinci olarak kurum bakımı yaşantılarındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri 'ihmal ve istismar' temaları ile tartışılmış, son olarak kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimlerin incelenmesi ve yorumlanması tartışılmış ve konuya ilişkin gerçekleştirilmiş çalışmalar ışığında sunulmuştur.

5.1. Kurum Bakımı Yaşantısından Önceki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların devlet koruması altına alınmadan önceki yaşantılarını anlattıkları ifadelerinde, kurum bakımındaki yaşantılarından bağımsız olarak olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin varlığı açıkça görülmektedir. Bu nedenle çocukların bakım verenleri ile büyüdükleri süre içerisinde ihmal ve/veya istismara maruz kalması ve/veya hane içi işlev bozukluğuna ait risk faktörlerinden birini deneyimlemesinin, bireylerdeki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin habercisi olduğu söylenebilir.

Öncelikle katılımcıların kurum bakımında geçirdikleri süreler incelendiğinde, bir katılımcı hariç (sekiz yıl), kalan dokuz katılımcının çocukluk dönemlerinin on bir yıl ve daha fazlasını kurum bakımı altında geçirdiği görülmektedir. Bu da göstermektedir ki; katılımcıların çoğu yaşamlarında bakım verenleri ile çok uzun süre geçirmemişlerdir. Katılımcıların bakım verenleri ile bu kadar kısıtlı bir zaman geçirmelerine rağmen ihmal, istismar, hane içi işlev bozukluğundan en az birini deneyimlemiş olması; bireylerin yaşamlarının erken dönemlerinde kendilerini; yalnız, terk edilmiş, sevgisiz, ilgisiz hissetmelerine ve aile içi şiddet, sosyoekonomik problemlerin hayatlarını fazlasıyla etkilemesi gibi zor durumlara şahit olmalarının devlet koruması altındaki kurumlara yerleştirilmelerine neden olmuştur.

Tezin kuramsal çerçevesinde de anlatıldığı gibi ekolojik-etkileşimsel model kuramı, çocuğun bakımı ve sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi konusunda rol oynayan tüm paydaşlar arasındaki ortaklığı ve karşılıklı anlayışı vurgulamaktadır. Bu bilgi de, çocuğun veya bireyin sistemlere gömülü, bir dizi sistemin ortasında yer aldığını, diğer bir deyişle merkezde olduğunu ifade etmektedir. Nitekim çocuğu çevreleyen mikrosistem, çocuğun yakın çevresini (çocuğun ailesi, bakım verenleri, arkadaşları,

okulu, öğretmenleri) oluşturmaktadır. Katılımcıların kurum bakımından önceki yaşantılarında da, bakım verenleri tarafından doğrudan ya da çevresindeki faktörler tarafından dolaylı olarak yaşantılarını etkileyen durumların varlığından söz edilebilmektedir. Öyle ki, katılımcıların çoğunun erken çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden birinin vefatı nedeniyle ya da boşanma nedeniyle parçalanmış bir ailede büyümüş olmalarının, kişilerde kurum bakımındaki yaşamlarından, kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamlarına kadar uzanan kısa ve uzun vadeli etkiler bırakmıştır. Katılımcıların bu doğrultuda, kurum bakımı sürecine kadar kendilerine bakım veren kişilere karşı olan duygularının ikircikli olduğu çalışmanın önemli bulguları arasındadır. Şekil 5.11'de yer alan kelime bulutunda da görüleceği gibi katılımcıların bakım verenlerine ilişkin en sık kullandıkları sözler, kendi hisleriyle ifade edilmiştir. Katılımcıların bazıları şu an yetişkinlik dönemlerinde öz ailesiyle görüşmek istemezken, bazıları kurum bakımından ayrıldıktan sonra öz aileleri ile görüşmeye devam ettiğini bildirmiştir (175).

Şekil 5.11. Katılımcıların bakım verenlerine ilişkin duygularının kelime bulutu.

Katılımcıların çoğunun çocukluk dönemlerinin erken yaşlarında ailelerinden ayrılma nedenlerinden biri şüphesiz hane içi işlev bozukluğuna maruz kalmalarıdır. Özellikle bu durum, ebeveynlerinden birinin vefat etmesi ve tek bir ebeveynin çocuklarına bakamayacak durumda olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum da ebeveyn kaybı yaşayan çocukların psikolojik, davranışsal ve duygusal açıdan savunmasız hale gelebileceğini göstermektedir (176,177). Bununla birlikte

ebeveynlerden biri veya her ikisinin de intihara eğilimli olmaları veya intihar eylemini gerçekleştirmeleri sonucu yaşanan ebeveyn kayıpları, yaşamın çok erken yaşlarında bu olaylara tanık olan çocuklar için yine travmatik bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi olabilmektedir (178). Çalışmalar, ergenlik öncesi dönemde iken bir ebeveynin intihar eylemine şahit olan çocukların, geç ergenlik veya erken yetişkinlik döneminde ortaya çıkan psikososyal gelişimsel bozuklukların artan olasılığı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (179,180,181).

Katılımcıların, ebeveynlerinden en az birisinin eksikliği ile büyüme nedenlerinden bir diğeri ise boşanmış ebeveynlere sahip olmalarıdır. Nitekim boşanmanın sonucunda çocuklar bazen ebeveynleri arasındaki çatışmalara maruz kalmakla birlikte, bu maruziyetin boyutu ve çatışmanın şiddeti çocuklar üzerinde etkili olabilmektedir (182). Bu etkiler, boşanmanın çocuklarda; üzüntü, ağlama, öfke, bir yetişkine bağlanma, saldırganlık ve içine kapanma gibi davranışlar sergilemelerinde etkili olabilmektedir (183,184). Bu bulgular ışığında çalışmada yer alan katılımcıların ebeveynlerine ilişkin duygularını ifade ettikleri Şekil 5.11'deki kelime bulutu incelendiğinde de, bu çalışmaların sonuçları ile benzer olarak ebeveynlerine karşı ikircikli duygu durumu içerisinde oldukları görülmektedir. Özellikle ebeveynleri boşanan ya da ebeveyn kaybı yaşayan katılımcıların söylemlerinin daha fazla yer aldığı bu ifadeler; ebeveynlerine karşı öfke, kızgınlık, kırgınlık, çaresizlik, yalnızlık hislerini yoğun olarak yaşadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla konuya ilişkin yapılan çalışmaların bulguları, araştırmadaki katılımcıların çok erken bir yaştan itibaren ebeveyn kaybı ya da boşanma sonucu öz ebeveynlerinden ayrı yaşamalarının; yetersiz bir bakım, ilgi ve sevgi ile büyümelerine, ruh dünyalarında derin izlerin bırakılmasına ve yaşam dengelerinin değişmesine neden olması yönüyle benzemektedir (185).

Katılımcıların ve genellikle devlet koruması altındaki kurumlarda olan çocukların kuruma verilme nedenlerinden bir diğeri de, ebeveynlerin alt sosyoekonomik düzeye sahip olmasıdır. Alt sosyoekonomik düzeye sahip bir ailede büyümek, yoksulluğu ve yoksunluğu çok erken yaşlarda deneyimlemiş olmak kuşkusuz ki çocuklarda olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin kümülatif etkileri bulunan çoklu risk faktörlerinden yalnızca birisidir. Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin gerçekleştirilen ilk orijinal çalışmada (52); sosyoekonomik problemler, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin bir risk faktörü olarak doğrudan ele alınmasa da, sonrasında yapılan araştırmalar yoksullukla ilişkilendirilen çocukluk sorunları ile

yetişkinlikteki olumsuz sonuçlar arasındaki ilişkiyi göstererek, yoksulluğun olumsuz bir çocukluk çağı deneyimi olarak kabul edilebileceğini göstermektedir (186,187). Boşanma ya da ebeveyn kaybı sonucu tek bir ebeveynin bütün sorumlulukları üstüne alması, anne veya babanın yoksul olması, maddi güçlükleri de beraberinde getirmekte ve böylece çocuklar kurum bakımı altına alınabilmektedirler. Bu durum da ebeveynlerin, kendisi ve çocukları için güvenli bir gelecek yaratma olanağının çok az olması veya hiç olmaması anlamına gelmektedir. Mevcut çalışmamız da, katılımcıların erken yaşlarında bakım verenlerinden ayrılıp kurum bakımına verilme nedenlerinden biri olarak ele alınan sosyoekonomik problemlerin, gerçekte bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi olarak ele alınması gerektiğini belirtmesi açısından oldukça önemlidir. Nitekim, katılımcıların çoğunun ifadelerinden elde edilen bulgularda, ebeveynlerin birincil amacının, çocuklarını terk etmek olmadığı fakat kurum bakımının, onlara kendilerinin sağlayabileceğinden daha iyi yaşam koşulları sunacağının düşünülmesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır (135). Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi araştırmanın bu bölümü tartışılırken, devlet koruması altındaki bireylerin kurum bakımı öncesindeki yaşantılarının olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesine ilişkin özgün bir çalışmaya rastlanmamıştır. Gerçekleştirilen çalışmaların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin alt boyutu olan hane içi işlev bozukluğu etkenlerinin, kurum bakımına yerleştirilme nedenlerinin bir değişken olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu doğrultuda korunma ihtiyacı olan çocuklarla gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, sosyoekonomik problemlerin de genel olarak devlet koruması altındaki kurumlara geliş nedenleri ya da araştırmanın bulguları ile ilişkilendirilebilecek bir değişken olarak ele alındığı göze çarpmaktadır (130,188,189). Nitekim konuya ilişkin gerçekleştirilen diğer araştırmalarda da bireylerin devlet koruması altına alınma nedenleri olarak; ekonomik ve sosyal yoksunluğun, terk edilmenin, ebeveynleri kaybetmenin ve ebeveynlerin boşanmalarının etkili olduğunun belirtilmesi çalışmanın bulgularını desteklemektedir (35,190,191).

Bir çocuğun olumsuz çocukluk çağı deneyimleri öyküsüne neden olan etmenlerinden ve devlet koruması altına alınma nedenlerinden bir diğeri de kuşkusuz çocukluk döneminde istismar ve/veya ihmale maruz kalmasıdır (192). Bireylerin çocukluk döneminde, bakım verenleri tarafından istismar ve/veya ihmale maruz kalması, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olmasına neden olmakla birlikte

birçoğunun, aile içi madde kötüye kullanımı, aile içi şiddete tanık olma gibi ek olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olduğunu da göstermektedir (193,194).

Çocukların benlik saygısı ve psikososyal gelişimlerinin düşük düzeyde olmasının, olumsuz ebeveynlik tutumuna ve davranışlarına sahip istismarcı ebeveynler ile birlikte yaşanmasından kaynaklanabileceğini açıklayan çalışmaların mevcut olması, araştırmamızdaki katılımcıların devlet koruması altına alınmadan önce yaşamını birlikte sürdürdükleri yetişkinlerin, istismarcı ebeveynler ya da bakım verenler olduğunu da destekler niteliktedir (195). Tregeagle ve arkadaşlarının da bu hususta, devlet koruması altındaki çocukların kurum bakımına alınmadan önceki yaşamlarının olumsuz çocukluk çağı deneyimleri boyutunu inceledikleri araştırmalarında, çocukların ebeveynleri ile birlikte yaşadıkları süre içerisinden istismar ve ihmale maruz kalmalarının, çocukların duygusal gelişimini önemli ölçüde etkilediği ve bu faktörün çocukların savunmasızlığını arttırdığı bulunmuştur. Dahası, istismar ve ihmalin bildirilmesinin ardından çalışmanın katılımcılarının %41'inin çoklu mağduriyet yaşamaları da, kendi çalışmamızdaki katılımcıların kurum bakımı öncesindeki yaşantılarında çoklu olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin olmasını desteklemektedir (196).

Katılımcıların devlet koruması altında bakım verenleri ile sürdürdükleri yaşamlarında istismar ve/veya ihmalin özellikle duygusal ihmal, duygusal istismar ve fiziksel istismar boyutuna daha fazla maruz kaldıkları ifade edilmiştir. Birincil bakım verenleri ile büyüyen katılımcıların çoğu; disiplin aracı olarak görülen ya da nedeni olmayan durumlar dolayısıyla ebeveynlerinin fiziksel şiddetine veya cezalarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu deneyimlerin, çocuğun bakımından ve yetiştirilmesinden sorumlu olan bakım verenlerin çocuğun gelişimini sekteye uğratan tüm eylem ya da eylemsizlikler olduğu bilinmekle birlikte; katılımcıların fiziksel, duygusal istismar ve duygusal ihmal öyküsünün bulunmasının hem öz ebeveynleri hem de üvey ebeveynleri dolayısıyla gerçekleştiği söylenebilmektedir. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde fiziksel şiddete sıklıkla başvuran ebeveynlerin, çocuklarını aşağılayan ve kendilerini değersiz hissetmelerine neden olacak kötü sözler söyledikleri, duygusal olarak istismar ve ihmal etme eğiliminde oldukları görülmektedir (197,198). Biçer ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği Türkiye'deki ailelerin fiziksel ceza uygulamalarına bakışını karşılaştırmalı olarak inceledikleri çalışmalarında da bu bulgulara benzer olarak, çocukların duygusal istismarına neden olacak bir dil kullanan ebeveynlerin olduğu bir aile ortamında büyüyen çocukların, duygusal istismar ve fiziksel istismarın birlikte

görüldüğüne ilişkin sonuçlar yer almaktadır (199). Bu bulgular, çocukluk istismarı ve ihmalinin, çocukların davranışları ve olumsuz deneyimleri arasında güçlü ilişkiler olduğunu göstermekle birlikte, yetişkinlik dönemini de derinden etkileyebilecek önemli faktörler olabileceğini öngörmektedir.

Sonuç olarak, erken dönemde şiddetli yoksunluk öyküsü bulunan katılımcıların devlet koruması altına yerleştirilmeden önce ebeveynleri ile birlikte yaşamlarını sürdürdükleri süre içerisinde ebeveyn kaybı yaşamaları, aile içi şiddete tanık olmaları, en az bir ihmal ve/veya istismar öykülerinin bulunması, alt sosyoekonomik düzeye sahip olmaları, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörlerinin takımyıldızını oluşturan yaşantılardır.

5.2. Kurum Bakımı Yaşantısındaki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı yaşantılarındaki deneyimleri, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri kavramının daha anlaşılır olması için ve olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bulunan yetişkinler açısından sürecin şekillenmesinin belirleyici bir yol göstericisidir. Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde, devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce bakım verenleri ile sürdürdükleri yaşantılarında en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi bulunan katılımcıların, kurum bakımı yaşantısındaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, literatürde konuya ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarla desteklenerek tartışılacaktır.

Farklı nedenlerle kuruma yerleştirilen ve bunun sonrasında, ebeveynlerinden ayrı bir evde, yabancı kişilerle bir arada yaşamlarını sürdürecek olan yetişkinlerin çocukluk döneminde bu durumu çok fazla algılayamadıkları görülmektedir. Başlarda, kimi katılımcı için ailesinden ayrılmak, istedikleri her zaman bakım verenlerini göremeyecek olmak kabul edilemez bir durum iken, kimi katılımcının çok küçük yaşta kurum bakımı altına yerleştirildikleri için bu durumu anlamlandıramadıkları görülmektedir. Katılımcılardan Rull, kendi ifadesi ile kurumdaki ilk gününü şu şekilde dile getirmiştir; *'Yuvaya ilk girdiğim gün babamın beni bırakıp sonrasında hızlıca kaçıp gittiğini hiç unutmuyorum. Şimdiki yaşımla anlayabiliyorum, hani arkasından koşturmayayım, peşinden gitmeyeyim diye…'* Bir çocuğun bakım verenlerinden ayrılıp,

hiç tanımadığı kişilerin bulunduğu, hiç bilmediği bir kuruma götürülmesi çocuğun kaygılarının, bilinmezliklerinin artmasına neden olacaktır. Bu nedenledir ki, çocuk için böylesine hassas bir durum kendisine açıklanırken, çocuğu bu yaşantıya hazırlayabilecek profesyonel bir meslek elemanının eşlik etmesi oldukça önemlidir.

Çok küçük yaşlarından itibaren kurum bakımına yerleştirilen katılımcıların, devlet koruması altında en az sekiz yıl, en fazla on yedi yıl kaldıkları görülmektedir. Çocukluk yıllarının kritik dönemlerinde en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi bulunan katılımcıların, yaşamlarının geri kalan ve çok önemli bir bölümünü oluşturan dönemlerini devlet koruması altındaki kurumlarda deneyimledikleri, bu yaşantılarında da olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin varlığı göze çarpmaktadır. Devlet koruması altındaki kurumların toplumdan soyutlanması, örgütlenmeleri ve çoğu zaman yetersiz eğitim almış kurum personellerinin gözetiminde olan çocukların temel ihtiyaçlarının çoğunun karşılanmaması gibi durumlar, katılımcıların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olmalarına neden olmuştur.

Kurum bakımında büyüyen yetişkinlerin öz ebeveynlerinden ve kardeşlerinden ayrı bir yerde büyümüş olması ile kardeşleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda, katılımcıların kardeşlik bağlarının önemini vurguladıkları, kardeşlerinden ayrı bir şekilde büyümelerinin güçlü bir üzüntü hissine neden olduğu ve kurum bakımındayken duygusal destek için kardeşlerine ihtiyaçları olduğuna yönelik bulgular mevcuttur (200,201,202). Katılımcıların çoğunun da kurum bakımı altına alındıkları andan itibaren yalnızca bakım verenlerinden değil kardeşlerinden de ayrılmış olmaları kendilerini güvende hissetmemeleri, kendilerini yalnız hissetmeleri bu bulguları desteklemektedir.

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olmanın, bireylerde derin duygusal ve davranışsal sekeller yaratıp genel refahı etkilediği bilinmekle birlikte konuya ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar; devlet koruması altında büyüyen çocukların, yeterli ve ilgili bir yetişkin bakımının sağlanamaması nedeniyle potansiyel olarak travmatik olaylar yaşama konusunda diğer çocuklara göre daha yüksek risk altında olduğunu göstermektedir (203, 204, 205, 206). Çocuk istismarına maruz kalan ve ihmal edilen çocukların birden fazla olumsuz türü birlikte deneyimleme olasılığının yüksek olduğuna dair bulgular da mevcuttur (207,208). Bu bilgiden hareketle, çalışmadaki kurum yaşantılarına ilişkin bir diğer önemli bulgu olan katılımcıların tümünün kurum

bakımındaki yaşantılarında en az bir ihmal ve bir istismar öyküsünün bulunması, bu bulguları desteklemektedir. Katılımcılar özellikle; çocuklara yaşından fazla sorumluluklar vermek, hakaret etmek, aşağılamak, küçük düşürmek, cezalandırmak (bedensel cezalandırmalar dâhil); sevgi, ilgi, değer ve şefkatten uzak bir bakım sunmak gibi istismarın ve ihmalin en çok duygusal ve fiziksel boyutuna maruz kaldıklarına vurgu yapmışlardır.

Katılımcılar sevgi, ilgi ve değer görmedikleri bir ortamda büyümeyi, derilerinin altına işleyen ve fizyolojik gereksinimlerini tehdit edici bir unsur olarak ifade etmektedirler. Çoğu katılımcı ise kurumdaki personeller tarafından kendilerine verilen cezaları hiç unutamadıklarını ve bu durumun canlarını gerçek ve mecazi anlamda acıttığını dile getirmiştir. Çocuklarla birbirlerine duygularını aktaracak herhangi bir paylaşımda bulunmamak, onları tehdit ederek güvenli olmayan bir yaşam alanı sunmak, çocuklara mantık içermeyen birçok kuralı sürekli hatırlatmak ve bu kurallara göre yaşamlarını sürdürmelerini beklemek, çocukları çok sevdikleri bir gösteriden, oyundan, etkinlikten, kıyafet ya da yemekten mahrum bırakmak, çocukları korkutmak ya da farklı bir odaya kapatmak, çocuklara kendi seçimlerini ve kararlarını vermeleri için fırsatlar sağlamamak gibi durumları birçok katılımcının deneyimlemesi ve ifade etmesi dikkat çekicidir.

Katılımcılar, kurum personellerinin keyfi davranışları sonucunda ya da disiplin sağlamak amacıyla; tokat atmak, dövmek, nesne ile vurmak, haşlamak gibi direkt olarak bedene yönelik fiziksel cezalara da maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla çalışmanın bu bulguları, çocukluk dönemlerinde katılımcılara uygulanan cezaların çoğunun hem duygusal hem de fiziksel istismarı içerebileceğini belirtmek adına büyük önem taşımaktadır (209). Ayrıca kurum personeli tarafından temas içeren ve/veya temas içermeyen cezalara maruz kalan katılımcıların, kurum bakımında geçirdiği sürenin artması ile maruz kaldıkları cezaların sayısının ve şiddetinin de arttığına ulaşılmıştır. Rus ve arkadaşlarının çalışmasında, çocukların kurumlarda geçirdikleri sürenin personel tarafından cezalandırılma olasılığı ve bu cezanın uygulanma sıklığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılması, mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir (210).

Katılımcıların kurum bakımındayken maruz kaldıkları şiddetin varlığına ilişkin ifadelerinde çoğunlukla *'Ele avuca sığmaz çocuklardık.', 'Onlar (kurum personeli) da*

haklı, çok kalabalıktık.', *'Biz de yaramazlık yapardık, hak ederdik.'* gibi söylemlerinin varlığı göze çarpmaktadır. Bu durum katılımcılara göre; devlet koruması altındaki kurumların duygu davranış problemleri olan, ailesinden ayrılmış birden fazla çocuğun aynı çatı altında yaşadığı zorlu bakım ortamları olabileceği ve kurum personelinin bu tür davranışlarla başa çıkmak için yeterince eğitim almamış olmasından kaynaklı olabileceğine, personelin bu tutum ve davranışlarının normal karşılanabilirliğine işaret etmektedir. Bazı katılımcıların ise sahip oldukları bu olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini ifade ederken; *'Zorundaydık, susmalıydık'*, *'Gücümüz yetmezdi baş etmek için.'*, *'Alışmıştık.'* gibi sözleri sıklıkla kullandıkları görülmüştür. Bu durum, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini itiraf ederken bir yandan kendilerini rahatlattıklarının, öte yandan bu olumsuz yaşantıları kabullenmek zorunda kaldıklarının göstergesidir.

Nitekim çalışmanın diğer önemli bir bulgusu, katılımcıların çoğunun kurum bakımı altındayken yalnızca personellerin şiddetine değil, akranları tarafından da şiddete de maruz kalmış olmasıdır. Öyle ki, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin çalışmalar geliştikçe, araştırmacılar yoksulluk, akran mağduriyeti, akran izolasyonu/reddedilme ve toplum şiddeti gibi yetişkin sonuçları üzerinde büyük etkisi olabilecek diğer deneyimleri de araştırmaya başlamışlardır (211). Bu hususta UNICEF gibi kuruluşların, devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyen çocukların, kurum personeli tarafından fiziksel olarak şiddete uğradıklarını, ceza verdiklerini ve bu çocukların kurum içindeki personel tarafından diğer çocukları istismar ettiklerine tanık olduklarını bildirdikleri raporlar tespit edilmiştir. Bu tür olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin varlığı, aynı zamanda daha ayrıntılı incelemeye ihtiyaç duyulan 'akranlar arası istismar' konusuna ışık tutmaktadır (212,213). Aynı zamanda araştırmanın diğer önemli bulgusu ise, katılımcıların akranları tarafından maruz kaldıkları istismar türünün yalnızca fiziksel ve duygusal istismar olmayıp cinsel olarak da istismarına maruz kalmalarıdır. Cinsel istismar öyküsü bulunan katılımcılar, kendilerinden yaşça büyük erkekler ve kadınlar tarafından temas içermeyen cinsel istismara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Kendilerine yönelik gerçekleştirilen cinsel istismar öyküsünü anlatmak, katılımcılar için bir yandan zorlayıcı olsa da küçük yaşlarında maruz kaldıkları yaşantıları çocukluk dönemlerinde anlamlandıramadıkları da görülmektedir. Katılımcıların kurum yaşantılarında; kendisinden yaşça büyük erkek bir personelin kız çocuğunu kucağına zorla oturtması, kurum personellerinin katılımcıların özel alanlarına (bireysel oda, banyo vb. yerler) kişilerin izinleri olmadan

girebilmeleri, birden fazla çocuğun soyundurulup banyo yapması, banyo sonrasında kurum personellerinin kişilerin özel bölgelerini görmeleri ve giyinmelerini izlemeleri gibi insan haklarını ihlal eden uygulamaların gerçekleşmesi dikkat çekicidir. Devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımındaki cinsel istismar öykülerinin yaygınlığı üzerine gerçekleştirilen çalışmalar sınırlı olsa da araştırmalar, özellikle küçük yaştaki ve yüksek düzeyde uyum güçlüğü gösteren çocukların kurumlarda daha savunmasız oldukları için kendilerinden yaşça büyük akranları tarafından cinsel istismara maruz kalmaları olasılığının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (214,215). Çalışmanın bu önemli sonucu, devlet koruması altında büyüyen çocuklar ile akran mağduriyeti, kurum personeli ve cinsel istismar arasındaki ilişkinin incelenebilmesi fikrini gündeme getirmektedir. Çocukların özellikle cinsel istismar öykülerine yönelik geriye dönük öz bildiriminin sınırlı güvenilirlik ve geçerliliğe sahip olabileceği de düşünülürse, genel popülasyonla yürütülecek karşılaştırma çalışmalarının daha açık ve güvenilir sonuçlar getirebileceği söylenebilir.

Bu araştırmanın bir diğer önemli bulgusu ise, fiziksel olarak ihmal edilen beslenmeye ilişkin görüşleri oluşturmaktadır. Katılımcıların çoğu kurumdaki yemeklerin üç öğün şeklinde çıktığını fakat çocuk yuvası ve yetiştirme yurdundaki çocukların kalabalık olması dolayısıyla kazanlar ile pişen yemeklerin, düşük besin değeri olan lezzetsiz yemeklerden oluştuğunu bildirmişlerdir. Özellikle sabah kahvaltılarında her besinin az sayıda verilmesinin kendilerine yetersiz geldiği, bu durumun okuldaki akranları ile kendi aralarında fiziksel ve motor gelişim olarak büyük farklara neden olduğunu ifade eden katılımcılar olmuştur. Mevcut çalışma bulguları, kurum bakımı deneyimi olan çocukların kilo, boy ve baş çevresinde bakım verenleri ile birlikte büyüyen çocuklara göre önemli ölçüde daha fazla gecikme olduğunu öne süren literatürü desteklemektedir (216,217). Öyle ki çalışmalar, altı aydan daha uzun süre kurum bakımında kalan çocukların, düşük kaliteli gıda ile yetersiz beslenme sonucu çocukların baş çevresindeki büyümenin azaldığını göstermektedir (218). Yılmaz'ın yuvada kalan çocukların; beslenme durumu, boy uzunlukları ve vücut ağırlıklarını standartlarla karşılaştırarak değerlendirdiği çalışmasında, erkeklerin kızlara göre boy kısalığı sorununun fazla olduğu, hem kız hem de erkek çocukların, yaklaşık 1/5'inde düşük vücut ağırlığı belirlendiği, çocukların fiziksel gelişimlerinde gerilik ve kalsiyum alımlarında yetersizlik olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (219). Dolayısıyla çocukları

çeşitli hastalık ve tehlikelerden korumak için yeterli gıda, uygun barınma veya uygun kıyafetin sağlanamaması, çocukların ihmal edildiğini göstermektedir.

Katılımcılar yaşam öykülerini, çocukluklarındaki sosyal kısıtlamalar ve bunların doğurduğu dezavantajları, kırılganlıklar üzerinden yorumlamış, kurum bakımından önceki yaşamları ile ilişkilendirmiş, bakım ve korunma ihtiyaçlarını detaylandırmış ve bu konudaki algılarını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla, tüm katılımcıların en az bir istismar ve bir ihmal türü öyküsünün bulunması nedeniyle de olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmanın bu kısmında araştırmanın kuramsal çerçevesine de uygun olarak, mikrosistemde yer alan kişinin çok yakınında bulunan faktörlerin, gelişimi üzerindeki etkileri açıkça görülmektedir. Çocukluk döneminde istismar ve/veya ihmale maruz kalan olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bulunan katılımcıların yetişkinlik döneminde de etkilerinin varlığını sürdürmesi konusu bir sonraki tartışma başlığında ele alınacaktır.

5.3. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonraki Deneyimlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Devlet koruması altında yetişen bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesi temel amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, gelişimin bütüncül bir bakış açısı ile ele alınması gerektiği düşüncesinden hareketle kurum bakımından sonraki yaşantıların da incelenmesini olanaklı kılmaktadır. Mevcut çalışmada katılımcılar arası ya da değişkenlere yönelik ilişkisel analiz gerçekleştirilmese de katılımcıların çoğunun on bir yıl ve daha fazla devlet koruması altındaki kurumda büyümüş olması, hem kurum bakımı öncesi hem de kurum bakımı yaşantıları sırasında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olmaları durumu böylesine retrospektif çalışmaların gerçekleştirilmesinin gerekliliğini vurgulaması açısından oldukça önemlidir. Nitekim çocukluk yıllarının çok uzun bir dönemini devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyerek geçiren katılımcıların kurum bakımı sonrasındaki yaşantılarında, karşılaştıkları problemler ve kurum bakımı sonrası gereksinimler üzerine vurgu yaptıkları görülmektedir.

Bu çalışmada da, katılımcıların olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile bu deneyimlere neden olan kişiler ve durumlar arasındaki ilişki retrospektif olarak

değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda mevcut veriler, katılımcıların çocukluk deneyimlerinin farklı kişi ve farklı durumlar arasındaki etkileşimler aracılığıyla algılandığını ve tanımlandığını göstermektedir. Katılımcıların çocukluk döneminde güvenli olmayan bir yaşam ortamında büyümeleri, aile içi şiddete tanık olmaları, bazılarının tek ebeveynli, bazılarının üvey ebeveynleri ile bazılarının depresyona ve intihara eğilimli ebeveynleri ile büyümeleri, bazılarının kendisine bakım verecek bir kişinin dâhi olmaması, bunların dışında yine çok erken yaşlarında ihmal ve istismara maruz kalmaları yetişkinlik dönemindeki yaşantılarının niteliğini de etkilemiştir. Örneğin, katılımcıların çoğunun rumuzlarını belirlerken dâhi çocukluk deneyimlerinin izleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Öyle ki; Snoopy, Scooby-Doo ve Lala çocukken izlemekten en çok keyif aldıkları çizgi film karakterlerini rumuzları olarak belirtirken; Eskici de çocukken oynadığı oyunlarda kullandığı takma ismini rumuzu olarak belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise rumuzlarını belirtirken şu ifadeleri kullanmışlardır;

> *"Kurumdayken zeytinler hep kurtluydu ve ben zeytini çok severdim, çok hasret kalmıştım, bu yüzden rumuzum 'Zeytin' olsun*." (Zeytin)

> *"Tevfik Fikret'in oğluna söylediği bir söz vardır: "Meserret çocukların, yalnız çocukların payıdır!" diye, demek ki biz meserret (sevinç) denen o duyguyu hiç yaşamamışız, bu yüzden rumuzum 'Meserret' olsun."* (Meserret)

> *"Çocukluğum hep dayak üzerinden geçti, şu anda eşimin ailesi bile bilmez bu kadar ayrıntıyı, çok anlatmak ve hatırlamak istediğim şeyler değil çünkü. Rumuzum da değer görmedik ya hadi, 'Değersizler' olsun madem."* (Değersizler)

> *"Bedensel engelimden dolayı bir kolum tamamen yok, diğer kolum da gördüğünüz gibi yarım. Bu yarım olan kısma küçüklüğümden beri çorap takarlardı, görüntü çirkin gibi hissederdim, o yüzden kapatıyorlar diye düşünürdüm. Bu yüzden benimki 'Çorap' olsun."* (Çorap)

> *"Kurumdan çıktıktan sonra hayatımı bir anda tamamen değiştiren ve benim şu anda böyle bir hayata sahip olmamı sağlayan, hakkını ödeyemeyeceğim bir İngilizce Öğretmenim oldu, onun lakabı buydu, o yüzden rumuzum 'Rull' olsun."* (Rull)

"Çocukken ulaşılması en zor şeydi çikolata ve ben bayılırdım. O yüzden Çikolatasever olsun." (Çikolatasever)

Katılımcıların özellikle çocukluk dönemlerinde kendilerinde en fazla iz bırakan hatıraları düşünüp rumuzlarını buna uygun olarak seçtiklerini söylemek mümkündür. Dahası katılımcıların yetişkinlik dönemlerinde, erken çocukluk yaşantılarının etkisinin fazla oluşu da dikkat çekicidir. Şu anda yetişkinlik dönemlerinde karşılaştıkları sorunları, çözemedikleri problemleri, aşamayacaklarını düşündükleri her türlü durumları, çocukluk dönemlerindeki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile ilişkilendirmektedirler. Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bulunan, bunun bilincinde olan ve ebeveyn olan katılımcılar ise, kendi çocuklarına şartları zorlayarak da olsa mutlu çocukluk anıları bırakmak istediklerini defalarca dile getirmişlerdir.

Bu bilgiler ışığında devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmeden önce bakım verenleri ile sürdürdükleri yaşantılarında ve kurum bakımı yaşantılarında olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bulunan katılımcıların, kurum bakımından ayrıldıktan sonraki deneyimleri de literatürde konuya ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarla desteklenerek tartışılacaktır. Öncelikle araştırma katılımcılarının tamamının kurum bakımı deneyimlerinden sonraki yaşantılarında karşılaştıkları birtakım problemler var olmakla birlikte bu problemleri; psikolojik ve sosyal sorunlar, ekonomik sorunlar, eğitim sorunları ve sağlık sorunları alt boyutları ile deneyimlemeleri, bireylerin kurum bakımı sonrasında zorlu yaşam süreçlerinden geçtiklerini göstermektedir.

Katılımcıların yaklaşık yarısının, kurum bakımının sonrasında ailesi ile görüşmediği, bir kısmının ise kurum bakımı sonrasında ailesinin yanında yaşamını sürdürdükleri öğrenilmiştir. Ailesi ile görüşmek istemeyen ve ailesinin yanına dönemeyen katılımcıların, evlerinde üvey ebeveynler olduğu ve kendilerini istemeyeceklerini düşündükleri ya da öz ebeveynleri tarafından kendilerini kurum bakımında bir kez dahi ziyaret etmedikleri için aralarında herhangi bir bağın kurulamadığını ifade ettikleri belirtilmektedir. Mısırlı'nın çalışmasına katılan çocukların çoğunun aileleri ile olan ilişkilerinin de güçlü olmadığı görülmüş, çocuklar ile ailelerinin kurum bakımı sürecinde kurdukları ilişkinin kurum bakımı sonrasında birlikte yaşama kararları üzerinde etkili olduğu, mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir (220). Kurum bakımındaki ziyaretlerin, korunma ihtiyacı olan

çocukların yalnız olmadıklarını ve aile ile çocuk arasındaki iletişimin sürdürüldüğünün hissettirilmesi adına önem arz ettiği görülmektedir. Bu çalışmada da katılımcıların kurum bakımında iken kendilerini ziyaret etmeyen, iletişimi sürdürmeyen bakım verenlere sahip olması, kurum bakımından sonraki yaşantılarında aileleri ile birlikte yaşamak istememelerinin en güçlü nedenleri arasındadır.

Katılımcıların kurum bakımından çıktıktan sonraki yaşamlarında karşılaştıkları psikolojik ve sosyal sorunlar çok geniş bir yelpazeyi içerse de; çoğu katılımcının devlet koruması kararı çıktıktan sonra içinde bulundukları durumu "sudan çıkmış balık" şeklinde tarif etmeleri dikkat çekicidir. Katılımcıların içinde bulundukları bu durum şüphesiz ki kurum bakımının sonrasında aile ilişkilerindeki kopukluğun sonucu olarak kendilerini yalnız hissettikleri, sosyal hayata uyum güçlüğü ve etiketlenme kaygısı yaşadıkları içindir. Özellikle tüm katılımcıların girdikleri farklı ortamlarda kurum bakımında büyüdükleri için etiketlendiklerine ve kendilerine "acıma" duygusu ile yaklaşıldığına ilişkin görüşleri mevcuttur. Katılımcıların kurum bakımı sonrasındaki iş ortamlarında, evlilik yaşantılarında (eşlerinin aileleri tarafından), kendilerini tanıtmaları gereken, sosyalleştikleri her türlü farklı ortamda kurum bakımında büyümüş olmanın kendileri üzerinde farklı bir kimlik daha oluşturduğunu bildirmeleri dikkat çekicidir. Hayat Sende Derneği tarafından yapılan Kurum Bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştayı'nda da belirtildiği üzere, kurum bakımından ayrılan bireylerin iş hayatında dışlanma ve etiketlenmeye maruz kalmaları, farklı kişilerle aynı ortamda bulunmaları gereken durumlarda kendilerini toplumdan soyutlamalarına, yakın ilişkiler geliştirememelerine ya da çalışmamızdaki gibi kurum bakımında büyüdüklerini gizlemelerine neden olabilmektedir (221). Candan'ın yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonun süreçlerini incelediği çalışmasında da benzer bulgular mevcuttur. Çalışmaya göre, yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerde kendilerine olan bakışların "acıma" duygusundan ibaret olduğu ve bu çocukların kabul edilmeyen, yaramaz, sorunlu, sıkıntılı ve tehlikeli olarak görüldüğü belirtilmiştir (222). Uğur'un devlet korumasından sonra memur olarak istihdam edilen kadınlar ile yaptığı çalışması incelendiğinde katılımcılar, çocukken dahi bir hata yaptıklarında "zaten yurt çocuğu" gibi etiketlenmelere ve ayrımcılığa maruz kalırken iş hayatına girdiklerinde ise "torpilli" olarak etiketlenmeye, değersiz ve suçlu görülmeye maruz kalmaktadırlar (223). Devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyen bireylerle gerçekleştirilen çalışmalarda katılımcılar, kendilerine yönelik gerçekleştirilen

bu damgalanma ve etiketlenmenin sonucunda utanç hissetmekteler ve başkaları tarafından kendilerine sorun çıkaran, savunmasız, potansiyel zarar riski altında olan kişiler olarak bakıldığına inanmaktadırlar (224,225). Bu çalışmaların bulguları açıkça göstermektedir ki; kendilerini kabul etmeyen, terk eden, istenilmediği belli edilen bir ortamda büyüyen çocukların, yetişkinlik dönemlerindeki hayatlarında karşılaştıkları her türlü duruma, kendilerine yöneltilen bu bakış açısı ile yaklaşabilmelerine ve kendilerini dışlanmış hissetmelerine zemin hazırlamaktadır.

Katılımcıların kurum bakımı sonrasındaki hayatlarında karşılaştıkları problemlerden bir diğerini ise ekonomik sorunlar oluşturmaktadır. Kişilerin kurum bakımı sonrasında gidebileceği, barınabileceği herhangi bir yerin olmamasında, aile ilişkilerindeki kopukluğun etkisi olduğu kadar maddi yoksunluk ve iş bulma konusundaki güçlüklerin de etkisinin olduğu görülmektedir. Devlet koruması kararı kalktığı anda kendilerini –kendi ifadeleri ile- "kurumun kapısının önünde" bulan katılımcıların yaşamlarını düzenleme ve uyum süreçlerinde aile bireylerinden ya da aile yakınlarından gerekli barınma desteğini alamamaları sonucunda; geçici olarak çalıştıkları yerlerde, sokaklarda, parklardaki banklarda, kurum bakımından ayrılan arkadaşlarının yanında barınmaya çalıştıkları görülmektedir. Kendilerine geçici bir barınma yerleri sağlayamayan ya da birlikte yaşadıkları kişiler tarafından istenmediklerini anladıklarında ise, bazı katılımcılar farklı bir kurtuluş yolu olarak evlendiğini ve bu evliliğin sürdürülemediğini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların özellikle barınma sorununda kendilerini bu kadar çaresiz ve zorda hissetmelerine neden olan durumun iş bulamadıkları ya da işe girebilmek için en az birkaç yıl beklemelerinden kaynaklandığı da söylenebilir. Herhangi bir işte çalışamama durumu kuşkusuz ki maddi sorunları, barınma sorunlarını, eğitim sorunlarını (üniversiteye devam edememe), psikolojik ve sosyal sorunları ve yanlış tercihlere yönelmelerini de beraberinde getirmektedir. Elçin'in araştırmasında, kurum bakımında yetişen bireylerin tamamının, yurttayken devletin kendilerine iş olanağı tanıdığı bilgisinden haberdar oldukları belirtilmiştir (226). Mevcut çalışmada yer alan katılımcıların, bu bilgiden haberdar olmalarına rağmen ortaöğretimleri bittikten sonra görev atamaları için en az iki yıl bekledikleri ve bu iki yıllık süre içerisinde olumsuz koşullarda yaşamlarını sürdürdükleri ifade edilmiştir. İki yıllık bekleme sürecinin sonrasında gerçekleşen bu atamaların eğitim düzeyleri göz önüne alınarak gerçekleştirildiği düşünülürse, korunma ihtiyacı bulunan çocukların eğitim

seviyelerinin yükseltilmesinin gerekliliğini üzerine de vurgu yapılmalıdır. Katılımcıların yarısı, lisans ve lisansüstü eğitimi mezunu iken diğer yarısı ise lise mezunudur. Lise mezunu olan bazı katılımcıların, iş bulamama durumunun, eğitimlerine devam edememelerinin önünde bir engel olduğunu belirtmeleri dikkat çekicidir. Katılımcılar, kurum personellerinin kendilerini bilgilendirmediği için kurum ile ilişiği kesildiği andan itibaren herhangi bir maddi geliri olmadan eğitimlerine devam edemedikleri gibi eğitimlerini de yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu durum da katılımcıların karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma, problemlere çözüm yolları üretme noktasında daha başarısız olduklarını göstermektedir.

Kurum bakımı deneyimlerinden sonraki yaşantıların incelendiği bulgularda ikinci bir başlık olarak kurum bakımı sonrası gereksinimler ele alınmıştır. Katılımcılar kurum bakımı sonrasındaki gereksinimlerinde en fazla psikososyal desteğe ihtiyaç duymakla birlikte, devlet koruması altında yetişen çocuklar için farklı bir sistem önerisi geliştirilmesine ilişkin gereksinime de dikkati çekmişlerdir.

Hem kurum bakımı öncesindeki yaşantılarında hem de kurum bakımı deneyimlerinde en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi bulunan katılımcıların kurum bakımından sonraki deneyimlerinde psikososyal desteğe ihtiyaç duydukları açıkça görülmektedir. Özellikle hem kurum bakımındaki yaşantılarında hem de kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşantılarında sosyal yaşamlarında karşılaştıkları kişiler tarafından yeterli desteği göremedikleri, etiketlenme ve damgalayıcı tutumlar ile karşılaştıkları düşünülürse, kişilerin bireysel psikolojik desteğe ve toplumun bilinçlendirilmesine olan ihtiyaç gereksinimleri beklenen bir durumdur. Katılımcıların tamamı sosyalleşebilecekleri her türlü ortamlara girdiklerinde etiketlenme, damgalanma ve dışlanma ile karşı karşıya kaldıklarını belirttiklerinden dolayı, bu durumun önüne geçilebilmesi, kurum bakımındayken psikolojik desteğin sağlanması, takip edilmesi ve toplumun devlet koruması altında büyüyen çocuklar konusunda bilinçlendirilmesi ile mümkündür. Katılımcıların ifadelerinden de elde edilen bulgular göstermektedir ki, hem kurum bakımı altında hem de kurum bakımından sonraki yaşantılarında korunma ihtiyacı olan çocukların ve bireylerin psikolojik desteğe ihtiyacı oldukça fazladır.

Katılımcılar, kurum bakımından sonraki yaşantılarında, kurum bakımı öncesindeki ve kurum bakımındaki yaşantıları doğrultusunda birtakım farklı sistem önerilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda katılımcılar kurum bakımından

ayrıldıktan sonraki yaşantılarında sosyal hayata uyum güçlüğü yaşadıklarını belirttikleri için, öncelikle kurumdaki personellerin korunma ihtiyacı olan çocuklara sosyal hayata uyumları için eğitimler verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Çünkü bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bir diğer önemli nokta, kurum bakımındayken öğrenmeleri gereken ve onları kurum bakımından sonraki yaşantılarına hazır olmalarını sağlayacak sorumlulukları öğrenemedikleri ve bu nedenle, kurum bakımı sonrasındaki hayatlarına uyum sağlamada yaşadıkları zorluklardır. Öyle ki; katılımcıların fatura ödemenin, gereksinimleri kadar harcamalar yapmanın, parayı kullanabilmenin, emlakçı ile konuşup kiralık eve yerleşebilmenin dahi ne kadar önemli olduğunu kurum yaşantılarından sonraki yaşamlarında çarpıcı bir şekilde deneyimlemişlerdir. Bu durumun kurum bakımı sisteminin ev tipi bakıma dönüşmesiyle de değişmediğini belirten katılımcılar, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurdunda büyümenin kendilerini, ev tipi kurumlarda büyüyen çocuklara göre daha "güçlü, kendilerini savunabilen, birlik olabilen" bireyler haline getirdiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, ev tipi kurumlarda büyüyen çocukların kendi evleri dışındaki kişilerle sosyalleşemediğine ve o çocukların daha yalnız olduklarına vurgu yapmaları farklı bir modelin tasarlanmasını ya da iyileştirilmesini de gündeme getirmektedir.

Katılımcılar, kurumdan ayrıldıktan sonra ne yapacağını, nereye gideceğini, nerede kalacağını bilemeyen bireyler için destek sürelerinin uzatılmasının, kurumdan ayrıldıktan sonra da takip edilmelerinin, personellerin daha eğitimli kişiler olmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Yine Uğur'un çalışmasında da görüleceği gibi, katılımcılar, destek süresinin uzamasına, personellerin iyileştirilmesi ve denetlenmesi, kurumdan ayrıldıktan sonra kalacak yer sağlanması, kurumdaki çocukların kurum dışındaki hayat hakkında bilinçlendirilmesi, kurumdan ayrıldıktan sonra belli sürelerle görüşmeler yapılması ve hayatlarının nasıl devam ettiği konusunda kontrol edilmeleri gerektiğine yönelik önerileri mevcut araştırmanın bulgularını desteklemektedir (223). Ayrıca katılımcılara göre kurum bakımındaki çocukların hiçbir istismar ve/veya ihmale maruz kalmadan büyümelerinin en güvenilir yolu, "öğretmen" diye tanıdıkları kişilerin; eğitimli, çocuk gelişimini bilen ve takip edebilen, işini severek ve bu mesleği layığıyla yerine getirdikleri takdirde gerçekleşmesidir.

Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise, katılımcıların farklı model sistem önerisine ek olarak, kurum bakımında gerçekleştirilen aktivitelerin, sportif faaliyetlerin, etkinliklerin ve gezilerin onları fazlasıyla mutlu ettiklerine ilişkin

ifadelerinin bulunmasıdır. Bu doğrultuda, kurum bakımındaki yaşantılarda sosyo-kültürel faaliyetlerin artarak devam edilmesi, sportif faaliyetlerin belirli bir disiplinle sürdürülmesi, takım çalışmalarına ağırlık verilmesi, çocukların ilgi alanlarına ve becerilerine göre faaliyetlere yönlendirilmesinin, devlet koruması altındaki çocukların benlik saygılarının artması, öz disiplin geliştirme ve sosyal becerilerinin gelişmesi hususlarında oldukça yarar sağlayacağı öngörülebilmektedir (227).

Sonuç olarak araştırmacılar, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin sağlık sonuçlarının önemi üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarda, çocukluk dönemindeki yaşantıların yetişkinlikteki etkilerini araştırmaya devam etmektedirler. Bu bulgular, zamanın çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimlerin etkilerini silmediğini, ancak 50 ila 60 yıl sonra bile etkisini gösterebileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla araştırmacılar, "Zaman bütün yaraları iyileştirir." atasözünün aksine, çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin, kelimenin tam anlamıyla kişinin fizyolojik varlığının bir parçası olabileceğini öne sürmektedir (228,229).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amaçlarından yola çıkılarak elde edilmiş bulguların sonuçlarına yer verilecek olup; bu sonuçların değerlendirilmesi ve yorumları doğrultusunda ise öneriler sunulacaktır. Bu çalışma, devlet koruması altında büyüyen ve kurum bakımından ayrılan yetişkinlerin şu andaki yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları, özünde yalnızca kurum bakımı altındaki deneyimlerinin bir sonucu olmayacağının kabul edilmesi açısından önemli olmakla birlikte; bu zorlukların kişiliklerini ve yaşam seyirlerini yönlendiren bir dizi dinamik toplumsal faktörün etkisinin olduğu gerçeğini göstermektedir.

Araştırma, öncelikle devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyen çocukların kurum bakımına yerleştirilmeden önce kendilerine bakım veren yetişkinleri tarafından istismarın fiziksel, duygusal boyutunu; ihmalin eğitimsel, duygusal, fiziksel boyutunu ve hane içi işlev bozukluklarını deneyimlediklerini, bunun sonucunda da en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olduklarını bulmuştur.

Çocukların, farklı nedenler dolayısıyla kendilerine yeterli ve güvenilir bakımı sağlayamayacak olan bakım verenlerinden ayrılarak kurum bakımına yerleştirildiklerinde ise; istismarın fiziksel, duygusal, cinsel boyutuna; ihmalin tıbbi, eğitimsel, duygusal ve fiziksel boyutuna maruz kaldıkları bulunmuş, dolayısıyla devlet koruması altındaki kurumlarda geçirdikleri süre içerisinde de en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip oldukları söylenebilmektedir. Ayrıca, bu şiddet eylemlerinin faillerinin, kurum personelleri ve/veya akranları olması güvenli olarak kabul edilen devlet koruması altındaki kurumların çocuk istismarına açık olduğuna işaret etmektedir. Çocukları olası ihmal ve/veya istismardan, her türlü tehlikeden koruması gereken kurum personellerinin şaşırtıcı bir şekilde şiddetin veya istismarın failleri olması, kurumda büyüyen çocuklara koruma sağlaması gereken rollerine aykırıdır. Bu nedenle, devlet koruması altında yaşayan çocukların korunmasında kurum personeli, yasa koyucular ve devletin rolünün nasıl olduğunun araştırılması gerekmektedir.

Devlet koruması altındaki kurum bakımı deneyimleri sonrasında, katılımcıların yetişkinliğe geçiş süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar, bu zorluklara neden olan etmenler ve gereksinim duydukları ihtiyaçlar bu çalışmanın amacının bütüncül bir bakış açısı ile ele alınması bakımından önem taşımaktadır. Katılımcıların tümünün kurum bakımı öncesinde kendilerine bakım verenleri ile birlikte yaşamlarını sürdürdükleri zamanlarda ve kurum bakımı deneyimlerinde en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmış olup; devlet koruması kararı kalktıktan sonrasında ise birtakım zorluklar yaşadıkları ve ihtiyaç duydukları alanlar olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların kurum bakımı deneyiminden sonra yaşadıkları problemler yoğunluk sırasına göre; psikolojik ve sosyal sorunlar, ekonomik sorunlar, sağlık ve eğitim sorunları başlıkları altında toplanmıştır. Kişilerin çocukluk dönemlerinden yetişkinlik dönemlerine kadar geçirdikleri süreçler incelendiğinde ise ihtiyaç duydukları alanların; farklı kurum modelleri geliştirilmesi, psikososyal ve ekonomik desteğin sağlanması gerektiğine ilişkin gereksinimler olduğu bulunmuştur.

Çocukluk dönemlerinde en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi bulunan katılımcıların yetişkinlik dönemlerinde de sorunsuz bir yaşamlarının olmamasının nedenleri arasında; kendilerine bakım veren kişiler, kurum personelleri, akranları, iş yaşamlarında karşılaştıkları kişilerin tutum ve davranışları, kısacası büyüdükleri çevrenin etkililerinin olduğu açıkça görülmektedir. Tez kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmada korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sağlanması gereken etkili hizmetlerin, her zaman çocukların sesiyle başlaması ve bu düşüncenin savunulmasıyla gerçekleşmesi gerektiği mesajını güçlü bir şekilde pekiştirmektedir. Bu nedenledir ki; Hart, çocuğun yüksek yararının düşünüldüğü her türlü duruma bir atıfta bulunarak; *"Toplumun en çok fotoğrafı çekilen ve en az dinlenen üyeleri çocuklardır."* sözü ile olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip yetişkinlerin ve birçok çocuğun sesi olmuştur (230).

6.2. Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde çocukluk dönemlerinin çok kısa zamanlarını kendilerine bakım verenleri ile birlikte, çok uzun yıllarını kurum bakımında

deneyimleyen katılımcıların hiçbir çocuğun olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olmamasına ilişkin önerilerine ve çalışmanın sonucuna ilişkin önerilere yer verilecektir.

- Çocukların tüm gelişim alanlarının desteklenmesinin; sağlıklı, sevgi, şefkat dolu ve ilgili bir bakımda büyümeleri ile mümkün olduğunun önemi üzerine düşünüldüğü kadar ebeveynlerin/bakım verenlerin de tam bir sağlık ve iyilik haline öncelik verilmesi gerekir. John Bowlby'nin de her zaman önerdiği gibi, "Çocuklarına değer veren bir toplum, ebeveynlerine değer vermelidir." (231)
- Ebeveyn kaybı çocuklar için sadece olumsuz bir çocukluk çağı deneyimi olmakla kalmaz, aynı zamanda gelişimsel bir müdahale de oluşturur (232). Bu doğrultuda ebeveyn kaybı yaşayan çocuklarda gelişimsel müdahale programlarının oluşturulması oldukça önemlidir. Çocuğun büyüdüğü bir aile ortamında çocuğun bakım verenlerinden birinin kaybı yaşandığında, hayatta olan ebeveynin kendisinin ve çocuğunun ruhsal sağlıklarının korunmasına ilişkin olumlu ebeveynlik hususunda desteklenmeleri oldukça önemlidir.
- Parçalanmış aile, ebeveyn kaybı sonucu tek bir ebeveynin çocuğa uygun bir şekilde ebeveynlik yapamadığı durumlarda, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine zemin hazırlayan risk faktörü olarak yıkıcı aile sistemi dinamiklerini daha iyi anlamak, daha fazla araştırma ihtiyacını beraberinde getirmektedir.
- Çocukların devlet koruması altına yerleştirilme nedenlerinin, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörü olduğu düşünülürse, aile ve çocuk refahına odaklanan müdahalelerin, dezavantajlı gruplarda yer alabileceği öngörülen çocukların ev ve aile yaşamına yönelik sağlıklı ve başarılı sosyal incelemeler, ilgili birimler tarafından gerçekleştirilmelidir.
- Çocukların devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyeceğine ilişkin durumlarda çocukların bu duruma hazır olmaları için, gerektiğinde destek alınarak kendisine bilgi verilmesinin; ebeveyn-çocuk, yetişkin birey ile çocuk arasındaki güvenli bağlanmayı oluşturmasındaki etkisi oldukça önemlidir.
- Devlet koruması altındaki kurumlara ve ilgili personellere, kurum bakımında büyüyen çocuklar ve akranları arasındaki dengeyi, eşitliği sağlamaları konusunda büyük roller düşmektedir.
- Bakımın yalnızca fizyolojik gereksinimlerin giderilmesi ile mümkün olmadığı, kurum bakımında büyüyen çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin desteklenmesi için sosyal ve duygusal öğrenme ortamlarının oluşturulması gerekmektedir.

- Ülkemizde ne yazık ki konuşulması dahi bir tabu meselesi olan cinsel eğitimin çocukların erken dönemlerinden itibaren verilmesi, kendi bedenleri üzerinde yalnızca kendilerinin söz hakkının bulunduğu bilgilerinin aşılanması gerekmektedir.
- Kurum bakımında büyüyen çocukların aile ortamında iletişimde bulunduğu kişiler kurumdaki personeldir. Bu kişiler; kurum müdürü, grup sorumlusu, öğretmen, bahçıvan, ambar, revir ve güvenlik sorumluları, psikolog, sosyal çalışmacı ve çocuk gelişimcidir. Bu nedenledir ki kurumlarda, çocukların kolaylıkla ulaşılabilecekleri, dinleme ve iletişim becerileri yüksek, güvenilir, çözüm odaklı, çocuğun değerlerine saygılı, çocukların gücünü ve yeteneklerini keşfedebilen, çocuk gelişimini bilen ve gelişimin ilkelerini uygulayabilen personellerin istihdam edilmesi bir çocuğun sağlıklı geleceğine yapılacak en yararlı yatırımdır.
- Devlet koruması altındaki kurumlarda özel gereksinimli çocukların bulunduğu, bulunabileceği düşünülürse özel eğitim alanında uzman öğretmenlerin de kurum bakımı personelleri arasında yer alması oldukça önem arz etmektedir.
- Korunma ihtiyacı olan çocukların, kurum bakımında kendilerini güvende ve değerli hissetmeleri sağlanmalı, kurum personellerinin çocukların refahlarına ve eğitimlerine yönelik ilgisinden emin olunmalıdır.
- Kurum bakımında büyüyen çocuklara, kurum bakımından sonraki hayatlarında sorumluluk kazanmalarını sağlayacak, sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek gereksinimler ile "parayı kullanabilme" becerilerini geliştirebilmeleri açısından rehberlik edilmesi gerekmektedir.
- Kurum bakımında büyüyen çocukların sıklıkla "damgalanma, aşağılanma, etiketlenme" yaşadıklarına yönelik ifadeleri kullanmaları, bu durumların yaşanmasının önüne geçilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır, gerek bireysel gerekse toplumun bilinçlendirilmesinin kitle iletişim araçları yardımları ile de önlenmesi elzemdir.
- Kurum bakımında gerçekleştirilen sosyal ve kültürel faaliyetlerin sosyal ilişkileri güçlendirdiği, çocukları duygusal açıdan iyileştirdiği ve mutlu ettiği düşünülürse, devlet koruması altındaki kurumlarda böylesine hizmet ve faaliyetlerin artarak devam etmesi gerekmektedir.
- Kurum bakımından ayrılan yetişkinlerle gerçekleştirilecek nitel çalışmalar ve özellikle araştırılacak kavramlar, yetişkinlerin yaşantılarındaki geçiş dönemlerinin ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını ve yaşadıkları sorunların nedenlerinin, risk faktörlerinin anlaşılır olmasını olanaklı kılacaktır.

- Bireylerin çocukluk dönemi ile yetişkinlik dönemine kadarki süreçlerini ele alan nitel, nicel ve karma çalışmaların yanı sıra kişilerin hayatları boyunca karşılaştıkları iniş ve çıkışların daha iyi tespit edilebilmesi ve anlaşılır olmasına olanak sağlaması yönünden boylamsal araştırmalara da yer verilmesi uygun olacaktır.
- Devlet koruması altındaki kurumlarda büyüyen bireylerle yapılacak her türlü çalışmada, bireylerin anlatamadıkları veya anlatmak istemedikleri hikâyelerinin de olabileceği düşüncesiyle, hassas olunması gerektiği unutulmamalıdır. Bireylerin yaşamlarında olumsuz deneyimleri kadar olumlu yaşantıları içeren hikâyelerinin de anlatılması için teşvik edilmelidir.
- Korunma ihtiyacı olan bireylerin devlet koruması kararı kalktıktan sonra da takip edilmesi bireylerin yetişkinlik döneminde karşılaştıkları sosyal hayatlarına daha kolay uyum sağlamasını kolaylaştıracaktır.
- Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin kümülatif etkilerinin gelecek nesillerde en aza indirgenebilmesi için, ülke politikasının hedefleri arasında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yetişkinlikteki etkileri yer almalı ve buna ilişkin hedefler arasında; önleme, erken teşhis, tedavi ve sektörler arası eylem merkezine oturtulmuş bir halk sağlığı yaklaşımı uygulamasını hayata geçirmek gerekmektedir. Birincil önleme odaklı politika ve programlar, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin meydana gelmesini önlemek için çocuğa bakım verenlerine yönelik sağlanacak aile merkezli, yüksek kaliteli fiziksel, sosyal, duygusal ve zihinsel sağlık hizmetleri çocuklar ile bakım verenleri arasında güçlü bir bağın oluşturulmasını da destekleyecektir (233).

Görüldüğü gibi katılımcıların yetişkinlik dönemlerinde hayatla ne kadar barışık, umutlu oldukları, ruh sağlıkları ve esenlikleri hakkında ne hissettikleri, birçoğu için geçmiş hayatlarındaki deneyimlerinin etkisindedir. Yaşamın bir alanında olup bitenler, ister iyi ister kötü olsun, diğer dönemlerinde kümülatif bir etkiye neden olmaktadır. Kurum bakımında büyüyen çocuklara hizmet sağlayan kurum ve kurum personellerinin, çocukların ihtiyaçlarını bir bütün olarak ele alan kapsamlı desteği sağlayarak ve bu birbirine bağlılığı düşündükleri takdirde, çocukların yaşamlarında önemli ve olumlu bir fark yaratmak mümkündür.

Sonuçlar ne olursa olsun bir çocuğun gelişimini ellerimizle ilmek ilmek dokumak ve sağlıklı bir geleceğinin inşasını yapabilmek için elimizden gelenin en iyisini yapmak görevimizdir.

Her türlü gelişim alanı desteklenmiş sağlıklı bir çocuğun, sağlıklı bir toplumu oluşturacağına olan inancımızla…

7. KAYNAKLAR

1. McLaughlin KA. Future directions in childhood adversity and youth psychopathology, *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 2016, 45:361-382.

2. Howe D. *Child Abuse and Neglect: Attachment, Development and Intervention*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2005.

3. Fonagy P, Target M, Gergely G. Attachment and borderline personality disorder, *The Psychiatric Clinics of North America*, 2000, 23:103-122.

4. Foege WH. Adverse childhood experiences: A public health perspective. *Am J Prev Med*, 1998, 14(4):354-355.

5. Weiss MJS, Wagner SH. What explains the negative consequences of adverse childhood experiences on adult health. *Am J Prev Med*, 1998, 14(4):356-360.

6. Wade JrR, Cronholm PF, Fein JA, Forke CM, Davis MB, Harkins-Schwarz M, Pachter ML, Bair-Merritt, MH. Household and community-level adverse childhood experiences and adult health outcomes in a diverse urban population, *Child Abuse & Neglect*, 2016, 52:135-145.

7. Nurius PS, Green S, Logan-Greene P, Borja S. Life course pathways of adverse childhood experiences toward adult psychological well-being: A stress process analysis, *Child Abuse & Neglect*, 2015, 45:143–153.

8. Greenfield, EA, Lee C, Friedman EL, Springer KW. Childhood abuse as a risk factor for sleep problems in adulthood: Evidence from a US national study, *Annals of Behavioral Medicine*, 2011, 42(2):245–256.

9. Anda RF, Croft JB, Felitti VJ, Nordenberg D, Giles WH, Williamson DF, Giovino GA. Adverse childhood experiences and smoking during adolescence and adulthood, *Jama*, 1999, 282(17):1652-1658.

10. Dong M, Dube SR, Felitti VJ, Giles WH, Anda RF. Adverse childhood experiences and self-reported liver disease: New insights into the causal pathway, *Archives of Internal Medicine*, 2003, 163(16):1949-1956.

11. Sofuoğlu Z, Oral R, Aydın F, Cankardeş S, Kandemirci B, Koç F, Halıcıoğlu O, Akşit, S. Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması, *Türk Pediatri Arşivi*, 2014, 49(1):47-56.

12. Gündüz A, Gündoğmuş İ. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ile otomatik düşünceler, ara inançlar, uyumsuz şemalar, anksiyete ve depresif belirti şiddeti ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2019, 22:424-35.

13. Şahin D. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Ebeveynlerine Bağlanma Örüntüleri İle Çocukluk Çağı Olumsuz Deneyim Yaşama Durumları Arasındaki İlişki, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2019.

14. Akcan G, Taşören AB. Genç yetişkinlerde çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, öz-şefkat ve duygu düzenleme becerileri depresyon belirtilerini yordar mı?, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2020, 37(2):59-80.

15. Yıldızlı Gezici G, Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimi İle Genel Psikolojik Sorunlar Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Okan Üniversitesi, 2020.

16. Karakaş NM, Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimi Olan Ve Olmayan Annelerin Çocuklarıyla Bağlanma Örüntülerinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2018.

17. Hillis S, Mercy J, Amobi A, Kress H. Global prevalence of past-year violence against children: a systematic review and minimum estimates, *Pediatrics,* 2016, 137(3).

18. David N, Ezechi O, Wapmuk A, Gbajabiamila T, Ohihoin A, Herbertson E, Odeyemi K. Child sexual abuse and disclosure in south western nigeria: A community based study, *African Health Sciences,* 2018, 18(2):199–208.

19. Edwards VJ, Freyd JJ, Dube SR, Anda RF, Felitti VJ. Health outcomes by closeness of sexual abuse perpetrator: A test of betrayal trauma theory, *J Aggress Maltreatment Trauma*, 2012, 21(2):133–48.

20. Hughes C, Jaffee S, Happe F, Taylor A, Caspi A, Moffitt T. Origins of individual differences in theory of mind: From nature to nurture? *Child Development*, 2005, 76:356-370.

21. Cicchetti D, Rogosch FA, Maughan A, Toth SL, Bruce J. False belief understanding in maltreated children, *Development and Psychopathology*, 2003, 15:1067-1091.
22. Yolcuoğlu İ, Sosyal çalışma ve çocuğun iyilik hali, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi,* 2009, 20(1):59.

23. Şimşek Z, Erol N, Öztop D, Özer Özcan Ö. Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; Ulusal örneklemde karşılaştırmalı bir araştırma, *Türk Psikiyatri Dergisi,* 2008, 19(3):235–246.

24. Sayar E. Yetiştirme Yurtlarında Strese Yol Açan Faktörler ve Ergenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2005.

25. Çocuk Koruma Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 25876, 15 Temmuz 2005.

26. Çocuk Hakları Sözleşmesi, T.C. Resmi Gazete, sayı: 22184, 27 Ocak 1995.

27. UNICEF, *For every child, every right: The convention on the rights of the child at a crossroads,* 2019.

28. Browne KD, Lynch MA. The experiences of children in public care, *Child Abuse Review,* 1999, 8:353-356.

29. Sosyal Hizmetler Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 2828, 27 Mayıs 1983.

30. Türk Medeni Kanunu, T.C.Resmi Gazete, sayı: 24607, 11 Kasım 2001.

31. Bilgin Ö. Sosyal hizmetin bir aracı olarak sosyal ve ekonomik destek modeli: Vaka sunumu, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2019, 3(2):1-32.

32. Soylu N, Bilgiç H, Aslan E, Yıldırım H, Karakaya F, Uğur ÇS, Dönmez Ç. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti (SED) İdarecilere ve Meslek Elemanlarına Yönelik El Kitabı. Erişim tarihi: 12 Nisan 2021.

33. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Koruyucu Aile Adayları El Kitabı. Erişim tarihi: 18 Mayıs 2021.

34. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Evlat Edinme Hizmeti. www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti. 07 Ağustos 2021.

35. Yazıcı E. Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 2012, 9(18):499-525.

36. Güran N. *Çocuklar İçin Kurum Bakımı Ve Sosyal Hizmet,* Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1983.

37. Rosas J, McCall RB. *Characteristics of institutions, interventions, and resident children's development,* Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Office of Child Development, 2011.

38. Van IJzendoorn MH, Palacios J, Sonuga-Barke EJ, Gunnar MR, Vorria P, McCall RB, Mare LL, Bakermans-Kranenburg JM, Dobrova-Krol AN, Juffer F. I. Children in institutional care: Delayed development and resilience. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 2011, 76(4):8-30.

39. Çifci EG. Türkiye'de ve dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2009, 19(19):53-66.

40. Wolff PH, Fesseha G. The orphans of eritrea: A five-year follow-up study. *J Child Psychol Psychiatry,* 1999, 40(8):1231-1237.

41. Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, sayı: 23576, 07 Ocak 1999.

42. Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği, Resmi Gazete, sayı:22462, 13 Kasım 1995.

43. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), Türkiye'de çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici politikaları değerlendirme çalıştayı raporu, Ankara, 2017.

44. Yaşar Ö, Dağdelen N. Korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesinde çocuk yurtlarından çocuk evlerine geçişin, çocukların sosyo-kültürel ve psikolojik gelişimlerine etkisi üzerine bir çalışma: Isparta örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, (18):199-221.

45. Yıldırım Ş. 2000'li yıllarda çocuk koruma sistemi içinde bakim hizmetlerinin genel görünümü, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, 15(01):87-110.

46. Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, sayı: 27015, 05 Ekim 2008.

47. Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. T.C. Resmi Gazete, sayı:29310, 29 Mart 2015.

48. Özdemir N, Sefer N, Türkdoğan D. Bir sosyal sorumluluk projesi örneği: Korunmaya muhtaç çocuklar, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, *32*(2).

49. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Yıl Sonu Kurumsal İstatistikler. https://www.aile.gov.tr/media/87499/kurumsal-istatistikler.pdf. 28 Aralık 2021.

50. Dube SR, Felitti VJ, Dong M, Giles WH, Anda RF. The impact of adverse childhood experiences on health problems: Evidence from four birth cohorts dating back to 1900, *Preventive Medicine*, 2003, 37(3):268-277.

51. World Health Organization. Violence Info, Child Maltreatment, 2019, https://apps.who.int/violence-info/child-maltreatment. Erişim tarihi: 20 Aralık 2021.

52. Felitti VJ, Anda RF, Nordenberg D, Williamson DF, Spitz AM, Edwards V, Marks JS. Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) study, *American Journal of Preventive Medicine*, 1998, 14(4):245-258.

53. Stevens JE. The adverse childhood experiences study -the largest, most important public health study you never heard of -began in an obesity clinic. ACEs Too High News: https://acestoohigh.com/2012/10/03/the-adverse-childhood-experiences-study-thelargest-most-important-public-health-study-you-never-heard-of-began-in-an-obesityclinic/. Erişim tarihi: 08 Nisan 2021.

54. Finkelhor D. Screening for adverse childhood experiences (ACEs): Cautions and suggestions, *Child Abuse & Neglect*, 2018, 85:174-179.

55. Forkey H, Gillespie R, Pettersen T, Spector L, Stirling J. Adverse childhood experiences and the lifelong consequences of trauma. https://www.aap.org/en-us/Documents/ ttb_aces_consequences.pdf. Erişim tarihi: 11 Mart 2021.

56. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Violence Prevention. https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/. 6 Temmuz 2021.

57. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Fifth Edition (DSM-5), International Classification of Diseases (ICD). https://www.psychdb.com/teaching/dsm-v-icd-z-codes. Erişim tarihi: 22 Nisan 2021.

58. Bensley LS, Van Eenwyk J, Simmons KW. Self-reported childhood sexual and physical abuse and adult HIV-risk behaviors and heavy drinking, *American Journal Of Preventive Medicine*, 2000, 18(2):151-158.

59. Walsh C, MacMillan H, Jamieson E. The relationship between parental psychiatric disorder and child physical and sexual abuse: Findings from the ontario health Supplement, *Child Abuse & Neglect*, 2000, 26(1):11-22.

60. Mullen PE, Martin JL, Anderson JC, Romans SE, Herbison GP. The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study, *Child Abuse & Neglect*, 1996, 20(1):7-21.

61. Manly JT, Cicchetti D, Barnett D. The impact of subtype, frequency, chronicity, and severity of child maltreatment on social competence and behavior problems, *Development and Psychopathology*, 1994, 6(1):121–143.

62. Edwards VJ, Holden GW, Felitti VJ, Anda RF. Relationship between multiple forms of childhood maltreatment and adult mental health in community respondents: Results from the adverse childhood experiences study, *American Journal of Psychiatry*, 2003, 160(8):1453-1460.

63. Brock KJ, Mintz LB, Good GE. Differences among sexually abused and nonabused women from functional and dysfunctional families, *J Couns Psychol*, 1997, 44:425–432.

64. Harter S, Alexander P, Neimeyer RA. Long-term effects of incestuous child abuse in college women: Social adjustment, social cognition, and family characteristics. *J Consult Clin Psychol*, 1988, 56:5–8.

65. Cicchetti D, Toth SL. Child maltreatment, *Annual Reviews in Clincal Psychology*, 2004, 1(15):1–15.

66. Child Welfare Information Gateway. *Definition of Child Abuse And Neglect: Summary of State Laws*, Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Administration on Children, Youth and Families, 2007.

67. Sedlak AJ, Mettenburg J, Basena M, Peta I, McPherson K, Greene A. *Fourth National Incidence Study of Child Abuse And Neglect (NIS-4)*, Washington, DC: US Department of Health and Human Services, 2010, 9:2-13.

68. UNICEF. *Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete Geçilmesine Ve Kanıt Toplanmasına Yönelik Bir Kılavuz*, Çev. UNICEF Türkiye Temsilciliği ve Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği, 2016: 7-16.

69. Kolko DJ. *Child Physical Abuse*, 2nd ed. Calfornia: Sage Publications, Thousand Oaks, 2002: 21-54.

70. Krase MK. *Mandated Reporting of Child Abuse and Neglect: A Practical Guide for Social Workers*, Springer Publishing Company, 2008:28-30.

71. Kitzmann KM, Gaylord NK, Holt AR, Kenny ED. Child witness to domestic violence: A meta-analytic review, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2003, 71(2):339–352.

72. Malinosky-Rummell R, Hansen DJ. Long-term consequences of childhood physical abuse, *Psychological Bulletin Journal*, 1993, 114(1):68.

73. Holt S, Buckley H, Whelan S. The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature, *Child Abuse & Neglect*, 2008, 32(8):797-810.

74. Miller-Perrin CL, Perrin RD. *Child Maltreatment: An Introduction*, SagePublication, London, 2007.

75. Wolfe DA. *Child Abuse: Implications for Child Development and Psychopathology*, 2nd ed., Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1999.

76. Palusci V, Fischer H. *Child Abuse & Neglect: A Diagnostic Guide For Physicians, Surgeons, Pathologists, Dentists, Nurses and Social Workers*, CRC Press, 2010:5-10.

77. Hart SN, Brassard MR, Baker AJL, Chiel Z. *American Professional Society on Child Abuse Guidelines for the Psychosocial Evaluation of Suspected Psychological Maltreatment of Children and Youth.* Chicago, IL: American Professional Society on the Abuse of Children, 1995.

78. Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri, *Acta Medica*, 2004; 35: 82-86.

79. Cahill L, Sherman P. Child abuse and domestic violence, *Pediatrics in Review*, 2006, 27:339–345.

80. Aksel Ş, Yılmaz T. *Review of Child Abuse and Neglect Literature in Turkey.* 10 ed. ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect, Germany: Berlin, 2005:11-4.

81. Teicher M, Samson J, Polcari A, McGreenery C. Sticks, stones, and hurtful words: Relative effects of various forms of childhood maltreatment, *American Journal of Psychiatry*, 2006, 163(6):993–1000.

82. Wright MO, Crawford E, Del Castillo D. Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas, *Child Abuse & Neglect*, 2009, 33(1):59-68.

83. Crow T, Cross D, Powers A, Bradley B. Emotion dysregulation as a mediator between childhood emotional abuse and current depression in a low-income African–American sample, *Child Abuse & Neglect*, 2014, 38:1590–1598.

84. Wekerle CM, Miller AL, Wolfe DA, Spindel CB. *Childhood Maltreatment*, Ashland, OH: Hogrefe & Huber Publishers, 2006.

85. Slep AMS, Heyman RE, Foran HM. Child maltreatment in DSM-5 and ICD-11, *Family Process*, 2015, 54(1):17-32.

86. Stalker CA, Gebotys R, Harper K. Insecure attachment as a predictor of outcome following inpatient trauma treatment for women survivors of childhood abuse, *Bulletin of the Menninger Clinic*, 2005, 69:137-156.

87. Conte JR, Schuerman JR. The effects of sexual abuse on children: A multidimensional view, *Journal of Interpersonal Violence*, 1987, 2(4):380-390.

88. Conte JR, Schuerman JR. Factors associated with an increased impact of child sexual abuse, *Child Abuse & Neglect*, 1987, 11(2):201-211.

89. Beitchman JH, Zucker KJ, Hood JE, DaCosta GA, Akman D, Cassavia E. A review of the long-term effects of child sexual abuse, *Child Abuse & Neglect*, 1992, 16(1):101-118.

90. Brown GR, Anderson B. Psychiatric morbidity in adult inpatients with childhood histories of sexual and physical abuse, *American Journal of Psychiatry*, 1991, 148(1):55-61.

91. Coons PM, Bowman ES, Pellow TA, Schneider P. Post-traumatic aspects of the treatment of victims of sexual abuse and incest, *Psychiatric Clinics of North America,* 1989, 12(2):325-335.

92. Briere J, Runtz M. Symptomatology associated with childhood sexual victimization in a nonclinical adult sample, *Child Abuse & Neglect,* 1988, 12(1): 51-59.

93. Browne A, Finkelhor D. Impact of child sexual abuse: A review of the research, *Psychological Bulletin,* 1986, 99:66-77.

94. Butchart A, Phinney Harvey A, Kahane T, Mian M, Furniss T. *Preven- Ting Child Maltreatment: Guide to Action and Generating Evidence,* Geneva: World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, 2006.

95. Child Welfare Information Gateway. *What is Child Abuse and Neglect? Recognizing the Signs and Symptoms,* Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Children's Bureau, 2019.

96. US Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children's Bureau, *Child Maltreatment 2010,* 2010.

97. US Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children's Bureau, *Child Maltreatment 2006,* US Government Printing Office, Washington, DC, 2006.

98. World Health Organization. Child Abuse and Neglect. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/neglect/en Erişim tarihi: 23 Mart 2021.

99. Friedman E, Billick SB. Unintentional child neglect: Literature review and observational study, *Psychiatric Quarterly,* 2015, 86(2):253-259.

100. Hildyard, KL, Wolfe DA. Child neglect: Developmental issues and outcomes, *Child Abuse & Neglect,* 2002, 26(6-7):679–695.

101. Yoo H, Abiera K. My Kids, They Safe: Lived experiences of parents receiving child neglect allegations, *Child & Youth Services,* 2020, 41(2):137-159.

102. Pfeffer CR, Karus D, Siegel K, Jiang H. Child survivors of parental death from cancer or suicide: depressive and behavioral outcomes, *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*, 2000, 9(1):1-10.

103. Cerel J, Fristad MA, Weller EB, Weller RA. Suicide-bereaved children and adolescents: II. Parental and family functioning, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry,* 2000, 39(4):437-444.

104. McIntosh J. Children living with domestic violence: Research foundations for early intervention, *Journal of Family Studies,* 2003, 9(2):219-234.

105. Renner LM, Slack KS. Intimate partner violence and child maltreatment: Understanding intra-and intergenerational connections, *Child Abuse & Neglect,* 2006, 30(6):599-617.

106. Gómez AM. Testing the cycle of violence hypothesis: Child abuse and adolescent dating violence as predictors of intimate partner violence in young adulthood, *Youth & Society,* 2011, 43(1):171-192.

107. Herrera V, McCloskey LA. Gender differences in the risk for delinquency among youth exposed to family violence, *Child Abuse & Neglect,* 2001, 25:1037–1051.

108. Fantuzzo JW, Fusco RA. Children's direct exposure to types of domestic violence crime: A population-based investigation, *Journal of Family Violence,* 2007, 22(7):543-552.

109. Dube SR, Felitti VJ, Dong M, Chapman DP, Giles WH, Anda RF. Childhood abuse, neglect, and household dysfunction and the risk of illicit drug use: The adverse childhood experiences study, *Pediatrics*, 2003, 111(3):564-572.

110. Sher KJ, Gershuny BS, Peterson L, Raskin G. The role of childhood stressors in the intergenerational transmission of alcohol use disorders, *Journal of Studies on Alcohol*, 1997, 58(4):414-427.

111. Junger M, Greene J, Schipper R, Hesper F, Estourgie V. Parental criminality, family violence and intergenerational transmission of crime within a birth cohort, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2013, 19(2):117-133.

112. Garbarino J. The human ecology of child maltreatment: A conceptual model for research, *Journal of Marriage and the Family*. 1977:721-735.

113. Horton C, Cruise TK. Clinical assessment of child victims and adult survivors of child maltreatment, *Journal of Counseling & Development,* 1997, 76(1): 94-104.

114. Bronfenbrenner U. Toward an experimental ecology of human development, *American Psychologist*, 1977, 32:513-531.

115. Bronfenbrenner, U. *Ecology of Human Development,* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1977.

116. Little L, Kaufman-Kantor G. Using ecological theory to understand intimate partner violence and child maltreatment, *Journal of Community Health Nursing*, 2002, 19(3):133-145.

117. Belsky J. Child maltreatment: An ecological integration, *American Psychologist*, 1980, 35(4):320-335.

118. Cicchetti D, Rizley R. Developmental perspectives on the etiology intergenerational transmission, and sequelae of child maltreatment, *Developmental*

Perspectives on Child Maltreatment New Directions for Child Development, 1981, 11:31-56.

119. Sameroff AJ, Chandler MJ. *Reproductive Risk and the Continuum of Caretaking Causalty*, Review of child development research, Chicago: University of Chicago Press, 1975: 187-243.

120. Cicchetti D, Lynch M. Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment for children's development, *Psychiatry*, 1993, 56:96-118.

121. Paquette D, Ryan J. Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory. http://www.cmskids.com/providers/early_steps/training/documents/bronfenbrenners_ecological.pdf. Erişim Tarihi: 27 Eylül 2021.

122. Coulton CJ, Crampton DS, Irwin M, Spilsbury JC, Korbin JE. How neighborhoods influence child maltreatment: A review of the literature and alternative pathways, *Child Abuse and Neglect,* 2007, 31:1117-1142.

123. Aber JL, Allen JP. Effects of maltreatment on young children's socio-emotional development: An attachment theory perspective, *Developmental Psychology*, 1987, 23:406-414.

124. Trickett PK, Kuczynski L. Children's misbehaviors and parental discipline strategies in abusive and nonabusive families, *Developmental Psychology*, 1986, 22(1):115.

125. Sroufe LA, Carlson EA, Levy AK, Egeland B. Implications of attachment theory for developmental psychopathology, *Development and Psychopathology*, 1999, 11:1–13.

126. Cicchetti D, Lynch M. *Failures in the Expectable Environment and Their Impact on Individual Development: The Case of Child Maltreatment*, New York: Wiley, 1995:32–71.

127. Attala JM, Bauza K, Pratt H, Vieira D. Integrative review of effects on children of witnessing domestic violence, *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing,* 1995, 18(3):163–172.

128. Brooks-Gunn J, Duncan GJ. The effects of poverty on children, *Future Child,* 1997, 7(2):55-71.

129. Leslie LK, Gordon JN, Lambros K, Premji K, Peoples J, Gist K. Addressing the developmental and mental health needs of young children in foster care, *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics,* 2005, 26(2):140–151.

130. Kesen NF, Karakuş Ö, Deniz M. Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların kuruluşa geliş nedenlerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2012, 23 (1):139-150.

131. Şimşek Z, Erol N, Özcan Ö, Öztop D. Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; ulusal örneklemde karşılaştırmalı bir araştırma, *Türk Psikiyatri Dergisi,* 2008, 19 (3):235-246.

132. Yüksel Z, Öncü B. Geçmişte kurum bakımında kalmış bireylerin kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özellikleri ve bağlanma biçimlerinin incelenmesi, *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 2016, 27(2):63-77.

133. Bıyıklı L. Yetiştirme yurdundaki çocuklarının zihinsel ve psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 1987, 20(1):87-98.

134. Akgün Ş, Kublay G. Yetiştirme yurdunda kalan 16-18 yaş grubundaki adölesanların anksiyete düzeylerinin belirlenmesi, *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 2012, 14(1):34-45.

135. Tiryaki AY, Baran G. Kurum bakımı deneyimi olan kadınların çocukluk dönemi kurum yaşantıları: nitel bir çalışma, *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 2015, 26(1):23-44.

136. Turgut AŞ, Özkan Y. Kurum bakımından ayrılmış bireylerin sosyodemografik özellikleri ile kurum bakımı sonrası yaşadıkları sorunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Turkish Journal Of Social Research,* 2019, 23(3):748-763.

137. Sağlam E. Yetiştirme Yurdunda Büyüyen Genç Yetişkinlerin Bazı Psikolojik Özelliklerinin Ailesi Yanında Büyüyen Bireylerle Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2014.

138. Yalçın, A. Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi: Afyonkarahisar Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2011.

139. Yanardağ, U. Kurum bakımı hizmetlerinden yararlanmış bireylerin kurum bakımı sonrası yaşam deneyimleri üzerine nitel bir araştırma, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi,* 2019, 3(2):60-78.

140. Yazıcı E. Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler; Kurum Bakımı Hizmetlerinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013.

141. Bunea IM, Szentágotai-Tătar A, Miu AC. Early-life adversity and cortisol response to social stress: a meta-analysis, *Translational Psychiatry*, 2017, 7(12):1-8.

142. Gunnar MR, Frenn K, Wewerka SS, Van Ryzin MJ. Moderate versus severe early life stress: Associations with stress reactivity and regulation in 10–12 year old children, *Psychoneuroendocrinology*, 2009, 34(1):62-75.

143. Frank DA, Klass PE, Earls F, Eisenberg L. Infants and young children in orphanages: One view from pediatrics and child psychiatry, *Pediatrics,* 1996, 97(4):569-578.

144. Lueger-Schuster B, Kantor V, Weindl D, Knefel M, Moy Y, Butollo A, Jagsch R, Glück T. Institutional abuse of children in the Austrian Catholic Church: Types of abuse and impact on adult survivors current mental health, *Child Abuse & Neglect,* 2014, 38(1):52-64.

145. Lüdtke J, In-Albon T, Schmeck K, Plener PL, Fegert JM, Schmid M. Nonsuicidal self-injury in adolescents placed in youth welfare and juvenile justice group homes: associations with mental disorders and suicidality, *Journal of Abnormal Child Psychology,* 2018, 46(2):343-354.

146. Merz EC, McCall RB. Behavior problems in children adopted from psychosocially depriving institutions, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2010, 38(4):459-470.

147. Williams J, Jackson S, Maddocks A, Cheung WY. Case-control study of the health of those looked after by local authorities, *Archieves of Disease in Childhood*, 2001, 85(4):280-285.

148. Ford M, Kroll J. *There is a Better Way: Family-Based Alternatives to Institutional Care.* Washington, DC: North American Council on Adoptable Children, Research Brief, 1995.

149. Carr A, Dooley B, Fitzpatrick M, Flanagan E, Flanagan-Howard R, Tierney K, White M, Daly M, Egan J. Adult adjustment of survivors of institutional child abuse in Ireland, *Child Abuse & Neglect,* 2010, 34(7):477-489.

150. Hodges J, Tizard B. Social and family relationship of ex-institutional adolescents, *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 1989, 3:77-97.

151. McKenzie RB. *Orphanage Alumni: How They Have Done and How They Evaluate Their Experience,* In Child and Youth Care Forum, Kluwer Academic Publishers-Human Sciences Press, 1997, 26(2): 87-111.

152. Kvale S. *Interviews: An Introduction To Qualitative Research Interviewing,* Thousand Oaks, CA: Sage,1996:1.

153. Baltacı A. Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, 7(1):231-274.

154. Creswell, JW, Poth CN. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches,* SagePublication, 2016.

155. Saldana J. *Fundamentals of Qualitative Research,* New York: Oxford University Press, 2011.

156. Creswell JW. *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches,* New York: Sage, 2013.

157. Seidman I. *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences*, 4th eds, New York, NY: Teachers College Press, 2006: 3-4.

158. Plummer K. (2001). *The Call Of Life Stories in Ethnographic Research,* In P. Atkinson A, Coffey S, Delamont J, Lofland L. (Eds.), Handbook of Ethnography, London: Sage, 2001:395-406.

159. Golden-Biddle K, Locke K. *Composing Qualitative Research,* Sage Publications, 2006:5-8.

160. Rolfe G. Validity, trustworthiness and rigour: Quality and the idea of qualitative research, *Journal of Advanced Nursing*, 2006, 53(3):304-310.

161. Wu YP, Thompson D, Aroian KJ, McQuaid EL, Deatrick JA. Commentary: Writing and evaluating qualitative research reports, *Journal of Pediatric Psychology*, 2016, 41(5):493–505.

162. Böke K. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 1. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınevi, 2009:129.

163. Moustakas C. *Phenomenological Research Methods*, Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.

164. Bogdan R, Biklen SK. *Qualitative Research for Education*, Boston, MA: Allyn & Bacon, 1997:159-160.

165. Karagöz Y. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri Ve Yayın Etiği,* 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2019.

166. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri,* Ankara: Pegem Yayıncılık. 2009:241.

167. Stake R. *The Art of Case Study Research*, Thousand Oaks, CA: Sage, 1995: 107.

168. Koch T, Harrington A. Reconceptualising rigour: The case for reflexivity, *Journal of Advanced Nursing*, 1998, 28(4):882–890.

169. Sandelowski M. Rigor or rigor mortis: the problem of rigor in qualitative research revisited, *Advances in Nursing Science*, 1993, 16(2):1–8.

170. Sandelowski M. The problem of rigor in qualitative research, *Advances in Nursing Science*, 1986, 8:27–37.

171. Rolfe G. Validity, trustworthiness and rigour: Quality and the idea of qualitative research, *Journal of Advanced Nursing*, 2006, 53(3):304-310.

172. Rose J, Johnson CW. Contextualizing reliability and validity in qualitative research: Toward more rigorous and trustworthy qualitative social science in leisure research, *Journal of Leisure Research,* 2020, 51(4):432-451.

173. Williams EN, Morrow SL. Achieving trustworthiness in qualitative research: A pan-paradigmatic perspective, *Psychotherapy Research,* 2009, 19(4-5):576-582.

174. Thomas, J. *Doing Critical Ethnography.* Newbury Park, CA: Sage, 1993:39.

175. Dixon J, Stein M. *Leaving Care: Throughcare and After Care in Scotland,* London: Jessica Kingsley, 2005.

176. Cinzia PA, Montagna L, Mastroianni C, Giuseppe C, Piredda M, de Marinis MG. Losing a parent: Analysis of the literature on the experiences and needs of adolescents dealing with grief, *Journal of Hospice & Palliative Nursing,* 2014, 16(6):362-373.

177. Hurd RC. A teenager revisits her father's death during childhood: A study in resilience and healthy mourning, *Family Therapy*, 2004, 31(3):167.

178. Haine RA, Wolchik SA, Sandler IN, Millsap RE, Ayers TS. Positive parenting as a protective resource for parentally bereaved children, *Death Studies*, 2006, 30(1):1-28.

179. Pfeffer CR, Jiang H, Kakuma T, Hwang J, Metsch M. Group intervention for children bereaved by the suicide of a relative, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry,* 2002, 41(5):505–513.

180. Orbache I, Weiner M, Har-Even D, Eshel Y. Children's perception of death and interpersonal closeness to the dead person, *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 1995, 30(1):1-12.

181. Cain AC. Children of suicide: The telling and the knowing, *Psychiatry: Interpersonal'Biological Processes*, 2002, 65(2):124-136.

182. Gager CT, Yabiku ST, Linver MR. Conflict or divorce? Does parental conflict and/or divorce increase the likelihood of adult children's cohabiting and marital dissolution?, *Marriage & Family Review*, 2016, 52(3):243-261.

183. Miller PA, Kliewer W, Partch J. Socialization of children's recall and use of strategies for coping with interparental conflict, *Journal of Child and Family Studies*, 2010, 19(4):429-443.

184. Reifman A, Villa LC, Amans JA, Rethinam V, Telesca TY. Children of divorce in the 1990s: A meta-analysis, *Journal of Divorce & Remarriage*, 2001, 36(1-2):27-36.

185. Alıcı E. (2010). Dışavurumcu Etkinliklere Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Programının Ebeveyn Kaybı Yaşayan 9-11 Yaş Çocuklarının Travma Sonrası Stres Düzeyi Üzerindeki Etkisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2010.

186. Steele H, Bate J, Steele M, Danskin K, Knafo H, Nikitiades A, Dube SR, Bonuck K, Meissner P, Murphy A. Adverse childhood experiences, poverty, and parenting stress, *Canadian Journal of Behavioural Science*, 2016, 48(1):32.

187. Jones TM, Nurius P, Song C, Fleming CM. Modeling life course pathways from adverse childhood experiences to adult mental health, *Child Abuse & Neglect*, 2018, 80:32-40.

188. Karakuş Ö, Kırlıoğlu M, Başer D, Burcu B. Yetiştirme yurdunda kalmakta olan ergenlerin anne-baba algıları: Nitel bir çalışma, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2013, 24(2):123-144.

189. Şenocak H. Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* 2006, 5:176-228.

190. Elmacı D. Günümüzün yetim kalan kuruluşları: Yetiştirme yurtları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 2010, 8(4):949-970.

191. Varol B. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Yetişkinlerin İş Yaşamına Uyumları, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Uygulama ve Politikaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2017.

192. Rees G, Gorin S, Jobe A, Stein M, Medfroth R, Goswami H. Safeguarding young people: Responding to young people aged 11-17 who are maltreated, *The Children's Society,* 2010.

193. Jamora MS, Brylske PD, Martens P, Braxton D, Colantuoni E, Belcher HM. Children in foster care: Adverse childhood experiences and psychiatric diagnoses, *Journal of Child & Adolescent Trauma,* 2009, 2(3):198-208.

194. Bruskas D, Tessin, DH. Adverse childhood experiences and psychosocial well-being of women who were in foster care as children, *The Permanente Journal,* 2013, 17(3):e131-141.

195. Yurdakul A. Aile ve Sosyal Politikalar Alanında Kalan Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri İle İlgili Beklentilerin Geliştirilmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2016.

196. Tregeagle S, Moggach L, Trivedi H, Ward H. Previous life experiences and the vulnerability of children adopted from out-of-home care: The impact of adverse childhood experiences and child welfare decision making, *Children and Youth Services Review*, 2019, 96:55-63.

197. Jackson AP, Gyamfi P, Brooks-Gunn J, Blake M. Employment status, psychological well-being, social support, and physical discipline practices of single black mothers, *Journal of Marriage and the Family*, 1998, 60:894–902.

198. Vissing YM, Straus MA, Gelles RJ, Harrop JW. Verbal aggression by parents and psychosocial problems of children, *Child Abuse & Neglect,* 1991, 15(3):223-238.

199. Biçer BK, Özcebe H, Köse E, Köse O, Ünlü H. Türkiye'de ailelerin fiziksel ceza uygulamalarına bakışı: Karşılaştırmalı inceleme, *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi,* 2017, 2:90-97.

200. Kosonen, M. Maintaining sibling relationships: Neglected dimension in child care practice, *British Journal of Social Work,* 1996, 26(6):809-822.

201. Folman R. I was tooken: How children experience removal from their parents preliminary to placement in foster care, *Adoption Quarterly,* 1998, 2(2):7-35.

202. Tarren-Sweeney M, Hazell P. The mental health and socialization of siblings in care, *Children and Youth Services Review,* 2005, 27(7):821-843.

203. Perepletchikova F, Kaufman J. Emotional and behavioral sequelae of childhood maltreatment, *Current Opinion in Pediatrics,* 2010, 22(5):610–615.

204. Ahmad A, Qahar J, Siddiq A, Majeed A, Rasheed J, Jabar F, von Knorring AL. A 2-year follow-up of orphans' competence, socioemotional problems and post-traumatic stress symptoms in traditional foster care and orphanages in Iraqi Kurdistan, *Child: Care, Health and Development,* 2005, 31(2):203–215.

205. Cluver L, Gardner F. The psychological well-being of children orphaned by AIDS in Cape Town South Africa, *Annals of General Psychiatry,* 2006, 5(1):1-9.

206. Cluver L, Fincham DS, Seedat S. Posttraumatic stress in AIDS-orphaned children exposed to high levels of trauma: The protective role of perceived social support, *Journal of Traumatic Stress,* 2009, 22(2):106–112.

207. Arata CM, Langhinrichsen-Rohling J, Bowers D, O'FarrillSwails L. Single versus multi-type maltreatment, *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 2005, 11(4):29-52.

208. Kim K, Mennen FE, Trickett PK. Patterns and correlates of co-occurrence among multiple types of child maltreatment, *Child and Family Social Work*, 2017, 22(1):492–502.

209. Stativa E, Anghelescu C, Palicari G, Stanescu A, Nanu R. *Child Abuse in Residential Care Institutions in Romania.* Bucharest, Romania: Extrem Group, 2002.

210. Rus AV, Stativa E, Pennings JS, Cross DR, Ekas N, Purvis KB, Parris SR. Severe punishment of children by staff in Romanian placement centers for school-aged children: Effects of child and institutional characteristics, *Child Abuse & Neglect*, 2013, 37(12):1152-1162.

211. Finkelhor D, Shattuck A, Turner H, Hamby S. A revised inventory of adverse childhood experiences, *Child Abuse & Neglect,* 2015, 48:13-21.

212. Harr RN. *Violence Against Children in State-Run Residential Institutions in Kazakhstan: An Assessment, Astana: UNICEF*, 2011:102-110.

213. Sekol I. Peer violence in adolescent residential care: A qualitative examination of contextual and peer factors, *Children and Youth Services Review*, 2013, 35(12):1901-1912.

214. Attar-Schwartz S. Runaway behavior among adolescents in residential care: The role of personal characteristics, victimization experiences while in care, social climate, and institutional factors, *Children and Youth Services Review,* 2013, 35(2):258-267.

215. Attar-Schwartz S, Khoury-Kassabri M. Indirect and verbal victimization by peers among at-risk youth in residential care, *Child Abuse & Neglect*, 2015, 42:84-98.

216. Van IJzendoorn MH, Bakermans-Kranenburg MJ, Juffer F. Plasticity of growth in height, weight, and head circumference: Meta-analytic evidence of massive catch-up after international adoption, *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 2007, 28(4):334-343.

217. Mason P, Narad C. Long-term growth and puberty concerns in international adoptees, *Pediatric Clinics*, 2005, 52(5):1351-1368.

218. Sonuga-Barke EJ, Beckett C, Kreppner J, Castle J, Colvert E, Stevens S, Hawkins A, Rutter M. Is sub-nutrition necessary for a poor outcome following early institutional deprivation?. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 2008, 50(9):664-671.

219. Yılmaz H. Atatürk Çocuk Yuvasında Kalan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumunun Saptanması ve Bu Çocukların Boy Uzunluklarının ve Vücut ağırlıklarının Standartlarla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Toplu Beslenme Sistemleri Programları, Yüksek Lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2008.

220. Mısırlı GN. Çocuk Koruma Sistemi Kapsamında Bakım Tedbiri Sürecinin Nitel Analizi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2020.

221. Hayat Sende Derneği. Kurum Bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştayı, 1.Baskı. Ankara: Hayat Sende Derneği, 2014.

222. Candan AK. Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi, 2017.

223. Uğur TD. (2020). Devlet Korumasından Sonra Memur Olarak İstihdam Edilen Genç Kadınlar: Afyonkarahisar ve Ankara Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2020.

224. Ellis K. Contested vulnerability: A case study of girls in secure care, *Children and Youth Services Review,* 2018, 88:156-163.

225. Buckley H, Carr N, Whelan S. Like walking on eggshells: Service user views and expectations of the child protection system, *Child & Family Social Work,* 2011, 16(1):101-110.

226. Akçay Elçin Ş. Türkiye' de Korunmaya Muhtaç Çocukların İstihdamı Üzerine Bir Araştırma, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi, 2013.

227. Sarıaltın DM. Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2017.

228. Felitti VJ. Adverse childhood experiences and adult health, *Academic Pediatrics,* 2009, 9(3):131-132.

229. Antonovsky A. Social class, life expectancy and overall mortality, *The Milbank Memorial Fund Quarterly,* 1967, 45(2):31-73.

230. Hart RA. *Children's participation: From tokenism to citizenship*. London: Earthscan–UNICEF, 1992.

231. Bowlby J. *Maternal Care and Mental Health,* Geneva, Switzerland: World Health Organization, 1951:84-86.

232. Nagera, H. Children's reaction to the death of important objects: A developmental approach, *Psychoanalytic Study of the Child,* 1970, 25:360–400.

233. Bhushan D, Kotz K, McCall J, Wirtz S, Gilgoff R, Dube SR, Powers C, Olson-Morgan J, Galeste M, Patterson K, Harris L, Mills A, Bethell C, Burke-Harris, N. Roadmap for Resilience: The California Surgeon General's Report on Adverse Childhood Experiences, Toxic Stress, and Health. Sacramento, CA: Office of the California Surgeon General, 2020.

8. EKLER

Ek-1. Devlet Koruması Altında Yetişen Bireyler için Yapılandırılmış Katılımcı Bilgi Formu

I) Sosyo-demografik Özellikler

1) Rumuz……

2) Yaşınız

18-24	25-30	31-35	36-40	41-55	56 ve üstü

3) Cinsiyetiniz

Kadın		Erkek		Diğer	

4) Eğitim durumunuz

İlkokul mezunu	
Ortaokul mezunu	
Lise mezunu	
Önlisans mezunu	
Lisans mezunu	
Lisansüstü	
Diğer (belirtiniz)	

5) Ne işle uğraşıyorsunuz?

İşsiz (nedenini açıklayınız)	
Öğrenci	
Memur	
İşveren	
Özel sektör	

Emekli	
Ücret almadan çalışıyor (gönüllü)	
Diğer (belirtiniz)	

6) Medeni durumunuz

Bekâr	
Evli	
Boşanmış	
Eşi vefat etmiş	

7) Çocuk sayısı

0	1	2	3	4	5	Daha fazla

8) Şu anda yaşanılan şehir…….

9) Şu anda kimlerle birlikte yaşıyorsunuz (eş, çocuk, anne, baba, kardeş vs.)?

II) Aileye İlişkin Sorular

10) Anne ve babanızın hayatta olma durumu

	Anne	Baba
Öz		
Üvey		
Yaşıyor		
Vefat Etti		
Bilmiyorum		
Tanımıyorum		

11) Anne ve babanızı tanıma şansınız oldu mu?

Evet		Hayır	

12) 11.soruya yanıtınız evet ise; anne ve babanızı bir arada gördüğünüz kadarıyla birbirleri ile olan iletişimleri nasıldı?

Her zaman birbirlerini sever sayar ve çok iyi geçinirler.	
Çoğu zaman iyi geçinir, çok seyrek tartışır ve kavga ederler.	
Ara sıra iyi geçinir, ara sıra tartışır ve kavga ederler.	
Çok seyrek iyi geçinir, çoğu zaman tartışır ve kavga ederler	
Hiçbir zaman iyi geçinemezler, her zaman tartışır ve kavga ederler.	

13) Ailenizin sosyoekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?

Alt sosyoekonomik düzey	Orta sosyoekonomik düzey	Üst sosyoekonomik düzey

14) Ailenizle şu anda görüşüyor musunuz?

Evet		Hayır	

15) Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiğiniz dönem boyunca ailenizle olan ilişkinizi nasıl değerlendirirsiniz?

	İyi	Orta	Kötü
Anne ile			
Baba ile			

16) Sizi ziyaret eden biri/birileri var mıydı ve bu kişi/kişiler sizi ziyaret etmeye ne kadar sıklıkla gelirlerdi?

Ziyaret eden kişi:	
Haftada bir kez	
Ayda bir kez	
Okul tatillerinde	

Yaz tatillerinde	
Bayram tatillerinde	
Diğer (belirtiniz)	

III) Devlet Koruması Altında Geçirilen Döneme İlişkin Sorular

17) Devlet korumasına alınmadan önce kim / kimler ile birlikte yaşıyordunuz? .....

18) Devlet korumasına alınmadan önce ailenizin yanından hiç uzun süreli ayrıldınız mı?

Evet		Hayır	

19) Cevabınız evet ise hangi neden veya nedenlerle ayrıldınız?

Sağlık nedenlerinden dolayı	
Eğitim almak için	
Evden kaçıp başka bir şehirde yaşamak istediğim için	
Diğer (Belirtiniz)	

20) En uzun ne kadar süre ile yaşadığınız yerden ve ailenizden ayrıldınız?

1 aydan az	1-3 ay	4-6 ay	7-12 ay	1 yıldan çok

21) Devlet korumasına alınma yaşınız: ……..

22) Devlet korumasına alınma nedeniniz

Annenin vefatı		Babanın vefatı	
Ailenin boşanma ile dağılması			
Aile içi geçimsizlik ve şiddet			
Maddi problemler			
Ailenin ihmali			
Ailenin istismarı			

Ailenin bilinmemesi	
Diğer (belirtiniz)	

23) Devlet korumasının kalktığı yaş: …….

24) Kurum bakımında toplam kalma süreniz: ……...

25) Devlet korumasının kalkma nedeni: ……

26) Kaldığınız kurum tipi

Çocuk yuvası (yurt tipi bakım)	
Çocuk destek merkezi (ÇODEM / DSRM)	
Sevgi evi (çocuk evleri sitesi)	
Çocuk evi	
Diğer (belirtiniz)	

27) Devlet koruması altındaki kurumda geçirdiğiniz dönemleri gizlemek zorunda kaldığınız ya da anlatmak istemediğiniz anlar oluyor mu?

Evet		Hayır	

Ek-2. Devlet Koruması Altında Yetişen Bireylerin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Devlet koruması altına girmeden önceki yaşamınızı hatırlıyor musunuz? Biraz bahseder misiniz? *(Kimlerle ve nerede yaşıyordunuz? Öncesinde birlikte yaşadığınız aile bireyleri (anneniz, babanız, kardeşleriniz vs.) ile ilişkileriniz nasıldı?)*

.....

2. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca ailenizle/ akrabalarınızla görüşmeye devam ettiniz mi? Görüşmeleriniz nasıl geçerdi, onlarla olan ilişkiniz nasıldı?

.....

3. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca ailenizden uzakta bir yetişkinin sizinle ilgilenmesi size nasıl hissettirirdi?

.....

4. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca kendinizi güvende hissediyor muydunuz, kendinizi güvende hissetmediğiniz bir anınız varsa paylaşır mısınız?

.....

5. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca fizyolojik ihtiyaçlarınız *(banyo yapma sıklığı, kıyafetlerin yıkanma-değiştirilme sıklığı, kaç öğün yemek yendiği, hastayken doktora götürme vs.)* nasıl gideriliyordu?

.....

6. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca ihtiyacınız olduğu anda size yardım edilmediği, sizi önemsiz hissetmenize neden olacak bir olay *(kötü sözler sarf eden, bağırma, mahcup olma, küçük düşürülme, aşağılanmış hissetme)*yaşandı mı? Oldu ise biraz bahseder misiniz?

.....

7. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca sergilediğiniz bir davranıştan dolayı ceza *(yemek verilmemesi, kirli kıyafetler giydirilmesi, evden uzaklaştırma, yalnız bırakılması, başka bir odaya kilitlenmesi, evden atma gibi tehditlere maruz bırakılması vs.)* aldınız mı? Aldıysanız unlar hangi davranışlardı?

.....

8. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca korkmanıza neden olacak, size fiziksel olarak zarar veren kişi/kişiler olduysa *(itme, tekmeleme, kıyafet ya*

da bedeninin bir kısmını zorla çekme, sarsma, tokat atma, bir cisimle ya da cisim olmadan vurma, kulağını veya saçını çekme, yakıcı bir madde ile yanmaya neden olma vs.) bunu paylaşır mısınız?

.....

9. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca size, bedeninize karşı kötü dokunuşlarda bulunan *(cinsel şekilde dokunma, okşanma, vücuduna izinsiz dokunma, izinsiz öpme, oral, anal veya herhangi bir cinsel ilişkiye girmeye zorlanma vs.)* kişi/kişiler oldu mu?

.....

10. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca kendinizi çok özel, çok iyi, çok mutlu hissettiğiniz bir an varsa paylaşır mısınız?

.....

11. Devlet koruması altındaki kurumdan çıktıktan sonraki yaşantınızdan bahseder misiniz?

.....

12. Devlet koruması altındaki kurumda kaldığınız süre boyunca yaşadığınız deneyimleri açıkça ifade etmek sizin için nasıl bir deneyimdi?

.....